

De „ondeugdelijkheid” van de hondentractie voor Infanterie-mitrailleurs,

DOOR

Dr. E. BEMELMANS,

Kapitein-Paardenarts.

In het artikel „Trekhonden voor Infanterie-mitrailleurs” in het Octobernummer van dit Tijdschrift, komt Majoor Jhr. C. A. J. Meyer tot de conclusie, dat mijn artikel over hetzelfde onderwerp op de vraag, of, na de opgedane ervaring de hondentractie voor ons land als ondeugdelijk moet worden beschouwd en of de nadeelen aan deze tractie verbonden worden overtroffen door de vele voordeelen, geen afdoend antwoord geeft.

Te vergeefs zocht ik echter in het artikel van Maj. M., zoowel naar een weerlegging der vele door mij aangehaalde argumenten tegen de hondentractie, als naar een verdediging van de z.g. vele voordeelen die volgens Maj. M. ontegenzeggelijk voor deze eenvoudige trekkracht pleiten. Nu dan ook gebleken is, dat de geboden tegenstand zwak is, meen ik tot een groot offensief te moeten overgaan, ten einde de voorstanders der hondentractie zoodanig slag te leveren, dat tegenstand voor goed wordt gebroken en aldus het bewijs van de ondeugdelijkheid van de hondentractie voor Infanterie-mitrailleurs afdoend zal zijn geleverd.

Maj. M. zegt: „Het geheele artikel van Dr. B. te bespreken zou mij te ver voeren, reden waarom ik mij dan ook zal bepalen tot een weerlegging van de voornaamste punten.” Wat nu voor Maj. M. heeten „voornaamste punten” zijn voor mij veelal „bijzaken”. Ruim 2 jaar geleden toch, had Maj. M. kunnen weerleggen, de reeds in de Nederl. Sport neergeschreven bewering, dat Z.H.E.G. verzocht vergelijkende proeven te mogen nemen met paarden- en hondentractie. Trouwens dit is ook bijzaak; het gaat er voor mij niet om, hoe wij aan deze tractie kwamen, doch meer, hoe wij haar het spoedigst kwijt raken.

Dat het Ontwerp-Voorschrift „de Honden, Tuigen en Karren”, waarvan ik zeide, dat een juiste toepassing van de bepalingen daarin vervat, niet naliet een gunstigen invloed op de honden te hebben, door mij „met aandacht” gelezen is, zou Maj. M. kunnen blijken uit mijn artikel „Bijdrage tot een meer rationeele verzorging en behandeling der Mitrailleurtrekhonden”, hetwelk ik der Redactie van dit Tijdschrift, reeds

eenigen tijd geleden, ter opname deed toekomen, doch dat — blijkens mededeeling der Redactie — wegens plaatsgebrek nog niet kon worden opgenomen.

Zeër zeker was mij dus ook bekend, dat „het zitten op de karren ten strengste verboden is”. De bedoeling van „laat de manschappen op de karren plaats nemen en de honden in draf dienst doen”, stond in verband met het feit, dat het loopen van het tempo der in rust marcheerende infanterie-colonne, de honden uiterst lastig valt.

Dat dit advies reden van bestaan heeft, vind ik bevestigd in de volgende mededeelingen. Lt. Lagerwerff zegt n.l.: „gaan evenwel twee man der bediening op het wagentje zitten en kunnen de honden hun natuurlijke gang van 7 à 8 K.M. per uur ontwikkelen, dan ziet men, dat zij gemakkelijk loopen en de vracht van 300 K.G. hun niet te zwaar valt” (zie bladz. 433 Milit. Spect. 1913); terwijl Lt. Schmidt dienaangaande terecht opmerkte: „Alleen kan dus in den looppas naast de karren geloopt worden, 'tgeen voor de honden minder vermoeiend is dan voor de manschappen. Men heeft daarmee afstand gedaan van een van de grootste voordeelen aan het gebruik van den hond als trekdiër verbonden, n.l. het zich snel verplaatsen over groote afstanden.”

Trouwens de hondenbespanningen, die wij op den weg ontmoeten zien wij toch ook steeds in draf en de geleiders op de kar. Door persoonlijke waarneming is mij gebleken, dat wanneer den Commandant van een M. P. volkomen vrijheid gelaten wordt in het regelen van het tempo, betere resultaten met de honden verkregen worden. Wat echter in tijd van vrede kan geschieden, is in tijd van oorlog uitgesloten; dan dient het M. P. toch in de onmiddellijke nabijheid van het regiment te zijn.

Wij weten, dat stappen niet is de natuurlijke gang van den hond; dit komt niet overeen met zijn zenuwachtig temperament. Terecht zeide ik dus, dat „de training dan ook in tijd van vrede aangewezen is de honden in stap te leeren arbeiden”. Honden voor brood-, groente- en melkwagens verrichten vooral stappend werk, terwijl het bij honden van marskramers, van vischboeren meer om snelheid te doen is. Het spreekt van zelf, dat voor beide soorten de bouw niet geheel dezelfde moet zijn. Wij krijgen verschillen zooals wij die bij zwaardere en lichtere trekpaarden kennen. De mitrailleurhond moet dus in verband met den arbeid, welken van hem gevergd wordt overeenkomst hebben met de honden voor brood-, groente- en melkwagens. Gebleken is echter tevens, dat zij niet te groot en te zwaar mogen zijn; zware, logge honden vallen spoedig uit en beschikken over geen uithoudingsvermogen. Had men bij de vorderingen op een dergelijk slag honden in ruime mate beslag kunnen leggen, dan zouden stellig de resultaten, welke thans met de hondentractie verkregen zijn niet zoo ongunstig luiden.

Werd thans een schifting onder de aanwezige mitrailleurhonden gehouden, dan zou blijken, dat een niet te zwaar, flink en krachtig

gespierd soort honden met matig temperament, geschikt voor stappend werk slechts in zeer gering aantal voorhanden is, terwijl het overgrootste meerendeel vertegenwoordigt het lichtere slag voor dravend werk. (Het was ook in verband hiermede, dat door mij gesproken is van „het zitten op de karren“.)

Maj. M. zegt: „de karren n.m. bieden daarvoor ook geen gelegenheid en men zou, door toch op de karren te gaan zitten de honden nog meer doen dragen, dan helaas reeds het geval is.” Dit geeft mij aanleiding het een en ander omtrent de karren te berde te brengen.

Erkend moet worden, dat de karren in het algemeen te wenschen overlaten, en dat men nog steeds naar een goede kar zoekende is. Assen, wielen, banden en krom getrokken trekstangen vereischten een niet onaanzienlijk bedrag aan reparatie en vernieuwing. De wielen zijn gelijk aan die van het rijwiel, doch wat zwaarder en ook voorzien van luchtbanden. Reeds bij de proefsectie vormden zij het eerste gedeelte van het voertuigje, en punctures vooral waren geen onbekende voorvallen. Ook met massieve banden zijn proeven genomen. deze hebben echter niet voldaan. Te hevig schokken van het materieel en te zwaar trekken voor de honden, deden hen voor de karren ongeschikt oordeelen.

De omgebogen stangen van de mitrailleurkar type 1914 gaven aanleiding tot verwondingen der honden, welke veroorzaakt werden door het oog, dat aan de buitenzijde benedenwaarts van de omgebogen stang zit. In het oog moet de mousqueton van den buikriem worden gehaakt. Ook bij de karren, waar dit oog aan de buitenzijde bevestigd is, verwonden de honden zich. De voorwichtigheid der karren is oorzaak, dat de honden te veel dragen moeten. Te vergeefs is getracht hierin te voorzien. Door de aangebrachte wijzigingen is het gewicht der volledig bepakte kar te veel naar achteren komen te liggen, dat ten gevolge heeft, dat de honden door den buikriem worden opgehouden; gedurende het trekken nog in meerdere mate door de eenigszins opwaarts gerichte trekkracht. De kar krijgt hierdoor een slingerende gang, ook bij gelijk en regelmatig trekkende honden, hetgeen het loopen der honden zeer bemoeilijkt. Dit laatste, doordat de draagzadels niet meer op de honden rusten; ze kunnen de kar alleen sturen door de buikriemen.

Vorenstaande bevestigt de bewering, dat men nog steeds naar een goede kar zoekende is.

Te vergeefs zocht ik in het artikel van Maj. M. naar eene afdoende weerlegging mijner bewering, dat de kosten van het onderhoud der mitrailleurhonden te velde hoog zijn. Vast staat in deze, dat deze kosten aanmerkelijk hooger zijn, dan de daarvoor op de begrooting uitgetrokken gelden. Tevens, dat ten einde die kosten zooveel mogelijk te beperken, bepaald is, dat bij onderdeelen, waarbij honden zijn ingedeeld, voor zooveel noodig, ter beschikking van de Commandanten der mitrailleurspelotons (sectiën) behoort te worden gesteld:

- 1°. het overgeschoten brood;
- 2°. de beenderen uit de menages, ook al zijn die reeds uitgekookt voor de soep van den troep;
- 3°. groentenafval;
- 4°. het gebruikte ligstroo van den troep, bij verwisseling.

Maj. M. zegt: „door het opvolgen van deze bevelen, daalde dit bedrag aanmerkelijk”. In verband met hetgeen ik in deze bij M. P. 2 R. I. zag n.l. een partij oud beschimmeld brood en beenderen, waaraan niets meer zat, is het mij een raadsel, hoe dit brood en deze beenderen, als voedsel absoluut ongeschikt, iets hebben kunnen bijdragen tot het beperken van de onderhoudskosten der honden. Ook van het afstaan van het gebruikte ligstroo van den troep zal wel „sporadisch” eenig voordeel getrokken zijn. Stroo toch, dat een onaangename lucht heeft, dat kort is, dikwijls ten deele gepulveriseerd en bezet is met ongedierte, moet als ondeugdelijk voor ligstroo voor de honden worden gekwalificeerd en dus geacht worden onbruikbaar te zijn. Ik sprak van keuken „resten”, en bedoelde hiermede geen keuken „afval”, doch overblijvend eten van den troep. Volkomen beaam ik, dat keukenafval verderfelijker voor de honden is. Desalniettemin zegt Maj. M. „Door het opvolgen van de daaromtrent gegeven bevelen, daalde de onderhoudskosten van de honden aanmerkelijk”!

Zakelijk meen ik voorts te hebben aangetoond, dat tot de meest slechte eigenschappen van den mitrailleurhond, welke van niet te onderschatten betekenis zijn, behooren, zijn voortdurende vechtlust, bijten en blaffen.

Ook dienaangaande zocht ik in het artikel van Maj. M. te vergeefs naar eenige mededeeling. Onwillekeurig kwam mij dan ook in de gedachte: „die zwijgt stemt toe”.

Ter aanvulling van hetgeen ik omtrent „blaffen” reeds mededeelde, het volgende: Op bladz. 35 van het Ontwerp-Voorschrift lezen wij: „Een M. P. met blaffende honden is te velden niet te gebruiken.” Dit beaamt Lt. Schmidt. In „Onze Neutraliteit No. 3” zegt hij dan ook: „Wanneer men een geheimen marsch of een nachtmarsch moet maken, waarbij geen geluid mag worden vernomen, dan is een M. P. met blaffende honden niet te gebruiken.” Lt. Schmidt, die ik als een voorstander der hondentractie meen te moeten beschouwen, zegt nader omtrent „blaffen”: „Gedurende een langdurig halt houden kan er wel eens een enkele hond uiting geven aan zijn ongeduld. Bij elk M. P. komen wel eens kritieke momenten voor, b.v. wanneer een geit, een schaap, of een teefje plotseling in de buurt verschijnt, daarin vinden de honden aanleiding hun jachtlust of vreugde te uiten, door een flinke keel op te zetten. In de infanterie colonne is het niet zoo gemakkelijk het blaffen achterwege te doen blijven. Het moeilijkst is het bewaren van stilte in den stal. Ze vervelen zich, worden lastig en hebben neiging om te gaan blaffen. Als er één hond blaft volgen allen dat voorbeeld.” Lt. S.

meent evenwel aan het blaffen niet zoo'n groote beteekenis te moeten toekennen, daar hij zegt: „In den regel is op het slagveld een zoodanig rumoer — geknetter van geweervuur, gebulder van kanonnen — dat zelfs de hardst keffende hond het er tegen aflegt”!!!

Maj. M. meent dat het bezwaar van het blaffen zoo noodig te onder-
vangen is door het wegnemen van de stembanden. Van een verhelpen van het blaffen door operatie kan echter geen sprake zijn; deze kunstbewerking komt mij zelfs ernstiger voor, dan het blaffen reeds is. Dr. Jakob, leider van de kliniek voor kleine huisdieren aan 's Rijks Veeartsenijschool drukte zich dienaangaande als volgt uit: „de operatie moeten wij beslist ontraden en komt ons absurd voor”. Het eenige middel om den honden het blaffen af te leeren is te zoeken in dressuur. Aldus kan men het bij een enkelen hond ver brengen. Bij het veldleger is echter gebleken, dat het een utopie is te meenen, dat het blaffen der honden te onder-
vangen is.

Daar het niet uitgesloten is, dat het vele vechten en bijten wellicht in verband staat met overmatige geslachtsdrift gaf ik volledigheidshalve op, dat bij een der pelotons een proef zou kunnen genomen worden of door middel van castratie der honden, het vechten en het bijten mogelijk tot een minimum te reduceeren is. Hengsten worden toch ook in ons leger geweerd. Onmiddellijk liet ik hierop volgen, dat ik van een dergelijke proef geen groote verwachtingen heb, daar mijn waarneming in deze zich slechts beperkte tot één geval; de hond in kwestie behoorde echter tot een der minste van het peloton.

Maj. M. noemt dit advies zoo weinig zaakkundig, dat bespreking daarvan Z.H.E.G. onnoodig voorkomt. Op mijn vraag echter aan Dr. Jakob, of dit wellicht ook zijne meening was, ontving ik tot antwoord: „proeven met castratie kunnen natuurlijk worden genomen, doch ik voor mij zie daarin weinig heil”.

Maj. M. deelt ter geruststelling van de lezers omtrent het door mij gezegde, dat ik betwijfel of de hondentractie goedkoop is, enkele cijfers mede omtrent gestorven en afgemaakte honden. Ik mis in deze opgave het aantal afgekeurde — op reform gestelde — honden.

Mijne bewering was echter niet uitsluitend gebaseerd op verliezen aan honden, doch stond vooral in verband met het feit, dat de hond een voor ziekte zeer gevoelig dier is. Zonder eenig twijfelen wordt dit door de uitrukkingsstaten der M. P. bevestigd. Bij hooge uitzondering toch konden alle aanwezige honden uitrukken. Den laatsten keer, dat ik o.a. met M. P. z R. I. in aanraking kwam, tijdens een oefening met de Cavalerie Brigade einde Mei j.l. bleek mij, dat alle karren van dit M. P. wegens ziekten van de honden, door de bediening werd getrokken. Een opgave van het aantal dagen waarop elke hond in staat was dienst te doen, zou stellig uitwijzen, dat de arbeid van iedere hond per dag op een hoog bedrag te staan komt.

Onverklaarbaar is het mij dan ook, dat met betrekking tot den veterinairen dienst bij de mitrailleurhonden eerst sedert 1 April 1916 op model ziekenrapporten bijzonderheden, zooals ziekten, sterfte enz. officieel moesten worden gemeld. Waren deze rapporten vanaf het begin der mobilisatie ingediend, dan zou een overzicht ervan het bewijs geleverd hebben, dat de hondentractie geenszins goedkoop is.

Uit deze rapporten zou tevens gebleken zijn, gedurende welk jaargetijde, bij welke oefeningen, weersgesteldheid enz. de meeste ziekten en sterften van honden voorkomen.

Zeer zeker zou alsdan aan de opgave van den aard dezer ziekten en sterften meer waarde te hechten zijn.

In het proces-verbaal van de sterfte of het dooden van een hond, hetwelk aan den Inspecteur der Infanterie toegezonden wordt, staat met een enkel woord de oorzaak daarvan vermeld. Het is uit deze gegevens, dat Maj. M. afleidt, dat er 14 honden stierven in twee jaren tijd aan gebreken van het hart. Dat aan dit cijfer absoluut geen waarde moet worden toegekend zal toegegeven worden. Bekend toch is, dat ziekten van nieren, bloed- en lymfvaten en tal van andere aandoeningen vaak het gevolg zijn van en gepaard voorkomen met een oorspronkelijk hartlijden. Een deskundig onderzoek zou dan ook stellig heel andere cijfers aan het licht brengen. Niet alleen was voorts de aankoopprijs evenals de onderhoudskosten der honden vrij hoog, doch ook de aanmaak, reparatie en verdere kosten van het materieel, zoodat wanneer dit alles onder een hoofd was geboekt, men een juist inzicht in de totale kosten zou hebben verkregen. Dit niet onbelangrijke eindbedrag zou stellig het bewijs geleverd hebben, dat hondentractie voor infanterie-mitrailleurs zeer duur is.

Ten opzichte van de beproeving der honden, blijf ik beweren, dat het oordeel over de honden niet zoo gunstig had mogen luiden. Van de 8 gekochte honden toch, werden na eenige maanden dienst 3 afgekeurd en door andere vervangen; één wegens voortdurend „blaffen”, één wegens niet af te leeren „vechtlust” en één wegens te groote lichtheid voor het werk en „bijten”, zoodat dus 37,5 pCt. ten slotte ongeschikt bleek te zijn.

Mijns inziens had een nauwgezet onderzoek moeten ingesteld zijn naar het voorhandene trekhondenmateriaal ten onzent. In het rapport over de beproeving der honden hadden de resultaten van dit onderzoek dienen te worden vermeld. Ware dit geschied, dan zou gebleken zijn, dat het met de trekhonden in Nederland treurig gesteld is. Reden te meer voor een dergelijk onderzoek was, dat de honden van den verderen aankoop voor de proefsectie ook reeds te licht waren, niettegenstaande Maj. M. zich bij den aankoop liet voorlichten door ervaren keurmeesters. Ware dan ook aan het artikel „Proef met honden als trekkracht voor mitrailleurs” door Lt. Lagerwerff in het Juninummer 1913 van dit Tijdschrift meer aandacht geschonken, welke het mijns inziens terecht verdiende, stellig zou tot de hondentractie voor infanterie-mitrailleurs niet overgegaan zijn.

Dat Lt. L. niettegenstaande hij slechts 3 maanden bij de proefsectie werkzaam was, een goeden kijk op de hondentractie had, is af te leiden uit de redenen, waarom hij de invoering dezer niet wenschelijk achtte, en wel:

1°. omdat de honden niet onmisbaar zijn en de bediening, naar zijne meening, zonder overwegend bezwaar deze taak zelf op zich zou kunnen nemen;

2°. om de kosten (aanschaffing honden, onderhoud en inrichting kennels);

3°. om de vele moeilijkheden die zich voordoen bij het optreden met, b.v. 30, groote honden in bivak, kantonnement, in de colonne en in de stelling;

4°. de moeilijkheid om werkelijk goede honden te verkrijgen.

Een mijner argumenten tegen de hondentractie luidt dan ook, dat een voldoende aantal honden, aan eischen beantwoordende, welke aan een goeden trekhond moeten worden gesteld niet voorhanden, noch in afzienbaren tijd te fokken is.

Maj. M. geeft toe, dat eenige minder goede exemplaren bij de mitrailleurpelotons zijn ingedeeld. Dit wordt hieraan toegeschreven, dat bij het intreden van den mobilisatietoestand in betrekkelijk korten tijd een groot aantal honden moest worden aangeschaft. Mijn standpunt echter in deze is, dat werkelijk goede honden niet te krijgen waren. Nog onlangs toch vernam ik van een Kynoloog, die als toeschouwer een vordering bijwoonde, dat van het vrij groot aantal honden, waarop beslag werd gelegd, slechts enkele aanspraak konden maken op goedgebouwden trekhond. In verband hiermede den keurmeester interpeleerende werd als antwoord ontvangen, dat als zoodanige honden niet genomen werden, „het uitgesloten was het benodigde aantal te verkrijgen”.

Maj. M. meent voorts als reden voor het aanwezig zijn van eenige minder goede honden bij de pelotons te moeten aanmerken, dat in het begin van de mobilisatie, toen van een contrôle door den Burgemeester weinig sprake kon zijn, aan de regimenten enkele honden zijn afgeleverd, die in werkelijkheid niet gevorderd waren. Dat dit heeft kunnen plaatsvinden, motiveert Maj. M. door te zeggen: „Het signalement van een hond is over het algemeen niet zoo juist vast te stellen als b.v. van een paard, terwijl een merkteken niet zoo gemakkelijk kan worden aangebracht.”

Door deze bewering begeeft Maj. M. zich op gevaarlijk terrein. Het signalement toch van een hond is wel degelijk „even nauwkeurig vast te stellen, als dat van een paard”.

Bij het opmaken, moet gelet worden op afteekeningen, schouderhoogte, lengte van ooren, staart en haren, de kleur van de iris, de troebeling van de lens, het aanwezig zijn van grijze haren, het gebit en wel voornamelijk op den stand van het gebit.

De beste methode om honden te merken bestaat in het aanbrengen van oordefecten.

Verwisseling van gevorderde honden, had dus beslist kunnen voorkomen worden. Gaarne wil ik aannemen, dat bedoelde verwisseling een enkele maal heeft plaats gehad, het gaat mijns inziens echter niet aan, dit als argument te doen gelden voor de aanwezigheid van het aantal honden, dat ik, als ongeschikt voor den dienst, bij pelotons aantrof.

Ik ben ervan overtuigd, dat ware bij de vordering, ten opzichte van het, van dubieuse kwaliteit, aangeboden hondenmateriaal, streng de hand gehouden:

1°. dat op bouw, wat betreft den stand vóór, de sterkte van de achterhand en de voetzolen, niets was toegegeven,

2°. dat een nauwgezetz veterinaire onderzoek van den hond was geschied, en

3°. dat verrichtingsproeven waren geëischt,

geen minderwaardige honden bij de regimenten zouden zijn aangeland, maar tevens, dat ook nimmer het benodigde aantal zou zijn verkregen.

Werd een schifting onder de thans voorhandene mitrailleurhonden gehouden, dan zou blijken, dat het aantal, hetwelk voor den dienst ongeschikt is, dat van 37.5 pCt. der proefsectie overtreft.

Toch zegt Maj. M. ook in verband met mijne mededeeling, dat ik honden met hartgebreken aantrof, dat „geen hond in het leger werd opgenomen, dan nadat de assisteerende Rijksveearts het dier had onderzocht op hart, longen, nieren, oogen en ooren en de verklaring had afgelegd, dat deze organen normaal waren”.

Welnu, als het onderzoek van het hart is geschied, zooals dat der nieren (hiertoe is een onderzoek der urine noodzakelijk), dan meen ik dat het overbodig is, hierover nader uit te weiden.

Ik blijf het noodzakelijk achten, dat tot vordering of aankoop van een trekhond, al laat zijn bouw in niets te wenschen over, niet overgegaan mag worden, alvorens deze aan bepaalde verrichtingsproeven heeft voldaan, en dat een oordeel kan geveld worden over zijn eigenschappen als trekdier.

Ook in Oostenrijk-Hongarije toch werden, toen gebleken was, dat honden voor den aanvoer van munitie, levensmiddelen, den veldpost in staat waren, om niet genoeg te waardeeren diensten te bewijzen en het legerbestuur besloot om alle trekhonden aan een keuring te onderwerpen, deze getuigd voorgebracht en in gereedstaande met een bepaald gewicht belaste wagentjes gespannen. Eerst na deze trekproef werd besloten of de honden al dan niet voor den dienst geschikt waren.

Ik herhaal, dat waren deze verschillende eischen gesteld, men nimmer het benodigde aantal goede trekhonden had kunnen verkrijgen. Ik houd vol, dat een niet te zwaar, flink en krachtig gebouwd hondenslag, geschikt voor stappend werk, ten onzent niet aanwezig is. Door een langdurig verblijf in Limburg en Noord-Brabant is mij dit gebleken.

Toch zijn aldaar de meeste honden gevorderd. In andere provinciën is het met de trekhonden zeker niet beter gesteld. In Arnhem toch werd van de bij politie-eisch voorgebrachte honden uit die stad en omliggende gemeenten, slechts één hond gevorderd. In deze viel mij op een communiqué betreffende de jongste vordering in den Haag van honden van 65 c.M., tot toen was het ten minste nog 70 c.M. In verband hiermee schreef mij Jhr. W. Engelen, secretaris van het comité inzake het trekhondenvraagstuk, „als men met de schofthoogte nu ook gaat marchandeeren, wordt het heelemaal narigheid”. Een feit is het dan ook, dat, daar voor de tractie van mitrailleurs thans $\pm$ 1200 honden in handen van het legerbestuur zijn geraakt, het uitschot der trekhonden bij de eigenaren gebleven is. Daardoor is ten onzent de toestand slechter geworden dan hij vroeger ooit geweest is. In tijd van oorlog zullen gevorderde honden in de verliezen moeten voorzien. Waar moeten deze vandaan gehaald worden, nu vast staat, dat de hond, welke den trekhondeneigenaren na de vordering rest, minderwaardig is.

In ons land kan dan ook, noch van het voorhanden zijn, noch van aanvulling van goede trekhonden, sprake zijn. Desalniettemin zegt Maj. M. „Wat men in andere landen voor trekkracht der infanterie-mitrailleurs gebruikt, doet hier ook niets ter zake. Een juist standpunt is, dat men die trek- of draagkracht neemt, welke in het eigen land te krijgen en aan te vullen is!”

Te betwijfelen is het, dat in afzienbaren tijd in het gemis aan goede trekhonden zal zijn te voorzien, daar van invoer uit België van prima fokmateriaal voorloopig zeker geen sprake kan zijn. Degenen welke zich voor dit onderwerp interesseeren, verwijs ik naar mijn artikel „Bijdrage tot de oplossing van het trekhondenvraagstuk in Nederland”, in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde van 15 Dec.

Trouwens al bestond de mogelijkheid, dat in tijd van oorlog door vordering in de verliezen was te voorzien, dan zouden deze honden groote bezwaren opleveren.

Bekend is, dat het wennen van de honden aan elkaar niet vlot van stapel loopt. De dressuur duurt tamelijk lang en meerendeels zullen de gevorderde honden onbruikbaar zijn, wegens het gemis aan eenigen waarborg omtrent uithoudingsvermogen.

Lt. Schmidt erkent in zijn artikel „Mitrailleurhonden” in Onze Neutraliteit No. 3, dat het op peil houden van de geoefendheid der honden veel tijd en inspanning eischt.

Terecht zeide Maj. M., dat de hondentrekkracht in het buitenland niet geheel als verwerpelijk wordt beschouwd. Zeer zeker heeft de huidige wereldkrijg uitgewezen, dat de hond als trekdier belangrijke diensten kan verrichten. Op het Westelijk front, gespannen voor lichte karretjes dienden de honden om munitie en levensmiddelen in de voorste stellingen aan te voeren. Na eenige oefening werden deze karretjes heel handig door de loopgraven getrokken.

Ook op het Oostelijk en het Zuidelijk front, in de Karpathen, het Tyroler- en het Corinthiër-gebergte waren de prestaties der honden zeer belangrijk. Het gebruik van paarden en muilezels was doordat de sneeuw voeten hoog lag en de wegen niet te onderscheiden waren voor het vervoer van munitie en proviand onbruikbaar. Men kwam op het denkbeeld sleden te gebruiken en deze met honden te bespannen. De proef slaagde uitstekend. Ook voor het vervoer van de veldpost voldeden de honden. Zoo deelde o.a. een veldpostconducteur mede, dat hij met twee kortharige St. Bernards voor een slede in den winter met gemak al de moeilijkheden overwon, die de bergen zoo ruimschoots bieden. Maj. M. meene dan ook niet, dat ik een tegenstander ben van het gebruik van den hond als trekdier. In deze verwijs ik naar hetgeen ik over „de geschiktheid van den hond als trekdier” schreef in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde van 15 Oct. j.l.

Toegegeven moet worden, dat er weinig dieren zijn, welke naar evenredigheid hunner grootte, zooveel kracht kunnen ontwikkelen als de hond. Er moet echter geëischt worden, dat slechts honden voor trekkracht zullen worden gebezigd, welke door hun bouw, daartoe geschikt zijn en dat slechts zulk een arbeid van hen verlangd wordt welke zij redelijkerwijs kunnen presteeren.

Dat echter honden als trekkracht voor militaire doeleinden voldaan hebben mag geenszins als een argument worden aangehaald, dat honden voor de tractie van mitrailleurs geschikt zijn.

Ik meen in mijn vorig artikel te hebben aangetoond, dat de hond in deze niet slechts aan de gestelde verwachtingen niet heeft voldaan, maar tevens, dat hij zich, vooral in verband met de bestemming van dit wapen, daartoe absoluut niet leent.

Waren de buitenlandsche officieren, die aan Maj. M. verklaarden, dat met het oog op het goede hondenmateriaal (van de proefsectie!), dat wij bezitten, de hondentractie voor onze Infanterie-mitrailleurs de aangewezen is, in de gelegenheid geweest, de bestudeering der hondentrekkracht gedurende de mobilisatie uit te strekken, dan zou hun oordeel stellig geheel anders hebben geluid.

Zij hadden alsdan kunnen constateeren, dat het geen zeldzaamheid was, dat zich bij groote oefeningen en warme weersgesteldheid tafereelen afspeelden, waarop door het bestuur van de afdeeling Nederland van den Internationalen Bond van Christelijke Kerken tot Bescherming der Dieren den Minister van Oorlog gewezen is. De ernstige klachten luiden aldus (zie Mededeelingen van den Antitrekhondenbond No. 16):

„Bij een oefening is het voorgekomen, dat een kar, waarop een kist met 4000 patronen, getrokken moest worden door twee honden, uren lang, door zwaar, bijna onbegaanbaar terrein, zooals hooge heide en mul zand oplevert.

Het mitrailleurpeloton nam deel aan een groote oefening. 's Morgens acht uur werd afgemarcheerd. Na een marsch van een half uur ging

het langs een karrespoor de hooge heide door, afgewisseld door een mullen zandweg. Zoo werd de tocht voortgezet door stofwolken en bij brandende zon, waardoor de honden het al spoedig te kwaad kregen. Na één uur werd, terwijl de infanterie nog voortmarcheerde, halt gehouden in de schaduw van een eenzaam gelegen boerenhoeve, waar aan de dieren vlug te drinken werd gegeven, om terstond weer in versnelden gang voort te gaan. Een der trekdieren begon verschijnselen van onpasselijkheid te vertoonen. Het dier had kennelijk het eind zijner krachten bereikt en bood een treurigen aanblik. Een reservehond verving het.

Kort daarop werd nog eens halt gehouden en konden de dieren, hijgende in de brandende zon neerliggende, een oogenblik rust genieten. Daarna begon de eigenlijke oefening en opnieuw herhaalde zich de dierenkwelling. Het ging ook verder over moeilijk terrein en daarbij hielp het niet of de menschen uit deernis hielpen meetrekken.

Het hijgen der dieren ging over in een heesch rochelen en bij een sectie viel een der honden dood neer ten gevolge van het overmatige trekken. Bij een der secties werden daarop de honden uitgespannen en de karren vastgemaakt aan enkele nabijzijnde, door paarden getrokken patroonwagens. Zoo kwam men verder. Achterblijven was door den regimentscommandant verboden met het bevel, dat, wanneer de honden niet meer voort konden, de karren door de manschappen moesten worden voortgetrokken. Het lijkt zeer bezwaarlijk te bepalen, wanneer daarvoor het oogenblik is gekomen.

Na veel heen en weer trekken, zooals dit bij de oefening te pas kwam, werd een dorp bereikt, waar de oefening was afgelopen. Het peloton werd verzameld en was na de genoten rust op zichzelf aangewezen om vandaar weer door de heide huiswaarts te marcheeren.

Enkele manschappen bleven met de uiterst vermoeide dieren achter.

Om half vijf waren zij met de dieren thuis. Het resultaat was, dat een der honden gestorven was en drie doodziek waren; een van deze laatste werd op een hondenkar, en een andere op een ziekenbrancard meegevoerd."

Herhaalde malen hebben zich bij groote oefeningen dergelijke tafereelen afgespeeld. De Commandant van het Veldleger vestigde dan ook de aandacht op het bepaalde in punt 29 Voorschrift „de Honden, Tuigen en Karren der Inf. Mitr. (ontwerp) 1915" ten aanzien van het verlenen van hulp door de bedieningsmanschappen aan de mitrailleurhonden. Die hulp moest worden verleend bij verplaatsingen door moeilijke terreinen en bij voor de dieren ongunstige weersgesteldheid, o.a. door de bediening te doen dragen de mitrailleurs, munitiekisten en munitie en gereedschapssleden

Reeds voordien was door een divisie-commandant, in verband met het doorloopen der voetzolen en het in uitgeputten toestand thuis komen der honden bepaald, dat meevoeren der karabijnen van de hondengeleiders op de karren achterwege te laten en voorts ter onderhouding

van de goede gesteldheid der honden, het verbod tot gaan met de karren op zeer geaccidenteerd terrein.

Het sparen der honden is in tijd van vrede zeer goed mogelijk, maar in werkelijkheid, tijdens den oorlogstoestand met alle gevolgen van dien, is dit uitgesloten; dan zullen aan de honden eischen gesteld worden, waaraan zij met welken goeden wil ook beziel, niet kunnen voldoen. Aan voeding, ligging en verzorging kan alsdan niet die zorg worden besteed, die zij zeer stellig vereischen.

De inkwartiering der honden is lang niet gemakkelijk. Zij dient alsdan met zorg uitgekozen te worden, omdat de honden in vreemde omgeving onrustig zijn en veel leven maken.

De ongeschiktheid van den mitrailleurhond in oorlogstijd (en op dien tijd is natuurlijk het leger ingericht) berust dus op heel andere gronden, dan alleen op de bewering der antitrekhondenmensen, dat de hond geen trekdier is.

Naast het door mij aangehaalde ongunstig oordeel van een Belgisch officier omtrent de waarde van de hondentractie te velde, plaatst Maj. M. de ervaring opgedaan door een Belgisch volontair bij een der mitrailleurpelotons. Het door mij aangehaalde oordeel was echter niet van een geïnterneerd officier, doch afkomstig van een Opperofficier, een in deze te oordeelen geheel bevoegde persoonlijkheid, die een der hoogste commando's bij een der divisiën voerde tijdens de campagne in België en den terugtocht tot bij den Yser. Het antwoord, dat ik van bedoelden officier na toezenden van de verklaring van den volontair mocht ontvangen luidde: „Je ne puis que maintenir que ce que je vous ai déjà écrit. Mon avis est que chaque fois que l'homme peut remplir une fonction et il peut parfaitement trainer les voitures à mitrailleuse et celles à munition, il faut éviter de s'embarasser d'animaux.”

Deze verklaring bevestigt mijn meening ten opzichte van de infanterie-mitrailleurs, „dat het voor het leger verkeerd is, arbeid, die door de manschappen kan worden gedaan, door dieren te doen verrichten”. Maj. M. deelt deze meening niet en motiveert dit aldus: „Zeer zeker mag dit niet gelden voor het personeel van een M. P., dat versch en onvermoeid in stelling moet komen, om zuiver gericht vuur te kunnen afgeven. Dit is niet mogelijk, wanneer, dat zelfde personeel eenige K.M.'s beladen met mitrailleurs, gereedschappen en voldoende munitie, door moeilijk terrein en in een gedwongen houding heeft moeten loopen. Daarenboven zal veel van de ambitie om bij de mitrailleurpelotons te worden ingedeeld verloren gaan, wanneer het personeel, zelf in de trek- of draagkracht van zijn wapen zal moeten voorzien. Het aanwijken van soldaten uitsluitend om te moeten dienen als trekkracht voor de mitrailleurs acht ik, uit een oogpunt van moreel, voor een leger met persoonlijke dienstplicht niet aan te bevelen.”

Ik blijf het echter voor een leger van belang achten, dat indien dieren kunnen worden uitgeschakeld, zonder de manschappen noemenswaard te belasten, dit verre de voorkeur verdient.

Het verzorgen van dieren toch is zooveel meer aantrekkelijk, dan het dikwijls geëstdoedende en toch zoo noodzakelijke voortdurend houden van richtoefeningen, van stelling veranderen, schietoefeningen, enz. De dieren leenen zich ook zoo goed tot een zoo mooie verantwoordelijke afleiding bij inspectiën.

Indien zooals bij de artillerie, dieren niet gemist kunnen worden, helaas, dan moeten wij dit dure, lastige, veel tijdkostende euvel aangaan. Niet alzo bij infanterie-mitrailleurs. Afdoende is gebleken, dat alleen langs begaanbare wegen honden op den duur kunnen trekken. In heide, duinen, bouwland en eenigszins geaccidenteerde terreinen moeten de mitrailleurs toch door de manschappen gedragen worden, de ondervinding heeft dit uitgewezen.

Welnu, langs begaanbare wegen kunnen de zonder ransels marcheerende manschappen een licht mitrailleurkarretje wel trekken, gezien het feit, dat de met ransels beladen ziekendragers sedert tientallen van jaren de zwaardere raderbrancards getrokken hebben, zonder ooit ter zake klachten werden geuit.

Dat ook raderbaren voor het vervoer van mitrailleurs voldaan hebben, werd mij als volgt door Lt. Alma verzekerd:

„In 1911 en 1912 werden door mij raderbaren gebruikt, waarop twee mitrailleurs plus 2000 patronen. Wekelijks maakte ik met deze tractie velddienstoefeningen met de K. M. A. mede en nooit is een mitrailleur achtergebleven.”

Lt. Lagerwerff is van meening, dat de honden niet onmisbaar zijn en dat de bediening zonder overwegend bezwaar deze taak zelf op zich kan nemen.

Lt. Schmidt, die ik als een voorstander der hondentractie meen te moeten beschouwen, zegt: „Komen bij een M. P. verliezen aan honden voor, dan kan één hond de kar trekken. Valt ook deze uit, dan kan de kar door de manschappen zeer gemakkelijk op den gebaanden weg worden voortgetrokken.”

Kapitein Verberne zegt in zijn artikel „Inspectiën voor Mitrailleurpelotons” in het Julinumnummer van dit Tijdschrift: „En bovendien kregen wij nog in de lichte geschutreserve een groote hoeveelheid mitrailleurs met toebehooren, vervoerd op lichte karretjes, die door de bedieningsmanschappen zelf worden getrokken; voor het gewenschte zeer groot aantal troepenmitrailleurs m. i. in Nederland een ideale tractie.”

In het gebruik van honden voor de tractie van mitrailleurs schuilt tevens een groot gevaar. Mitraillisten n.l. moeten — leeren dragen — want welke het vervoermiddel ook zij, op het gevechtsveld

moeten de mitrailleurs steeds gedragen worden. Niet „eenige” K.M. zooals Maj. M. zegt, doch beslist „meerdere” K.M. moet de mitrailist kunnen dragen. Echter juist door het laten sjouwen der honden, wordt zoo gauw verzuimd het personeel te trainen in het dragen over grootere afstanden en hierin meen ik, dat een gevaar schuilt.

Ik zeide reeds, dat de volksaard der manschappen ten opzichte van dieren in het algemeen ruw is. Mishandelen van de honden is dan ook niet geheel en al te voorkomen. Dienaangaande vernam ik uit betrouwbare bron, dat toen een Compie Cdt. den Cdt. van een M. P. de mishandeling van een der honden door een der manschappen rapporteerde en in overweging gaf dien man wegens zijn ruwheid uit het peloton te verwijderen, hij tot antwoord ontving: „ik kan dien man echter niet missen, het is een goed mitrailist”. Zoo vaak is het toch gebleken, dat van de honden bij groote oefeningen meer gevergd is dan zij konden presteeren en toegeven zal men, dat lang niet iedere M. P. Cdt. voldoende hondenkenner is om te beoordeelen, wat van de honden kan gevergd worden.

Maj. M. zegt tevens: „daarenboven zal veel van de ambitie om bij de mitrailleurpelotons te worden ingedeeld verloren gaan, wanneer het personeel zelf in de trek- of draagkracht van zijn wapen zal moeten voorzien.”

— „Ambitie” — om bij de M. P.s te worden ingedeeld! — Dit is voor de voorstanders der hondentractie het „stille” thans duidelijk uitgesproken argument. Welk een zakelijk argument in deze ernstige dagen! Wie heeft ambitie om soldaat te spelen, om dagen lang 30 K.M. te marcheeren met volle infanteriebepakking? Is dit landsbelang; een ernstig motief?

Helaas er schijnen Commandanten van M. P.s te zijn, die niettegenstaande de onbruikbaarheid en het zeer kostbare dezer tractie de honden toch behouden willen.

Ik beaam als hondenliefhebber ten volle: „Ja, ze zijn aardig de honden; voor de tractie van mitrailleurs evenwel zijn ze overbodig, onbruikbaar, een nuttelooze, hinderlijke last, een afleiding van het eigenlijk werk, ... een zeer dure geur.”

Maj. M. acht het, uit een oogpunt van moreel, voor een leger met persoonlijken dienstplicht niet aan te bevelen soldaten aan te wijzen uitsluitend om te moeten dienen als trekkracht voor mitrailleurs.

Van „uitsluitend” aanwijzen der manschappen om te trekken is zomin sprake bij de mitrailleurs, als bij de raderbrancards.

Indien dan ook in goeden geest wordt opgeled en geoefend, dan zal de ambitie om bij de mitrailleurs te zijn stellig niet verdwijnen, ook al moet om beurten door de bediening de mitrailleurs getrokken of geduwd worden, te meer als men het personeel duidelijk maakt, dat dit noodzakelijk is.

Van een afmatten der bediening zal bij een zeer licht rijdend wagentje als regel dan ook geen sprake zijn.

Een m. i. zeer practische vervoerwijze van mitrailleurs zag ik op een photo in „the illustrated War News”. We zien erop een gevangen genomen Russische infanterie-mitrailleursectie, welke onder toezicht van een Duitsch infanterist wordt weggevoerd. Gaarne ben ik bereid deze photo aan belangstellenden te doen toekomen. De karretjes op lage wielen, lijken mij hoogst eenvoudig en niet kostbaar.

Een niet te weerleggen argument om te besluiten af te zien van het verder gebruik van honden voor de tractie van infie mitrailleurs is m. i., dat de hondentractie, elke zoo noodzakelijke uitbreiding der mitrailleurorganisatie, in den weg staat.

In alle talen hoort men toch voortdurend het geroep van „meer mitrailleurs”. Dat het gebruik, de aanmaak en de uitwerking dezer goedkoope helsche gieters geweldig is, kan uit de volgende regelen worden afgeleid: „Die Schützengräben der Deutschen sind verhältnismäßig fast leer; alle dreißig Schritt findet man ein, Maschinengewehr!” (Militär Wochenblatt).

In het rapport van Sir Hamilton, den Commandant van de mislukte Gallipoli-expeditie leest men: „die duivelsche mitrailleurs versperden ons overal den weg”.

Aangaande de aanmaak van mitrailleurs bij de oorlogvoerenden, deelde Addison, namens het Ministerie van Munitie op 1 Maart jl. in het Engelsche Lagerhuis mede, dat deze geweldig is en alle verwachtingen overtrof.

Onlangs zeide de Ministerpresident Boselli in een rede te Milaan, dat de productie van machinegeweren thans 600 maal gestegen is.

Ook ten onzent is het aantal mitrailleurs toegenomen, doch veel meer zullen er nog moeten worden aangemaakt.

Tot dit doel werd in Zweden eene inzameling gehouden, welke 1¼ miljoen kronen opleverde.

Alle oorlogvoerenden hebben gedurende den huidigen wereldkrijg de mitrailleurorganisatie belangrijk uitgebreid.

De uitwerking van dit vuurwapen is dan ook geweldig, hetgeen mij in het bijzonder trof uit de wederzijdsche communiqués van den slag aan de Somme.

Zoo las ik o.a.: Kleine afdeelingen zijn, als zij zich eenmaal met machinegeweren in den hoek van een bosch of een groep huizen genesteld hebben, daar zeer moeilijk uit te krijgen.

Een bataljon viel het kasteel van Thiepval aan, maar kon door den kogelregen der machinegeweren niet verder.

Een duitsch bericht luidde: „Zoodra de vijand buiten zijn loopgraven kwam, stootte hij op zeer zwaar machinegeweevuur; en toen hij over de eerste verdedigingslinie heen was, vond hij overal machinegeweevuur, langs wegen en op afzonderlijke punten. Aan alle kanten versperde mitrailleurvuur den weg.”

In den strijd om het dorp Sailly heette het: „het aantal machinegeweren, die dit dorp verdedigde, was fantastisch!”

Mocht men dit geen voldoende aanwijzingen vinden om tot noodzakelijke uitbreiding der mitrailleurorganisatie over te gaan, dan rest mij ter verdere overtuiging alsnog aan te halen, hetgeen een deskundig kapitein, Henri Carré, in de Revue des deux Mondes van 15 Oct. j.l. schrijft in zijn artikel „Mitrailleuses et fils de fer”, over het gebruik van mitrailleurs (zie ook N. R. Crt. van 26 Oct. j.l.):

In de streek van Warschau hebben het Russische en het Duitse leger maanden lang langs de rivieren Bzura en Rawka tegenover elkaar gelegen, langs een linie van zestig kilometer, waarvan de normale verdediging zes tot acht legerkorpsen geëischt zou hebben. Men is nadien te weten gekomen, dat de bewaking van zulk een ruimte overgelaten is geweest aan eenige duizenden mannen, op een afstand van acht tot tien kilometer, voorzien van een reusachtige hoeveelheid machinegeweren en beschermd door eindelooze velden prikkeldraad, die zich op tal van plaatsen uitstrekten tot op een diepte van zes kilometer en bevestigd waren aan palen van zes voet hoogte. Men kan zich gemakkelijk den geweldigen weerstand van zulk een barrière voorstellen.

Machinegeweren en prikkeldraad; een geweldige combinatie, die het hoofd biedt aan het stoutmoedigste offensief met ijzer en vuur. Zoolang de verschikkelijke machines niet tot zwijgen gebracht zijn, zoolang de versperringen niet vernietigd zijn is elke aanval, die er tegen aan botst tot een bloedige nederlaag gedoemd. De golven aanvallers breken uiteen op de versperring en elke troep, die zich aan de mazen van het net waagt, blijft er vast zitten, haken, gegrepen en verscheurd door de onontwarbare prikkels. Wanneer dan het machine-geweer, dat zich tot zoover stil gehouden had, zijn verschrikkelijk geblaf doet losbarsten, dan volgt er een der meest tragische dingen van den oorlog; een gansche linie mannen, in enkele seconden neergeworpen, letterlijk weggemaaid als door een groote moorddadige zeis, die zich even boven den grond beweegt. De vechtenden worden in de beenen getroffen, vallen neer en zoodra ze neerliggen, worden ze in het volle lichaam getroffen — vandaar de lijken bezaaid met kogels — tenzij ze het geluk hebben, in hun val in een granaat-gat dekking te vinden.

Er is dan ook geen aanvoerder van infanterie, wiens hart niet krimpt van beklemming wanneer hij zijn troep ziet stuiten op ongeschonden prikkeldraadversperringen en het verschrikkelijk geluid van die uurwerken des doods hoort losbarsten, omdat elke tik van de met de razernij van een hollend beest voortwoedende machine den dood beteekent van een menschelijk wezen, dat hem lief is.

.... De best voorbereide, de stoutmoedigst geleide aanvallen worden door de combinatie van machinegeweren en prikkeldraad, meer nog dan door zware artillerie, tegengehouden, belemmerd of verlamd.

Zullen wij over mitrailleurs en prikkeldraad ruimschoots de beschikking hebben, dan is twijfelen ook voor den leek niet meer gerechtigd, dat wij met onzen bondgenoot „het water”, — in onze waterlinie — een stelling hebben, welke aan elken eventueelen indringer met kracht het

hoofd zal weten te bieden. In deze overtuiging zijn wij versterkt, door hetgeen zich aan den „Yser” afgespeeld heeft. 29 Oct. jl. toch herdachten de bladen den dag, waarop één handvol Belgische soldaten en Fransche mariniers wonderen hebben verricht, door vier Duitsche legerkorpsen, op weg naar Calais tegen te houden op een linie, die nooit meer is overschreden.

M. i. zeer terecht zegt kapitein Verberne dan ook in zijn artikel „Meer mitrailleurs, veel meer mitrailleurs” in onze Neutraliteit No. 6 1916: „Geld geven voor mitrailleurs in deze dagen is het noodzakelijk offeren van een kleine veiligheidspremie. Geld geven voor mitrailleurs — de dure vervoermiddelen hiervoor zijn groote bijzaak — te veel tuurt men zich daarop blind. Wij moeten vechten met massa's mitrailleurs en niet met honden, paarden, muil dieren, of welk ander vervoermiddel ook.”

In plaats van honden dus moeten wij duizenden mitrailleurs voor ons geld. Zooals ik reeds zeide, zocht ik in het artikel van Maj. M. te vergeefs naar een verdediging van de vele voordeelen, welke volgens Maj. M. ontegenzeggelijk voor de hondentractie pleiten.

In een artikel „Trek honden voor mitrailleurs” in de Nederlandsche Sport van 14 en 21 Jan. 1914 zegt Maj. M. dat voor het vervoer van mitrailleurs gezocht is naar een systeem, waarbij het:

1. de infanterie in elk terrein kan volgen;
2. in het terrein weinig zichtbaar is;
3. zoo onhoorbaar mogelijk vervoerd wordt;
4. afdoende van munitie is voorzien; zoo snel mogelijk in stelling gebracht en daaruit teruggehaald kan worden en
5. de bedieningsmanschappen gedurende den opmarsch worden gespaard om in het gevecht goed gericht vuur te kunnen afgeven.

Het vervoer mag bovendien niet te kostbaar zijn, opdat het in vredes-tijd, althans gedeeltelijk kan beschikbaar zijn en onderhouden worden, waardoor het personeel meer gelegenheid heeft zich met het wapen vertrouwd te maken.

Het komt mij in verband met mijne uitvoerige bespreking van de hondentractie overbodig voor nader te bewijzen, dat deze tractie aan geen enkel dezer eischen voldoet. Ik zou slechts in herhaling moeten vervallen. Wat betreft het weinig zichtbaar zijn in het terrein echter alsnog het volgende. Als een niet gering voordeel wordt steeds aangemerkt, dat een M. P. met hondentractie gemakkelijk aan het oog van den vijand onttrokken wordt en mitrailleur en munitie dus dicht bij het doel kunnen worden gebracht, zonder onder gericht vuur te komen. M. i. is dit echter niet juist, en wel:

1°. daar vaststaat, dat in eenigszins geaccidenteerd terrein en op het gevechtsveld de mitrailleurs en de munitie toch steeds gedragen moeten worden, welke het vervoermiddel ook zij en

2°. door de wijziging in de verkenning per vliegmaschine.

In den aanvang van de huidige wereldkrijg geschiedde deze laatste op een hoogte van ± 2500 M. Thans echter wordt op een hoogte van

50—100 M. met een snelheid van 95—125 K.M. verkend. Gebleken is n.l. dat bij een dergelijke hoogte en snelheid het raken van een vlieg-machine uiterst moeilijk is en deze ook het snelst aan het oog onttrokken is (achter boom, bosch en huis).

In verband met vorenstaand betoog, meen ik de ondeugdelijkheid van de hondentractie te hebben aangetoond, en op de door Maj. M. gestelde vraag een afdoend antwoord te hebben gegeven.

In het belang van onze weermacht in het algemeen en van de organisatie der infanterie-mitrailleurs in het bijzonder is het te hopen, dat het onderzoek naar de bruikbaarheid te velde van de hondentractie voor mitrailleurs in het nadeel van de honden zal uitvallen.

Naar ik heb hooren verluiden is eene commissie ter zake benoemd; met vertrouwen zie ik haar oordeel te gemoet.

November 1916.

Een en ander betreffende het tactisch gebruik
der Nederlandsche Veldartillerie en de door haar met de
Infanterie te houden oefeningen.

(Opmerkingen naar aanleiding van zomeroefeningen en
legermanoeuvres),

DOOR

N. T. CARSTENS,

1e Luitenant der Veldartillerie.

Nu de legermanoeuvres, als bekroning van de zomeroefeningen, door de gemobiliseerde onderdeelen der IIe en IVe Divisie gehouden, weder tot het verleden behooren en deze manoeuvres, door de omstandigheid, dat zij met dergelijke sterke onderdeelen en in zeer moeilijk terrein plaats hadden en doordat zij in vele opzichten de werkelijkheid meer nabij kwamen, dan eertijds bij manoeuvres het geval was, zeer belangrijk kunnen worden geacht, lijkt het ons niet ondienstig om een terugblik te werpen op het tactisch gebruik der Veldartillerie daarbij en daaraan eenige beschouwingen vast te knoopen betreffende de tactische opleiding van dat wapen voor de taak, die haar op het gevechtveld op Nederlandsche terreinen te beurt zal vallen.

Zonder eenigszins afbreuk te willen doen aan den ongetwijfeld gunstigen indruk, die deze manoeuvres op deelnemers en toeschouwers hebben moeten maken uit het oogpunt van volhardingsvermogen der troepen en wellicht ook uit dat van geoefendheid der onderdeelen, zoo hebben toch deze manoeevredagen bij ons — en wij staan in dit opzicht niet alleen — naast de aangename herinnering aan enkele spannende gevechtsmomenten een zeker gevoel van onbevredigdheid achtergelaten, als wij terugdachten aan de gevechtswerkzaamheid der Artillerie.

Hoewel, als deelnemer, slechts ondervinding hebbende van hetgeen bij een der gevechtsgroepen geschiedde, zoo vermeenen wij toch, ook op grond van ervaringen, bij andere oefeningen opgedaan, dat het hier geldt een algemeene leemte in het gebruik der Veldartillerie en wel een zekere overgrootte voorzichtigheid daarbij, zich uitende in de bevelen en opdrachten aan haar verstrekt — soms ook in de uitvoering daarvan — alsmede een ondoelmatig en onvolgende partij trekken van de diensten van het wapen bij den strijd in bedekt terrein.

Wat het eerste betreft, het is verre van ons, hierbij uitsluitend een verwijt te willen maken aan de officieren van het hoofdwapen — in hunne functie van Alg. Bev. de bevelen aan de Artillerie verstrekkend — het is onze meening, dat wij Artilleristen mede de schuld zijn van het ontstaan van deze overgrootte voorzichtigheid.

Toch gelooven wij, dat het gevaar voor overdrijving in dezen door velen onzer voldoende onder de oogen wordt gezien en dat het hieraan te danken is, dat veelal tengevolge van het initiatief der Art. Cn. de gevechtswerkzaamheid der Artillerie grooter was, dan uit een getrouw opvolgen der ontvangen bevelen zou zijn voortgevloeid.

Als oorzaken van het hier bedoelde verschijnsel beschouwen wij in de eerste plaats de geringe sterkte van onze Veldartillerie, en met het oog daarop is een zuinig gebruik veelal aan te bevelen, en in de tweede plaats de groote verbetering en uitbreiding van de waarnemings- en bevelsmiddelen der Artillerie en hare langzamerhand geheele beheersching van de techniek der indirecte richting uit geheel gedekte stellingen (waarbij de opstelling der waarnemers-vuurleiders op grooten afstand van de batterijen kan zijn en deze dus ver achterwaarts, d. w. z. ver achter de eigen Infanterie, kunnen worden opgesteld).

Dit heeft ten gevolge, dat dergelijke volmaakt „veilige” stellingen, door de Art. Cn. worden begeerd en door de A. Bs. worden aangewezen 1).

Het is in zooverre te beschouwen als een reactie op de tijden van weleer, toen de Artillerie er de voorkeur aan gaf min of meer ongedekte stellingen in te nemen, omdat men ten onrechte vermeende, dat alleen bij directe richting uit dergelijke stellingen een groote uitwerking kon worden verkregen. Doch beide drijfveeren, spaarzaamheid in het gebruik der Artillerie en het streven naar gedekte stellingen, behoeven niet altijd (d. w. z. op alle terreinen) te leiden tot onvoldoende gevechtswerkzaamheid. De oorzaak hiervan schuilt ons inziens in 't algemeen en in 't bijzonder bij deze manoeuvres meer in de omstandigheid, dat nog niet voldoende onder de oogen wordt gezien het vraagstuk van het gebruik der Artillerie in bedekte terreinen en dat daardoor dit gebruik niet voldoende wordt beheerscht 2). Wij Artilleristen zijn nog te veel geneigd, om bij optreden

1) Zie in verband hiermede: „Essais sur la guerre russo-japonaise,” Capt. Saligny, Revue Militaire Générale, Maart 1912. Schr. zegt daarin o. a. dat het streven naar volkomen dekking bij de Art. en de vrees deze te verlaten, hoogst nadeeligen invloed had op hare beweegbaarheid, waardoor noodige stellingveranderingen achterwege bleven, de Inf. aanval niet door de Art. werd begeleid en, wanneer de Inf. tot de vijandelijke stelling was genaderd, geen Art. bij de hand was om een tegenaanval af te slaan.

2) Zie voor het gebruik der Art. in bedekte (Nederlandsche) terreinen de artikelen van den toenmaligen Kapt. Adj. der Rijdende Art. Jhr. Roëll in de Mil. Spect. van Augustus 1913: „Nationale Taktiek”, en van den Kapitein der Veldart. van Dam van Isselt in de Mil. Spect. van Augustus 1914: „Samenwerking tusschen Infanterie en Artillerie.”

Zie ook Wetensch. Jaarbericht 1913, blz. 199.

in dergelijk terrein het gebruik der Artillerie te ontraden en de Inf. Cn. om zich bij dat advies neer te leggen.

Waar dus gewoonlijk allerwegen en terecht de klacht wordt geuit, dat ons veldleger over te weinig Artillerie beschikt, vervallen we hier plotseling in een ander uiterste, namelijk, dat de Artillerie als een blok aan het been wordt beschouwd en men niet weet, hoe haar te gebruiken op gevaar af, dat zij, die de zuinigheid boven de wijsheid verkiezen, dit als reden aanvoeren om de zoo noodzakelijke uitbreiding van ons wapen tegen te gaan.

Waar zij hierbij als hunne meening te kennen geven, dat ons veldleger veelal in bedekt terrein zal moeten optreden, hebben zij ongetwijfeld gelijk, doch dit als reden te beschouwen om onze divisien à priori in de minderheid te brengen tegenover divisien van onze eventueele tegenstanders, die zeer zeker niet de beleefdheid zullen hebben, om wanneer zij ons in die terreinen ontmoeten, hunne Artillerie geheel of gedeeltelijk thuis te laten, lijkt ons een hoogst gevaarlijke onderneming. Wel kunnen mitrailleurs hier een gedeelte van de taak der Art. overnemen, maar wanneer een der partijen haar vuurkracht, behalve door mitrailleurs, ook nog door kanonnen weet te versterken, zal hij dan niet in het voordeel zijn tegenover de andere, die zulks meende te kunnen nalaten?

Daarbij zal het lang niet altijd regel zijn, dat op het gevechtsveld van een Divisie b.v., naast bedekt ook uitgestrekt open terrein voorkomt, zoodat men de Art. voor dat open terrein kan reserveeren; de manoeuvres in Brabant hebben ons voldoende geleerd, dat daar de uitgestrektheid der bedekte terreinen zoo groot is, dat geheele Divisien er in zullen moeten optreden, en in de Geldersche en IJsselvalleien is het niet anders.

Welk een voordeel zal het ons veldleger dan opleveren, wanneer bij een strijd in die terreinen onze Inf. en Art. Cn. geleerd hebben, hoe zij daar van de Art. het meeste profijt kunnen trekken (M. S. 1913, blz. 517 en 518). Dit zal echter eerst door veelvuldige oefeningen in die terreinen kunnen worden uitgemaakt en wij twijfelen er niet aan of men zal daarbij tot de conclusie komen, dat een maximum rendement van de Artillerie niet wordt verkregen, door haar in reserve te houden en de Infanterie alleen den strijd te laten uitvechten. Dat daarbij door de Artillerie verliezen zullen worden geleden, zal niet kunnen uitblijven, maar dit mag zelfs bij een zwakke toebedeeling van dit wapen geen reden zijn om haar te bewaren tot een volgend gevecht in de hoop, dat zich dan de gelegenheid zal voordoen, de Artillerie in hare modelstellingen achter hoogtekammen met kilometers uitzicht op te stellen.

Wij komen hierbij tot de kern der kwestie, er wordt o. i. door de Artillerie alleen en door Artillerie en Infanterie tezamen te weinig geoefend in bedekte terreinen.

Waar gezamenlijke oefeningen der beide wapens meer en meer plaats

vinden, kunnen wij niet anders dan dankbaar zijn; voldaan evenwel niet, zolang die oefeningen bijna uitsluitend plaats hebben op terreinen (weinig bedekte heidevelden), waar het aanvallend en verdedigend gevecht der Infanterie (met steun van Artillerie) volgens het algemeen bekende, voortdurend gemoderniseerde, schema kunnen worden beoefend.

De taak, die daarbij aan de Art. wordt opgedragen, bestaat uit het innemen van geheel gedekte stellingen (die zich gewoonlijk reeds op de kaart laten bepalen) aan een der bedekte zijden van het oefenings-terrein en het bevuren van aanvallende Inf., die in verband met de geringe bedektheid van het aanvalsveld gewoonlijk een dankbaar doel biedt; dan wel het bevuren van de vijandelijke stelling (vijand. Art. wordt bij vredesoefeningen zelden of nooit meer gezien) in het bedekte terrein aan de overzijde. En wanneer dan de batterijen maar tijdig in stelling komen, de (telefoon) verbinding tusschen A. B. en Art. Ct., alsmede tusschen laatstgenoemde en zijn batterijen, tot stand is gebracht en de telefonen goed werken, wanneer dan nog bovendien door den Art. Ct. een verbindingsofficier naar de Inf. wordt uitgezonden, dan acht men gewoonlijk de samenwerking voltooid en verloopt de oefening meestal (veel te snel) volgens een vast schema, d. w. z. de Infanterie tirailleert, de Artillerie vuurt haar losse schoten af en heeft daarmee haar taak volbracht, meestal zonder dat doelverkenning-, verbindings- en hulpwaarnemingsdienst tot hun recht komen.

Toch meenen wij gerechtigd te zijn tot de vraag of daarmee werkelijk uit dergelijke oefeningen wel het meeste nuttig effect wordt getrokken.

Waar thans door den Commandant van het Veldleger beschouwingen bekend zijn gemaakt betreffende de technische uitvoering der samenwerking tusschen Inf. en Art., kunnen wij verwachten, dat voortaan aan de „liaison par le bas” meerdere aandacht zal worden geschonken.

Tot nu toe bleef de samenwerking bij oefeningen gewoonlijk tot de „liaison par le haut” bepaald en wordt bij de doorvoering van het gevecht de samenwerking niet voldoende tot in het uiterste doorgezet.

Is niet gewoonlijk de gang van zaken, dat eenmaal de Art. in stelling staande en haar eerste opdrachten ontvangen hebbende, de A. B. haar verder haar eigen gang laat gaan en zich speciaal wijdt aan het gevecht zijner Infanterie, terwijl mede tengevolge daarvan de werkzaamheid der Artillerie verslapt, doordat zij in de rol van figurant gaat vervallen.

En wordt voorts wel genoeg de aandacht gewijd aan de moeilijke opdrachten, die bij de doorvoering en de beslissing van het gevecht (speciaal in min of meer bedekt terrein) aan de Artillerie te beurt kunnen vallen, opdrachten, die hoewel in het werkelijk gevecht niet steeds voorkomende, toch zoo moeilijk zijn, dat, willen zij dan slagen, zij zeker in rustiger tijden beoefend moeten worden?

Wij denken hierbij aan de stellingverandering voorwaarts, aan al hetgeen blz. 107 van het O. R. B. A. wijdt aan het optreden der batte-

rijen, die de eigen Infanterie moeten ondersteunen, het voortdurend in verbinding blijven met die Inf., het vergezellen van die Inf. tot op de kortste afstanden, het bekronen der stelling; voorts aan hetgeen het O. R. B. A. bij het bespreken van de taak van de Art. des verdedigers zegt omtrent het stellingveranderen van de batterijen, die aanvankelijk gedekt, dus meer achterwaarts, stonden, naar de stellingen voor korten afstand (pt. 291).

Hoe dikwijls hebben onze B. Cn. deze wijze van optreden van hunne batterij, die toch zeker het ideaal mag heeten uit het oogpunt van aankweken van vlotheid en besluitvaardigheid, van lust en ijver bij den troep, moeten toepassen bij oefeningen in grooter verband?

Men zal ons wellicht toevoegen, dat dit uitzonderingevallen zijn, dat zij in den loopgravenoorlog niet zullen voorkomen, maar de inleiding tot deze wijze van oorlogvoeren wordt toch nog steeds gevormd door een bewegingskrijg en daarbij zijn zij nog steeds niet uitgesloten 1).

„Wanneer men de „Tableaux d'Honneur” voorkomende in de „Illustration” van 1914 en 1915 doorleest, zal men getroffen worden door het groote aantal kapiteins, luitenants en opperwachtmeesters der Fransche Veldartillerie, die een onderscheiding verwierven bij het uitvoeren van dergelijke gevechtshandelingen, voornamelijk tijdens den bewegingsoorlog van 1914, doch ook bij de verschillende offensiefs, die sindsdien plaats hadden, o.a. in Champagne en Artois. Wij zullen hier enkele voorbeelden van vermelden.

„Lt. au 54e d'art. A fait preuve d'un sangfroid remarquable en se „portant le 28 aout, avec sa section d'art. à 500 M. de l'ennemi, pour „appuyer l'infanterie.”

„Sous-Lt. au 27e d'art. A poussé une pièce jusque sur la ligne d'infanterie, dont il a ainsi vigoureusement appuyé les attaques en détruisant les abris où se dissimulaient les mitrailleuses de l'ennemi.”

„Lt. de réserve au 3e d'art. col. Au combat de 22/8 a mis en batterie „à moins de 700 M. des lignes avancées ennemies, a assuré correctement le tir de ses pièces sous un feu violent de fusils et de mitrailleuses.”

„Lt. au 2e d'art. A conduit, sous un feu violent et en terrain découvert, une pièce à 80 M. des tranchées ennemies.”

„Capt. au 6e d'art. Officier énergique, excellent tireur, habitué à „pousser, quand il le faut, des canons à quelques centaines de mètres „de l'ennemi.”

Wij zouden hier nog tientallen voorbeelden, analoge gevallen betreffende, aan kunnen toevoegen, doch vermelden nog slechts, dat de generaal Nivelles als Ct. van het 5e Regt. Veldart. in den slag aan de Marne met een groot deel van zijn batterijen een gedekte stelling verliet en in nagenoeg open terrein in stelling kwam om den aanval van

1) Zie ook „Losse aantekeningen over den Europeeschen oorlog” door Kapt. van Munnekrede, M. Sp. 1915, blz. 726 en 727.

een regiment infanterie, dat over de Marne was doorgedrongen, terug te werpen, wat hem volkomen gelukte.

Wij beschikken niet over dergelijke uitgebreide gegevens aangaande de Deutsche of Oostenrijksche Artillerie, doch wij kunnen gerust aannemen, dat bij deze de offensieve geest (en zijn niet deze gevechtshandelingen alle een logisch gevolg daarvan) niet minder zal zijn doorgedrongen dan bij de andere wapens en het „immer feste druf” veelvuldig zal zijn toegepast, zoowel bij het snelle offensief in het Westen, als bij dat op Oost en Zuidfront (Servië en Rumenië).

Enkele ervaringen van een Afd. Ct., in de Art. Monatshefte gepubliceerd (zie o.a. „Der Tag von Lens”. A. M. 109, 1916) versterken ons in die meening, terwijl omtrent dergelijk optreden der Oostenrijksche Art. o.a. in de Schw. Mil. Bl. een en ander werd vermeld.

Eén geval trof ons daarbij bijzonder, namelijk hoe op 14-10-'14 een Oostenr. batterij bij de verdediging tusschen de eigen infanterie in stelling kwam met behulp van een escadron huzaren, dat meehielp de stukken met handen in stelling te brengen, voorwaar een schoon voorbeeld van de innigste samenwerking!

Wij twijfelen er niet aan, of bij de meeste onzer veldbatterijen zullen dergelijke gevechtshandelingen wel eens worden beoefend, maar wij vermeenen, dat juist hierbij de samenwerking met de Infanterie niet gemist kan worden om de werkelijkheid meer nabij te komen, bij de Inf. het vertrouwen in den daadwerkelijken steun der Art. te verhoogen en haar te leeren, dat wij ook haar steun niet kunnen ontberen, wanneer de bespanningen zijn neergeschoten of niet meer gebruikt kunnen worden (pt. 291 O. R. B. A.) en dus handen, vele handen noodig zijn, om de kanonnen op de plaatsen te brengen, waar zij krachtdadig aan de beslissing kunnen medewerken.

Waar wij reeds enkele malen gedurende de mobilisatie het voorrecht hadden, het vorenstaande in practijk te brengen, bleek ons dikwijls, dat een dergelijk optreden van de Art. aan de Infanteristen vreemd was en dat zij niet geleerd hadden, haar daarbij hulp te verleenen, zoodat het ingrijpen der officieren noodig was, om hen van belangstellend toeschouwer tot daadwerkelijke hulp te brengen.

Doch waren zij eenmaal doordrongen van den steun, die het kanon hun verleen kon, dan wedijverden zij in het verleenen van hulp aan de kanonniers.

Zoo herinneren wij ons uit de Legermanoeuvres, dat wij met een vuurmond den tegenaanval van een bataljon in bedekt terrein tegen den over de Z. Willemsvaart doorgedrongen vijand begeleidden en dat, bij het voortschrijden van dien tegenaanval, zoodra onze Infanterie weder terrein had gewonnen en niet verder kon, de kreet: „het kanon, het kanon” weerklonk en eenige Infanteristen het kanon kwamen halen om het naar een meer voorwaarts gelegen opstelling te „kruien.”

Manoeuvretaktiek zal men ons wellicht tegenwerpen, maar de oorlogs-

ervaring leert, dat ook in werkelijkheid wat gewaagd kan worden en veelal moet worden.

En hoe zal men in de werkelijkheid kunnen toepassen, wanneer zich de gelegenheid of de dringende eisch daartoe voordoet, als men het in vreedstijd niet genoeg heeft beoefend?

Want dit is zeker, dergelijke gevechtshandelingen eischen een groote geoefendheid, vlotheid en doortastendheid van het personeel, een groote mate van initiatief en besluitvaardigheid bij officieren en kader. Juist daarom, dus uit het oogpunt van het aankweeken van deze onmisbare eigenschappen, bepleiten wij het houden van dergelijke oefeningen, die tevens in hooge mate bijdragen tot een opgewekten geest in den troep, vooral wanneer zij in verband met de Inf. en met een tegenpartij plaats hebben, zoodat niet te veel een wissel wordt getrokken op het voorstellingsvermogen der deelnemers.

Het zuiver reglementaire, „model” in stelling komen is tegenwoordig zoo eenvoudig, dat dit (na voldoende elementaire oefening van stukrijders en kanonniërs) spoedig genoeg wordt gekend, en een te veelvuldige herhaling daarvan leidt tot verslapping of tot het beoefenen van allerlei, bij de batterij uitgevonden, reglementsuitbreidingen en wijzigingen.

Waar het beoefenen van bovenbedoelde gevechtshandelingen zoo zelden plaats vindt, hoort men dit nog te veel verdedigen met het motief, dat zij zoo weinig zullen voorkomen, doch ons inziens is een batterij eerst dan geheel bruikbaar, wanneer zij dat in alle gevallen even goed is, waaruit logisch moet volgen, dat het moeilijkste het meest beoefend moet worden.

Het is hiermede als met het afslaan van cavalerieaanvallen door een batterij in beweging; ook dit zal uitzondering zijn, maar wanneer het voorkomt, zal alleen een batterij, waar men dit heeft beoefend, juiste maatregelen kunnen nemen.

Waar echter de oefeningen van Inf. en Art. nog te veel plaats hebben in open terreinen en dus de laatste gewoonlijk in staat is, van haar eenmaal ingenomen stellingen aan hare gevechtsofdracht te voldoen, doet zich de behoefte aan stellingverandering gewoonlijk niet sterk gevoelen (trouwens deze is op dergelijke terreinen veelal ook niet gewenscht — doch ook hier geen overdreven voorzichtigheid, zie M. S. 1915, blz. 727) en is de samenwerking het eenvoudigst.

Maar hoeveel moeilijker wordt niet het gebruik der Art. en de veelbesproken samenwerking, wanneer in bedekte terreinen moet worden gevochten, hoeveel moeilijker wordt niet in 't algemeen de doorvoering van het gevecht en het geven van steun daarbij door de Art.

Wij gelooven, dat in dit opzicht ons de Legermanoeuvres veel hebben kunnen leeren, vooral wat betreft de moeilijkheden, die zich zullen

voordoen. Wat betreft de middelen deze te overwinnen, hierbij kan eerst veelvuldiger oefening onze leermeesteres zijn.

In de reeds genoemde artikelen van de Kapiteins van Dam van Isselt en Jhr. Röell treffen wij uitgebreide beschouwingen aan over de in bedekte terreinen te volgen taktiek van afzonderlijke gevechtsgroepen en colonnes en ook omtrent de wijze waarop de Veldartillerie alsdan moet worden gebruikt.

Wij willen hier nogmaals de aandacht vestigen op enkele belangrijke grondbeginselen, het gebruik van dit wapen in die terreinen betreffende.

1°. *Men zij niet te angstvallig en voorzichtig in het gebruik der Artillerie.*

Onder gebruik verstaan wij hier voornamelijk het tijdig en op de juiste plaats in actie brengen der Artillerie, niet zoozeer het ontijdig verstrekken van schietopdrachten, waarbij bergen munitie worden verschoten zonder daaraan evenredig succes en waarbij eerder van misbruik dan van gebruik van het wapen sprake kan zijn.

Dat men bij den marsch in bedekte terreinen speciaal voor de veiligheid der Art. moet zorg dragen en haar dus niet te ver naar voren in de marschcolonnes mag indeelen, blijft een onaanvechtbaar beginsel, maar is eenmaal de Inf. ten aanval ontwikkeld, de gevechtsbeveiliging in front en op de flanken verzekerd, dan moet ook de Art. haar aandeel in het gevecht nemen.

Men kan daarbij niet volstaan met haar op grooten afstand van de tegenpartij in stelling te brengen, want dan is waarneming onmogelijk en is de B. C. op het weinig loonnende „strooivuur” aangewezen.

Vooruitgeschoven hulpwaarnemers kunnen in deze niet voldoende helpen, zij zouden zich op zoo grooten afstand van de batterij moeten begeven, dat de (telefonische) verbinding niet verzekerd is. (Alleen bij de verdediging van voorbereide stellingen is dit mogelijk.)

De eenige oplossing is dus de batterijen meer naar voren te brengen, dicht bij de plaats, waar waarneming mogelijk is, ze dus de voorwaartsche beweging der Inf. te doen volgen, steeds gereed om vlug in stelling te komen en optredenden weerstand te breken, dus als Infanteriebatterijen in den waren zin des woords (M. S. 1913, blz. 527). Te meer kan men dit doen, waar het bedekte terrein de gedekte nadering en het gedekt stelling nemen en -verlaten zal begunstigen.

Laat men evenwel de Art. op eerbiedigen afstand de traditioneele bewakingsstellingen innemen, dan kan men haar wel strooivuur gelasten, maar het resultaat daarvan zal zijn een enorm munitieverbruik zonder tastbare resultaten, terwijl men van een innige samenwerking tusschen de wapens algeheel afstand doet.

Het aantal strooivuren, bij de Legermanoeuvres afgegeven is legio en wanneer men zich de moeite wilde geven om eens na te rekenen, hoeveel munitie per batterij daarbij verschoten had moeten worden om eenig succes te bereiken, twijfelen we niet of men zou tot

het resultaat komen, dat de geheele voorraad van batterij en A. M. T. (de 2e Afd. inbegrepen) zou in enkele dagen zijn verbruikt (gedenk Rusland!).

Wij volstaan slechts met de volgende voorbeelden.

In den namiddag van 23 September gaven 2 geheele Afdeelingen Art. gedurende meerdere uren strooivuur af op een afstand van ± 2000 M. en over een frontbreedte van ± 2500 M., terwijl de wederzijdsche Infanteriën op enkele honderdtallen M. tegenover elkaar lagen aan weerszijden van de Z. Willemsvaart.

Daar de boomen langs deze vaart gedeeltelijk zichtbaar waren, kon de zijdelingsche richting in ruwe trekken geregeld worden en kon met althans eenigszins zorg dragen niet de eigen troepen te treffen (door in te schieten met G. K. T. met hooge S. P.; het uitwerkingsvuur moest echter een G. vuur zijn omdat men alleen daarvan een eenigszins groote voorraad heeft en kon dus in 't geheel niet worden waargenomen).

De batterijen waren evenwel verplicht over een aanzienlijke diepte en breedte te strooien, terwijl er natuurlijk geen sprake van kon zijn, het vuur te brengen op de plaatsen, waar en af te geven op de oogenblikken, waarop dit door de Inf. begeerd werd, een eerste eisch voor het nuttig effect van Art. vuur 1).

1) Om de gedachten te bepalen, geven wij hier een globale berekening van hetgeen een dergelijk strooivuur een batterij aan munitie zou gekost hebben.

Nemen wij gemakshalve de door de batterij te bestrooien frontbreedte (bij een afstand van 2000 M.) = 500 M. = $\pm 240 \frac{0}{100} = 2 \times$ het front, dat met breed spreiden wordt bestreken.

Nemen wij voorts aan, dat grenzen van 200 of van 100 M. bepaald zijn geworden tot de boomen langs het kanaal en dat ongeveer bekend is de afstand, waarop de vijandelijke tirailleurlinie zich daarvan bevindt.

Met G. vurende zal men dan het vuur moeten afgeven over een diepte van minstens 100 M. (vanaf 50 M. beneden tot 50 M. boven den berekenden afstand tot het doel).

In verband met de dieptewerking der G. moeten we dan vuren op 4 afstanden (met 25 M. opklimmende) met breed spreiden en dit geheele vuur nog éénmaal $120 \frac{0}{100}$ zijdelings verleggen.

Dit vuur vereischt dus per stuk $2 \times 4 \times 5 = 40$ schoten, en kan in ± 5 minuten worden afgegeven.

Waar in batterij en G. Tr. worden medegevoerd ± 140 G. (de helft der munitie), kan men dus deze vuurstoot slechts 3 à 4 maal toebrengen.

Met G. K. T. vurende moet men op minstens 2 afstanden vuren (100 M. beneden, en op den berekenden afstand) en kost dus elke vuurstoot 20 schoten per stuk, doch men moet zijn G. K. T. speciaal bewaren voor het vuren op meer loonnende, dus zichtbare doelen.

Bij deze methode heeft men nog slechts betrekkelijke zekerheid, dat het doel werkelijk binnen de spreiding van scherven en kogels ligt; om hiervoor absolute zekerheid te verkrijgen zou men met G. zeker een diepte van 200 M. moeten bestrooien.

Het zal duidelijk zijn, welk een enorme munitiebesparing wordt verkregen, wanneer de plaats waar het Art. vuur noodig is, door de Inf. Cn. aan de Bij. Cn. kan worden medegedeeld en deze zelf zicht op de doelen hebben. Men zal dan met snelvuur zonder of met gewoon spreiden kunnen volstaan en tevens het aantal afstanden aanmerkelijk kunnen inkrimpen.

Hulpwaarnemers naar voren zenden, zal men ons toevoegen, maar verwacht men dan heusch in de werkelijkheid eenig succes daarvan, waar deze zich op een afstand van 1000 à 1500 M. naar voren moesten begeven om iets van den vijand te kunnen zien?

Is op dien afstand een sein- of telefoonverbinding in bedekt terrein verzekerd en komen dan de berichten tijdig te bestemder plaatse?

Berichten uit de voorste Inf. linie omtrent de ligging van het Art. vuur dan?

Maar heeft men dan dààr eenig overzicht over den stand van het gevecht, heeft men dààr verzekerde en snelle verbinding met den hooger en Inf. Ct., die deze berichten (wenschen) aan de Art. moet overbrengen?

Is men in staat die berichten zoo te formuleeren, dat de Art. er nut van heeft, immers neen, gemakkelijk aan te duiden punten of terreinvoorwerpen zijn er niet, „merkpunten schieten” is nagenoeg onuitvoerbaar!

Het eenige afdoende middel was o. i. hier geweest de batterijen over aanzienlijken afstand naar voren te brengen, zoodat de B. Cn. op hoogstens 300 M. van hunne batterijen verwijderd, zelf de doelen konden zien en het vuur daarop konden leiden en de Art., nadat de stelling was vermeersterd, onmiddellijk bij de hand was, om deze te bezetten (te bekronen), tegenaanvallen (het kenmerk van den strijd in bedekt terrein) af te slaan of den vijand met vuur te vervolgen. Nu was de opdracht voor de Art. — nadat de vijand was teruggeslagen — het bevuren der terugtochts (opmarsch) wegen van den vijand. Hierbij werd althans aan eenige batterijen een facultatieve stellingverandering opgedragen, maar de verstrekte opdracht hield weder in zich: munitieverspilling.

In den vroegen morgen van 25 September werd dit vuur op de wegen (bij duisternis, zonder eenige waarneming) voortgezet en daarna gevolgd door een algemeene stellingverandering voorwaarts. De in de nieuwe stelling verstrekte opdracht was weder strooivuur en ons inziens in nog grooter mate ondoelmatig, daar nu de order luidde om de in het zeer bedekte voorterrein aanwezige buurtschappen en gehuchten te bevuren, hetgeen voor één der Afd. beteekende het beschieten van een strook van 3000 M. breedte op een afstand van $\pm$ 2500 M. zonder waarneming.

De bedoeling was het bemoeilijken van den opmarsch des vijands tegen de over het kanaal vooruitgeschoven troepen, maar een ieder, die de Brabantsche terreinen kent met hun uitgebreid net van in den zomer goed begaanbare landwegen en met de sterk verspreid liggende dorpen en buurtschappen, zal begrijpen, dat dit vuur een zeer minimale uitwerking moest hebben.

Werd hier een (al of niet tijdelijke) verdediging beoogd, dan had de aldus verbruikte munitie moeten worden bespaard tot die oogenblikken, waarop deze batterijen door vuur op korten afstand kracht-

dadig aan de verdediging hadden kunnen medewerken. Zij hadden dan echter geplaatst moeten worden in (verspreide) flankerende opstellingen voor korten afstand, zooals nu slechts met een enkele het geval was. Was echter een offensief beoogd, dan ook de batterijen „mit heran”.

Naar onze meening zweeft bij het geven van dergelijke opdrachten ons te veel voor den geest hetgeen de oorlogsberichten ons telkens over sper-, gordijn-, roffel- en dergelijke vuren mededeelen, maar laten wij niet vergeten, dat het daar geldt het bevuren van doelen, waarvan de ligging nauwkeurig bekend is, waarbij het vuur voortdurend door luchtwaarneming wordt gecontroleerd en waarbij een nagenoeg onbeperkte munitievoorraad ter beschikking is, zoo geheel anders dan bij den veldoorlog.

Daar is ook het optreden van hulpwaarnemers mogelijk, waar alle verbindingen zorgvuldig kunnen zijn voorbereid en aangelegd.

En ook den laatsten manoeuvredag, hoewel daarbij in meer open terrein werd gestreden, zien we weer een te angstvallig gebruik der Art. Gedurende $\pm$ 6 uur werd een achterhoedestelling verdedigd door een Regiment Inf., dat daarbij kon rekenen op den steun van een Afdeling Veldart. Doch de batterijen stonden, één op 800 M., de andere op 1200—1500 M. achter de Inf., terwijl het vóór de infanteriestelling gelegen terrein niet door de B. Cn. kon worden ingezien.

Toch waren de opdrachten, die aan de batterijen, speciaal aan eerstgenoemde, welke onder de directe bevelen van den achterhoede Ct. stond, vele en belangrijke, maar de B. Ct. daarvan was weder geheel afhankelijk van de door hem bij voornoemden Ct. gedetacheerden verbindingsofficier, tevens hulpwaarnemer, en van de in het gevecht zoo precare verbinding met dezen.

De keuze der batterijstellingen zoo ver achterwaarts was ongetwijfeld beïnvloed door de omstandigheid, dat tevens van de batterijen werd verlangd een ondersteunen van de neventroepen en het in verband daarmee brengen van vuur op de Schayksche heide (die wèl dóór de B. C. kon worden ingezien), wellicht ook door de bedoeling haar als opnamestellingen te gebruiken, maar werd hier niet te veel op twee gedachten gehinkt en was het niet beter geweest om 1 of 2 batterijen ter onmiddellijke ondersteuning van de achterhoede aan te wijzen en de overige voor de andere hierboven genoemde doeleinden?

Het voorterrein van de achterhoedestelling was bedekt, het uitzicht slechts eenige honderdtallen Meters, dus had(den) die batterij(en) van den aanvang af moeten staan in de stellingen voor korten afstand, zooals O. R. B. A. 289 aangeeft.

Dan hadden zij zeker veel krachtiger de verdediging kunnen steunen, dan nu met strooivuur het geval was.

Wellicht hadden zij daarbij ernstige verliezen geleden, maar mag

men daar uitsluitend op letten, waar de Ct. der achterhoede de stelling, zooals zijn order luidde, tot het uiterste moest verdedigen?

Het was niet alleen bij deze Legermanoeuvres, doch ook bij andere oefeningen in grooter verband, dat telkens aan de Art., in 't bijzonder in bedekt terrein, de opdracht werd gegeven om strooivuur op groote schaal af te geven, dan wel dat de vraag werd gedaan of zij terreinstrooken, opmarschwegen, e. d., veelal op grooten afstand gelegen, onder strooivuur zou kunnen nemen, dikwijls zonder dat er eenige zekerheid bestond, dat zich daar doelen bevonden.

Het is in zóoverre toe te juichen, dat men zijn geschut niet werkeloos wil laten, doch is het dan veelal niet beter te gebruiken, door minder angstvallig te zijn in het naar voren brengen der Art.? En kan zij dikwijls niet op korte afstanden veel grooter uitwerking verkrijgen, vooral wanneer de vuuropening verrassend en flankerend plaats heeft zooals in bedekte terreinen vooral mogelijk is?

Wij komen hiermede tot een tweede beginsel:

20. *Men zij niet te angstvallig in de splitsing der beschikbare Artillerie.*

Evenals bij het optreden der Inf. in bedekte terreinen splitsing in verschillende marschgroepen en colonnes een vereischte is, zoo zal ook splitsing der Art., dus verdeling over de marschgroepen (colonnes) noodig zijn en is een eenhoofdige Art. leiding onbestaanbaar. (M. S. 1913, blz. 527, M. S. 1914, blz. 597).

Deze splitsing zal zich veelal zelfs tot over de Afdeelingen uitstrekken, maar bovendien meenen wij te mogen bepleiten, dat waar een Afdeeling in zijn geheel bij een marschgroep of colonne is ingedeeld, de batterijen dier Afd. niet angstvallig meer bij elkaar gehouden moeten worden, zoodra de ontwikkeling tot het gevecht begint.

Daarbij toch zullen de batterijen veelal moeten optreden of stellingen moeten innemen op grooten onderlingen afstand, daar de plaats dezer stellingen veel meer dan in open terrein wordt beïnvloed door de plaats, waar de Inf. het meest den steun der Art. noodig heeft, d. i. daar waar min of meer open terreingedeelten tusschen het bedekte terrein voorkomen.

De Afd. Ct. heeft dus toch geen overzicht meer over zijn batterijen en verbinding met de batterijen kan niet tot stand worden gebracht. Bovendien kan het in stelling brengen, de vuuropening enz. van een zelfstandige batterij veel vlugger en met veel minder wrijving plaats hebben als dat van een geheele Afdeeling. Men zal er dus toe moeten komen de batterijen los te maken uit het Afd. verband en tijdelijk te stellen onder de bevelen van Reg. (c. q. Bat.) Cn. der Infanterie.

Waar ondersteuning van nevangroepen of nevecolonnes noodig is, kunnen zij ten allen tijde weer uit dat verband worden genomen en een nieuwe opdracht van den Afd. Ct. ontvangen, die, zich bij den

bevelhebber van de gevechtsgroep ophoudende, van deze behoeften op de hoogte wordt gesteld. Een en ander stelt natuurlijk hooge eischen aan den verbindingsdienst in het wapen zelve.

Weliswaar beschikt een Afd. Ct. over meer organen voor den Art. verkenningsdienst en verbindingsdienst met de Inf. (reden waarom het in meer overzichtelijke terreinen aanbeveling verdient, de batterijen bij elkaar te houden), dan een B. C., die zijn personeel meer speciaal voor de vuurleiding en waarneming noodig heeft, maar daar staat tegenover, dat de laatstbedoelde diensten van minder omvang zijn, naarmate met kleinere eenheden en in nauwer verband met de Infanterie wordt gewerkt.

In deze terreinen spreken voorts de groote voordeelen der kleine, soupele driestukkenbatterij, die bijna overal plaats vindt en met zeer weinig tijdverlies in stelling kan worden gebracht.

Doch wil dit individueele optreden van batterijen succes opleveren, dan dienen officieren en kader te beschikken over een groote mate van handigheid en besluitvaardigheid, welke eigenschappen hier veel meer tot hun recht komen dan bij het optreden in Afd. verband, waarbij alles meer volgens een vast schema verloopt.

Dan dient ook het personeel meerdere oefening te ontvangen in alles wat den Art. verkenningsdienst betreft, dan nu het geval is. (Zie ook M. S. 1913, blz. 526—527.)

Ten slotte moet ook in de batterij zelve de mogelijkheid tot splitsing meer onder de oogen worden gezien, speciaal bij de verdediging; des te korter de afstanden zijn, waarop moet worden gevuurd, des te grooter wordt de frontbreedte in ‰, die moet worden bestreken, des te meer zal het noodig zijn, dat de stukken, in excentrische richting vurende, elk een afzonderlijke opdracht ontvangen.

Men bedenke slechts, hoe dikwijls in bedekte terreinen door houtranden e. d. aan den B. C. het inzicht in een gedeelte van het voorterrein wordt ontnomen en dat dan de eenige oplossing is om dat gedeelte door een stuk afzonderlijk (door O. C. of R. O. C.) te doen bevuren; hoe ook het terrein in de stelling, de aanwezigheid van uitgebreide hofsteden, veelal noodzaakt, de stukken verspreid op te stellen. (Vergelijk ook punt 288 O. R. B. A., waar in 't bijzonder het echarpeerend bevuren van het voorterrein wordt bevolen.)

We verkrijgen dus dan een splitsing in 2 of 3 kleine batterijtjes, op niet te grooten afstand van elkaar; elk met een gedeelte van het toegevoegde personeel; geen teletonen; iedere B. C. dicht bij zijn batterij; de voorwagens, voor ieder stuk afzonderlijk, (beter gelegenheid tot gedekte opstelling) in de nabijheid daarvan; de gevechtstrein, bijeengehouden, meer achterwaarts; de B. C. van het geheel beschikkend over eenige ordonnansen te voet om de stukken in de hand te kunnen houden; materieel en paarden weggestopt in of achter huizen, schuren, boomgaarden, hooibergen e. d.

Een dergelijk optreden moet beoefend worden, men kan het niet

ineens improviseeren; O. C., R. O. C. en St. Cn. moeten geleerd hebben in dergelijke gevallen zelfstandig op te treden, handig zijn in het vinden van een gedekte opstelling voor hun stuk en in het kiezen van hun waarnemingspunt.

Wanneer onverwacht in stelling moet worden gekomen (b.v. bij een tegenstoot van den vijand), moet deze splitsing zeer snel, op korte aanwijzingen van den B. C. kunnen geschieden (ook bij achterhoedegevechten).

Ook bij C. G. Tr. en W. G. Tr. zal grooter zelfstandigheid moeten worden aangekweekt; evenals reeds nu in Afd. verband geschiedt, zal ook bij een afzonderlijk optredende batterij het gescheiden opstellen van voorwagens en gevechtstrein bijna regel zijn, terwijl het ook veelal raadzaam zal zijn de gevechtstrein meer achter in de colonne in te deelen, dus niet onmiddellijk achter de batterij te doen volgen.

Dit brengt mede een grootere behoefte aan initiatief bij C. G. Tr. en W. G. Tr. bij het zoeken en onderhouden van verbinding, de zorg voor beveiliging tegen verrassingen enz.

3°. *De samenwerking tusschen Infanterie en Artillerie moet zoo innig mogelijk zijn.*

Wij gelooven, dat het niet noodig is, na al hetgeen hierover reeds geschreven en gesproken is, hierop nog nader in te gaan; doch vermeenen er alleen op te moeten wijzen, dat een zoo ver mogelijk doorgevoerde verbinding tusschen de beide wapens een vereischte is voor het snel en verrassend ingrijpen van de Art. in het gevecht in deze terreinen en dat deze verbinding alleen verkregen kan worden, wanneer voldaan wordt aan de onder 1°. en 2°. genoemde grondbeginselen.

Waar we kunnen verwachten dat de samenwerking in 't algemeen een groote schrede voorwaarts zal worden gebracht, wanneer veelvuldige oefeningen tusschen de wapens plaats hebben op de wijze als door den C. V. aangegeven, zoo uiten wij daarbij den wensch, dat nadat de technische uitvoering der samenwerking op open terrein is beoefend en geleerd (om met het eenvoudige te beginnen), men niet zal nalaten ook in bedekte terreinen deze oefeningen voort te zetten. Hierbij zal dan speciaal de decentralisatie in de bevelvoering der Art. een punt van behandeling uitmaken; waarbij de onderaanvoerders der Inf. hunne berichten rechtstreeks aan de onderdeelen der Art. doen toekomen. (Wet. Jaarber. 1913, blz. 199.)

Wel kunnen deze terreinen in het grootste gedeelte des jaars niet met troepen worden betreden; doch nu in dezen mobilisatietijd wegens de voortdurende aanwezigheid van sterke troepenafdeelingen het geheele jaar door kan worden geoefend, zal men b.v. in najaar of winter de gelegenheid kunnen vinden om na eenige voorbereiding in dergelijke terreinen te oefenen.

En bovendien, waar oefeningen met troepen niet mogelijk zijn, kun-

nen kaderoefeningen voor officieren der Inf. en Art. te samen reeds veel nut opleveren.

Het komt ons voorts gewenscht voor, er op te wijzen, dat het niet altijd noodig is, de oefeningen van Inf. en Art. gezamenlijk te houden in groote verbanden.

Voor de oefeningen in de technische uitvoering der samenwerking is het bepaald een vereischte, ze aanvankelijk met kleine eenheden te houden en eerst langzamerhand tot grootere verbanden over te gaan.

Behalve deze zijn er echter nog tal van andere gecombineerde oefeningen, die in kleine verbanden kunnen worden gehouden, oefeningen dus, die door een B. Ct. of C. Ct. met een Bij. Ct. op eenvoudige wijze kunnen worden opgezet en die voor den troep veel aangenamer en o. i. leerrijker zijn dan de oefeningen in grooter verband (welke meer speciaal voor de hoogere aanvoerders dienen) en waarbij tevens de elementaire oefening van het personeel der compagnieën of batterij niet in het gedrang komt.

Deze oefeningen kunnen in nagenoeg alle terreinen worden gehouden, dus ook zeer nabij de kantonementen of kazernes, zij kosten dus niet veel tijd, eischen niet veel van de paarden en laten nog gelegenheid over om den namiddag aan andere diensten te besteden.

We noemen o. a. de navolgende 1):

a. de beveiliging van een batterij, op den vleugel eener onderstelde gevechtlinie optredend.

Een gedeelte der deelnemende Inf. treedt als aanvaller op, de rest als bedekking der batterij.

Dergelijke oefeningen zijn speciaal nuttig voor het kader der batterij (waarnemers van de Art., pt. 304 O. R. B. A.; in stelling komen onder eigen beveiliging van patrouilles, pt. 300; medevoeren van Inf. op de voertuigen; verbinding tusschen batterij en bedekking enz.) en voor het personeel, wanneer de aanval op batterij of trein wordt doorgezet en de stukken van front moeten veranderen om met directe richting (kunnen onze St. Cn. en richters deze nog toepassen, als het noodig mocht zijn?) den aanval te weerstaan. Weet de Inf. bedekking in dit geval doelmatig te handelen? Wij hebben bijgewoond, dat zij onder het geroep: „terug naar de batterij” regelrecht op de mondingen der van front veranderde stukken toeliepen.

b. het ondersteunen van de voorposten door Art. (punt 317 V. V.) waarbij door de Inf. eenige V. D. worden uitgezet en de Art. stellingen verkent, van waaruit deze kunnen worden ondersteund en deze bij een aanval inneemt, waarbij dus snelheid van handelen vereischt wordt.

c. het innemen van stellingen voor korten afstand door een batterij, die aanvankelijk meer achterwaarts was opgesteld (pt. 291 O. R. B. A.).

1) Zie o. a. Lt. Col. Aubrat: „Les exercices de service en campagne dans le groupe de batteries.”

Wij wezen hiervoor reeds op den daadwerkelijken steun, die de Inf. hierbij aan de Art. kan en moet verleenen, ook door het vrijmaken van het schootsveld der stukken.

(N.B. Hoe dikwijls ziet men bij gezamenlijke oefeningen afd. Inf., b.v. reserve-afdeelingen zich rustig neerleggen of blijven liggen op 100 M. vóór een vurende batterij, in plaats van haar front vrij te maken.)

De Inf. bij de verdedigende partij kan hierbij zwak zijn, het is gewenscht dat de aanvaller eenige compagnieën sterk is, omdat juist de groote moeilijkheid voor den Bij. C. is de juiste keuze van het oogenblik van stellingverandering.

d. Het vergezellen van den Inf. aanval tot op de kortste afstanden en het bekronen der stelling (pt. 283, 284 O. R. B. A.).

Ook hierbij weder steun van de Inf. aan de Art. en omgekeerd, dus innige samenwerking. Het is hierbij geheel onnoodig, dat men een aanval zich van het begin tot het eind laat afspelen, men beoefent eenvoudig en uitsluitend het bedoelde gevechtsmoment.

Zoowel bij de oefeningen ad *c*, als bij die ad *d* bedoeld, komen speciaal het initiatief en de handigheid van onder- en stuks Cn. der batterij tot hun recht, daar de stukken hierbij gewoonlijk afzonderlijk moeten optreden en de caissons veelal achterblijven (dus munitie uit de vuurmond voorwagens, punt 172 O. R. B. A., kanonniers op de V. H. paarden). Voorts kan aan weerszijden een batterij een dankbare taak vinden.

e. Een achterhoede gevecht, waarbij de achterhoede ter sterkte van b.v. 1 Bat. (verondersteld) + 1 batterij een stelling verdedigt.

Hierbij kan de verdedigde partij betrekkelijk zwak zijn en dient zij alleen voor het markeeren der stelling en het verleenen van hulp aan de kanonniers. Dringt hierbij de aanvaller in de stelling door, dan wordt getracht de kanonnen op het laatste oogenblik te redden, dan wel men kan het echelonsgewijze terugtrekken (zoowel van Inf. als van Art.) beoefenen.

Welk een opwindende oefening vormt dit niet voor infanteristen, stukrijders en kanonniers, hoe voelt hierbij ieder man zijn waarde in het gevecht.

f. Het gevecht van een flankdekking, waarbij Art. is ingedeeld, hetzij aanvallend, hetzij verdedigend (pt. 269 V. V.) enz.

Wij zijn overtuigd, dat dergelijke oefeningen voor beide wapens groot nut opleveren, de ondervinding heeft ons geleerd, dat zij zonder veel voorbereiding kunnen worden gehouden en dat vele B. Cn. en C. Cn. hierbij ten allen tijde gaarne met hunne afdeelingen willen samenwerken. Doch van beide kanten is eenige toenadering noodig, de Inf. zij niet te angstvallig in hare aanvragen aan de Art. voor deelname aan oefeningen en bij ons wapen zij men niet te angstvallig in het voldoen daaraan.

Zelfs het aanwezig zijn van recruten mag daarvoor niet als reden gelden, het zal aan hunne opleiding zeker geen schade doen, als zij

na de elementaire oefeningen als kanonnier doorloopen te hebben, nu en dan eens met de batterij voor een dergelijke oefening uitrukken.

Waar ook dan nog door verloven enz. een tekort aan kanonniërs optrad, wisten wij hieraan tegemoet te komen, door eenige infanteristen als kanonniërs in te deelen (Nos. 5 en 6).

Onze wenschen betreffende gebruik en opleiding der Veldart. resumeerende, strekken zij zich dus uit tot het volgende.

1°. Minder angstvalligheid in gebruik en splitsing der Art. en het beperken der opdrachten tot strooivuur.

2°. Bij oefeningen met verbonden wapens ook die gevechtsepisoden te beoefenen, welke zich bij de doorvoering en beslissing van het gevecht voordoen.

3°. Meer oefeningen met verbonden wapens in bedekte terreinen.

4°. Bij oefeningen der batterijen meer aandacht te schenken aan stellingverandering en aan die gevallen, waarbij zelfstandig optreden van officieren en kader op den voorgrond treedt en deze oefeningen veelvuldig met de Infanterie te houden 1).

Veel van hetgeen wij hier neerschreven — voornamelijk als spontane uiting van herhaaldelijk bij ons opgekomen gevoelens en verkregen indrukken — is reeds door meer bevoegden in woord en geschrift bepleit; velen zullen het geschrevene beschouwen als overdreven uitingen van enthousiasme of als verouderde denkbeelden, wij vermeenden desalniettemin nogmaals de aandacht erop te moeten vestigen in het belang van het wapen, dat ons zoo na aan het hart ligt.

De techniek viert thans overal hoogtij, ook in de oorlogvoering, speciaal bij de Artillerie, zij speelt dus ook een voorname rol bij de opleiding van dit wapen, maar de voor Veldartillerie bovendien zoo noodige *vlotheid* kan niet uitsluitend verkregen en onderhouden worden door het beoefenen van hippische of andere sport, bovenal is *tactische vlotheid*, zijn dus tactische oefeningen in het terrein noodig, om ons inderdaad gevechtsvaardig te maken.

November 1916.

---

1) Zie ook het artikel over Samenwerking van den toenmaligen 1e Lt. Irish Stephenson in het Orgaan der B. A. 1910, Afl. 10.

De bevelvoering der B. batterij.

Het zal waarschijnlijk menigen B. commandant zijn gegaan als mij en wel „lang gewacht en stil gezwogen”. En toch is het wellicht beter de bezwaren in de practijk ondervonden ter kennis te brengen, daar ze dan misschien bij kunnen dragen ter verbetering.

Waar het reglement B. A. uitsluitend spreekt van de batterij van 3 stukken en van de Afdeeling van 4 batterijen, en met de laatste reorganisatie het verschil tusschen A. en B. batterij dan ook nagenoeg opgeheven is, doet het wel vreemd aan, dat tot nog niet zoo langen tijd terug bij eene Afdeeling de A. commandanten als regel gedurende 1½ jaar lang de B. batterij op sleeptouw namen en haar naast de A. batterij in stelling lieten komen.

Wat moet er van een zoo opgeleid B. C. komen, als hij voor de werkelijkheid is geplaatst? Zijn batterij is toch ook één van de vier der Afdeeling.

En waar blijft de energie en de lust tot aanpakken, die toch juist bij de bereden artillerie voor de oudere luitenants, B. Cn., zoo goed ontwikkeld kon worden? Een gelegenheid als nu komt misschien nooit terug; de kennis, nu verkregen, komt het wapen jaren lang ten goede, mits men dan ook maar in de gelegenheid gesteld wordt en men de noodige leiding van den Afd. Ct. krijgt.

Het zal thans wel overal het geval zijn, dat de Ct. der B. batterij voor de gevechtsvaardigheid zijner batterij verantwoordelijk is aan den Afd. Ct., dus ook voor den toestand van paarden en tuigen en voor de kleeding en uitrusting der manschappen, zoo men wil ook voor den toestand van het materieel. Een groote mate van samenwerking tusschen A. en B. Cn. is dus noodig, en nu lijkt zij zoo eenvoudig, die samenwerking en toch blijkt zij in de practijk dikwijls zoo moeilijk te zijn.

Ieder heeft zijn eigen batterij gaarne het beste; wie is er niet een beetje egoïst? Komen er paarden of menschen bij de dubbelbatterij, het administratief geheel, de Ct. daarvan, de A. Ct. deelt in; hoe groot is de verleiding zich zelf het beste te geven.

Wordt een man voor straf in de batterij overgeplaatst, hoe rustig hem bij de B. batterij te plaatsen.

Moet er kader aangewezen worden voor employementen, bijzondere diensten, recruten, hoe gemakkelijk het van de B. batterij te commandeeren.

En zoo zijn er tal van kleinigheden, die naar ik denk, menigen B. Ct. wel eens aan den lijve zal gevoeld hebben.

Enkele bezwaren kunnen ondervangen worden, b.v. door den Afd. Ct. te belasten met de indeeling van personeel en paarden, maar „des Pudels kern” zit dieper en daar is maar een middel op; men make de

B. batterij zelfstandig en plaatse haar, als op het gevechtveld, rechtstreeks onder den Afd. Ct. Dan komt tevens een einde aan den wan-toestand, dat een commandant manschappen moet straffen, die hij nooit ziet, waar hij nooit mede oefent. En nu kan men wel zeggen, dat de A. Ct. zich toch laat inlichten door den B. Ct., wanneer hij menschen dier batterij moet straffen, maar hij is toch ten slotte de strafoplegger en straft naar eigen inzicht. En hoe dikwijls verschillen niet de opvattingen omtrent strafmate en strafbaar feit? En de B. Ct. moet ten slotte toch maar de tucht in zijn batterij handhaven, waarmee hij te velde moet!

Ik kan me begrijpen, dat menige A. commandant dit lezende, het bij zijne batterij beter zal vinden en ik twijfel er ook niet aan, of bovengenoemde klachten zullen uitzondering zijn, maar waar zij kunnen voorkomen, is het systeem niet goed en is verandering noodig, indien het mogelijk is en zooals reeds gezegd, slechts te verkrijgen door algeheele scheiding.

En is dit mogelijk?

M. i ja en wel onder de navolgende voorwaarden:

a. Men stelle eischen, op te maken door den I. B. A., waaraan voldaan moet worden om voor het commando eener B. batterij in aanmerking te komen, waaronder:

ten minste 8-jarigen dienst als officier, waarvan 4 jaar bij de bereden artillerie;

geschiktheid voor het voeren van een zelfstandig commando!
geschiktheid als vuurleider.

b Bij de vredesbatterij moet de fourier de geschiktheid hebben voor administrateur; het verkrijgen van die geschiktheid aan te moedigen door verhooging van jaarwedde en dan bevordering na een bepaald aantal jaren in het bezit van het bewijs van geschiktheid te zijn geweest, indien bevordering alsdan nog niet heeft plaats gehad.

Wordt na een bepaald aantal jaren de geschiktheid niet verkregen, dan den fourier in de batterij terug plaatsen als wachtmeester.

Bij mobilisatie wordt de opperwachtmeester administrateur der A. batterij, de fourier der B. batterij. Dienst als fourier verricht de wachtmeester van den bagagetrein, die in vreedstijd eenigen tijd (± 2 maanden) op het bureau wordt werkzaam gesteld.

Hiervoor bij voorkeur een milicien-wachtmeester te bestemmen, die administratief eenigszins ontwikkeld is.

c. Overbrengen van het geldelijk beheer en de contrôle over het administratief beheer bij den luitenant (c. q. adjudant-onderofficier) kwartiermeester der Afdeeling, evenals zulks geschiedt bij de bataljons infanterie.

d. Een bagagevoertuig in te deelen bij de B. batterij, zoodat de proviandwagen uitsluitend bestemd kan worden voor zijne bestemming.

Moge het bovenstaande er toe bijdragen eene oplossing te vinden, die de gevechtvaardigheid der batterij en den lust om die te verhoogen, ten goede mag komen.

Meer, Veel Meer Mitrailleurs.

Wij lezen in September j.l. in het hoofdartikel „Legerorganisatie” van De Nieuwe Courant, wij lezen daar in: dat ons materieel nog onvoldoende was, doch dat dit de schuld was van de Volksvertegenwoordiging van de laatste 50 jaren. Vóórdat dít verloren zou gaan, heb ik toen gauw een schaar genomen en dit uitknipseltje opgelegd; als de vijand straks komt, dan zullen we 'm dat fluks onder z'n neus duwen. Zie België, Servië, Montenegro, Roemenië, Griekenland. Wie volgt!

Alsof die volksvertegenwoordigers er iets van wisten in die rust- en vredesjaren. Alsof wij — beroepsofficieren uit die verstreken jaren, niet maar al te goed weten, dat ons departement 't wel steeds vroeg en inzag, doch dat de groote *men* het heelemaal niet inzag of wilde inzien.

Sedert 2 jaren ziet *men* het wèl en wij — het huidige geslacht — mogen zich niet verbergen achter ter zake onwetende voorouders.

Weer kom ik vervelend zijn, weer kom ik hameren.

Men zei mij: „maar jij bent ook zoo fel!” — en toen zei ik weer: „mensch, kijk toch om je heen, steek desnoods nog een sigaar op, maar lees — neen — bestudeer toch de courant; ga toch naar de bioscope van den Slag aan de Somme! Daar behoef je geen krijgsschool-opdracht voor gemaakt te hebben.

In Augustus 1914 schreef men in Zwitserland: wij hebben wel onvoldoende mitrailleurs, maar wij hebben ten minste een organisatie van snel-verplaatsbare mitrailleurafdeelingen; waar wij er dus ontbreken, kunnen wij spoedig voldoende mitrailleurs brengen.

Wij hebben geen mitrailleurafdeelingen, maar elk regiment heeft zijn peloton.

In 1910 schreven wij: onze organisatie behoeft veel, zeer veel troepen-mitrailleurs, het wapen bij uitstek geschikt voor de verdediging van een kleine natie. Goedkoop, moorddadig, weinig plaats innemend en vervangende duizenden infanteristen — ik doopte: g e c o m p r i m e e r d e infanterie. En elk jaar, schreef ik: meer lichte, goedkoope, rookpluimlooze mitrailleur-tjes op drievoetjes! Dit infanteriegeweer aan en tusschen de infanterie, zooals overal elders 1).

Men zei: je overdrijft.

Ik zocht steun bij een hooftofficier van den Generalen Staf.

Majoor, we moeten hebben per compagnie vier mitrailleur-tjes en duizenden K.M. prikkeldraad. We moeten ons niet blind turen op de

1) Zie ook mijn; „Mitrailleurs elders en hier,” in Mil. Spect. Maart 1915.

tractie, op de hondjes of paardjes, maar de jongens van de compagnie moeten ze zelf meenemen op een karretje; tegen het meevoeren van de veel zwaardere brancard was ook nooit bezwaar. We moeten niet naar 't buitenland kijken, maar naar onze speciale landsverdediging. En in moeilijk terrein komend, dragen de infanteristen zelf de mitrailleur-tientallen K.M. zooals ook wij officieren indertijd mee droegen; immers de munitie moeten ze toch ook meesjouwen. 't Is geen vredesgedoe! 't Is ernst straks! Als 't vrede is, dan weer paradegepruts — thans sjouwen en trainen en raak schieten 1) met duizenden mitrailleur-tjes, dat spaart duizenden Nederlandsche mannenlevens, dat redt onze onafhankelijkheid. Wij kunnen geweren en patronen maken, dan kunnen we toch ook mitrailleur-tjes maken, als we ze niet koopen kunnen — ofschoon voor dubbel geld is alles te koop door een handigen koopman. Of kunnen buitenlanders wel, wat wij niet kunnen . . . als 't om 't hoogste gaat!

Mijn brave, draaf niet zoo door — zooveel mitrailleurs zijn niet noodig — jij zou onze infanterie onnoodig belasten — 't zijn geen mitrailleur-tjes en waarom moeten ze nu weer handlangersdiensten doen — ik houd geen infanterist over in de compagnie.

Majoor, vier mitrailleur-tjes, goed bediend, is geen last maar een noodzakelijke steun — ik betoogde dit reeds vóór jaren.

Mijn brave man, je overdrijft!

Nog hoor ik het zeggen: je overdrijft — je bent ook zoo fel — er is nog zooveel wat we hebben moeten — enz.

Echter — ik overdreef niet, integendeel — dadelijk in Augustus 1914 bleek, dat de Duitschers 6 mitrailleurs per bataljon hadden; thans hebben zij op elke 15 pas in hun loopgraven een mitrailleur.

Ik overdreef niet in 1910 — noch in de volgende jaren — hopen wij dat het nog niet te laat is. Het heden heeft mijn voorspellingen be-
wezen. Leest:

MITRAILLEURS EN IJZERDRAAD.

Kapitein Henri Carré schrijft in de „Revue des deux Mondes” over het gebruik van machine-geweren en ijzerdraad in dezen oorlog. De „N. R. C.” ontleent er het volgende aan:

Na een overzicht gegeven te hebben van het tactische gebruik, dat er in dezen tijd van het ijzerdraad gemaakt wordt, zegt Carré: De Duitschers hebben zich daar niet mee tevreden gesteld; zij hebben strategisch nut getrokken uit de macht van het weermiddel in het bijzonder aan het Russische front, waar enorme met palen en kunstmatige moeilijkheden bezaaide terreinen het hun mogelijk gemaakt hebben, troepen van het eene naar het andere punt van dat onmete-

1) Raak leeren schieten door wekelijksche schijfschietoefeningen op 10 meter tegen een hoogtetje ergens in de buurt. (Zie mijn artikel: Inspectie over Mitrailleurpelotons.” Mil. Spectator, Mei 1916.)

lijke slagveld te verplaatsen. De ontwikkeling der spoorwegen zou niet voldoende geweest zijn om hun die bewegingen te vergemakkelijken, zoo zij ze niet uit hadden kunnen voeren zonder eenig risico voor het gedeelte van het front, dat van troepen ontbloot was; hier begint de strategische rol van het ijzerdraad, waarvan het volgende voorbeeld. In de streek van Warschau hebben het Russische en het Duitsche leger, maanden lang langs de rivieren Bzara en Rawka tegenover elkaar gelegen, langs een linie van zestig kilometer, waarvan de normale verdediging zes tot acht legerkorpsen geëischt zou hebben. Men is nadien te weten gekomen, dat de bewaking van zulk een ruimte overgelaten is geweest aan eenige duizenden mannen, op een afstand van acht tot tien kilometer, voorzien van een reusachtige hoeveelheid machinegeweren en beschermd door eidelooze velden prikkeldraad, die zich op tal van plaatsen uitstrekten tot op een diepte van zes kilometer en bevestigd waren aan palen van zes voet hoogte. Men kan zich gemakkelijk den geweldigen weerstand van zulk een barrière voorstellen.

Terwijl er dus, op sommige punten mannen uitgespaard werden en door materieel vervangen, heeft de dekking van strategische bewegingen door prikkeldraadversperringen de Duitschers in den loop van het jaar 1915, in staat gesteld om op andere punten, die door hen beslissend geacht werden, in aantal overwegend sterker te zijn, zelfs dan de onmetelijke Russische legers.

Machinegeweren en ijzerdraad; een geweldige combinatie, die het hoofd biedt aan het stoutmoedigste offensief met ijzer en vuur. Zoolang de verschrikkelijke machines niet tot zwijgen gebracht zijn, zoolang de versperringen niet vernietigd zijn is elke aanval, die er tegen aan botst tot een bloedige nederlaag gedoemd. De golven aanvallers breken uiteen op de versperring en elke troep, die zich in de mazen van het net waagt, blijft er vast zitten, haken, gegrepen en verscheurd door de onontwarbare prikkels. Wanneer dan het machinegeweer, dat zich tot zoover stil gehouden had, zijn verschrikkelijk geblaf doet losbarsten, dan volgt er een der meest tragische dingen van den oorlog; een gansche linie mannen, in enkele seconden neergeworpen, letterlijk weggemaaid, als door een groote moorddadige zeis, die zich even boven den grond beweegt. De vechtenden worden in de beenen getroffen, vallen neer en zoodra ze neerliggen, worden ze in het volle lichaam getroffen — vandaar de lijken bezaaid met kogels — tenzij ze het geluk hebben, in hun val in een granaat-gat dekking te vinden.

De artillerie van haar kant maait ook wel in de gelederen; maar de ontploffende granaten gaan meer te werk als geweldige, ontelbare bijlagen. Hun uitwerking is meer dramatisch, hoofden of ledematen worden afgescheurd, menschelijke lichamen verkoold of ontvleescht. Het werk van het machinegeweer is, als men het zeggen mag, netter, minder bloedig, maar niet minder verschrikkelijk, misschien moorddadiger.

Er is dan ook geen aanvoerder van infanterie, wiens hart niet krimpt

van beklemming, wanneer hij zijn troep ziet stuiten op ongeschonden prikkeldraadversperringen en het verschrikkelijk geluid van die uurwerken des doods hoort uitbarsten, omdat elke tik van de met razernij van een hollend beest voortwoedende machine den dood beteekent van een menschelijk wezen, dat hem lief is. Toch is, wanneer de prikkeldraadversperring vernietigd is, de machinegeweren tot zwijgen gebracht zijn, de taak voor de aanvallende infanterie niet geëindigd. Haar opmarsch zal nog heel wat moeilijkheden ontmoeten op den geteisterden, chaotischen bodem, die er als onderstboven geworpen of als een maanlandschap uitziet, vol gaten, kraters en trechters, een omgewoeld, gescheurd en in stukken geslagen terrein, als de verstarde golven van een woelige zee, bezaaid met ontelbare stukken hout, staal, gebroken wapens, uitrustingsstukken, bloedende ledematen — *dissecta membra* — geteisterde cadavers, waarvan er sommige als verschrikkelijke vogelverschrikkers zijn blijven hangen aan het prikkeldraad.

.... De best voorbereide, de stoutmoedigst geleide aanvallen dorden door de combinatie van machinegeweren en prikkeldraad, meer nog dan door zware artillerie, tegengehouden, belemmerd of verlamd.

Precies wat ik voorstond, prikkeldraad en duizenden mitrailleurtjes
Neen, ik overdreef niet.

Leest ook nog het onderstaande in de Nieuwe Courant van 15 November:

Lugano, 13 November (Holl. Nb.). De Secolo verneemt uit Londen, dat 45 pCt. van de verwondingen van soldaten aan machinegeweren zijn toe te schrijven. Men zegt, dat een prijsvraag zal worden uitgeschreven voor het beste middel de soldaten te beschermen tegen het vuur van machinegeweren.

Neen, ik overdreef niet.

Op plekjes waar de inundatie droog blijft of waar de kaden door Dikke Bertha's kunnen worden vernield, daar bouwen wij van ons eigen gefabriceerd prikkeldraad hindernissen honderden meters diep en twee meters hoog, en hierachter — niet op één lijntje — duizenden eigen gefabriceerde lichte, rookpluimlooze mitrailleurtjes op drievoetjes.

En als dit alles gereed is gemaakt door de duizenden manschappen in den nog beschikbaren tijd — dan hebben we gedaan wat we konden doen. Behoudens inzake artillerie en vliegtuigen.

En dan behoeven we ons nooit te verbergen achter voorgangers, die 't niet wisten.

Kapitein VERBERNE.

De Weduwen- en Weezenkas van de Officieren der Landmacht,

DOOR

B. H. L. VAN OLST,

Gep. Officier van Gezondheid.

De Directie der Weduwen- en Weezenkas van de Officieren der Landmacht heeft onlangs aan hare leden een concept aangeboden van eene nieuwe wijziging der Statuten, met de uitnoodiging hunne meening kenbaar te maken, ten aanzien van de hoofdbeginselen dier wijzigingen.

De lezing van dit concept leidt tot de conclusie, dat ook door die voorgestelde wijzigingen de vele gebreken, die aan dit fonds kleven niet zullen worden weggenomen, en dat men, reeds na weinige jaren, op nieuw tot veranderingen zal moeten komen, waardoor de honderdjarige lijdensgeschiedenis nog weder zal verlengd worden ten nadeele van alle deelgenooten.

Reeds in 1798 onder de Bataafsche Republiek werd een onderling weduwen- en weezenfonds voor de Zeeofficieren opgericht, dat op zoo weinig deugdelijken grondslag berustte, dat het reeds in 1810 geene pensioenen meer kon uitkeeren.

Gebruik makende van de ondervinding daarbij opgedaan, werd bij Besluit van den Souvereinen Vorst d^o. 14 January 1815 No. 29 het Onderlinge Weduwen- en Weezenfonds voor de Officieren der Landmacht opgericht. Doch de kameraadschappelijke grondslag, waarop ook dit fonds berustte, bleek zoo ondeugdelijk en zoo weinig berekend naar de toenmalige kennis der verzekeringswetenschap, dat men zich onophoudelijk genoodzaakt zag de Statuten te herzien, tot eindelijk in 1889 de leden een exemplaar ontvingen van de nieuwe herziene Statuten, zooals die bij Kon. Besl. d^o. 18 Mei 1889 No. 21 waren goedgekeurd.

Al heel spoedig bleek, dat ook deze Herziene Statuten in de practijk weinig voldeden, zoodat de Hoogleraar A. I. van P e s c h d^o. 17 April 1896 verklaarde: „dat de groote gecompliceerdheid van de grondslagen, volgens welke de contributies en uitkeeringen berekend zijn, maakt, dat de toestand niet zoo gemakkelijk is te overzien en men dus nog eenigen tijd zal moeten wachten eer eene beslissing kan worden genomen over mogelijke wijzigingen in het Reglement.”

Naar aanleiding dezer uitspraak meende de Directie van het fonds, dat men na 2 à 3 jaren voldoende gegevens zou bezitten, om tot eene voldoende zuivere wetenschappelijke balans te geraken: doch op 27 Mei

1898 kwam de Hoogleeraar A. E. R a h u s e n tot de conclusie: „het opstellen eener betrouwbare balans is op dit oogenblik niet mogelijk.”

Toch kon naar aanleiding van de balans over 1900 door dien Hoogleeraar worden geadviseerd om met ingang van 1 January 1901 de pensioenen te verhoogen.

Door de opvolgende Statutenwijzigingen van 3 Jan. 1902, 14 Oct. 1913 en van 26 Nov. 1914 werden eenige verbeteringen aangebracht door een ruimer beleggingsveld voor het kapitaal mogelijk te maken, terwijl de korpsadministraties, die tot dusverre met de uitbetalingen ten laste der Instelling belast waren, daarvan werden ontheven.

Hoe belangrijk deze verbeteringen op zich zelve ook mochten zijn, toch bleef de grondslag onveranderd, zoodat in 1907 eene briefwisseling werd gevoerd tusschen den Min. van Oorlog en de Directie der kas over de vraag of niet een betere maatstaf te vinden zou zijn voor het bepalen der weduwnpensioenen dan de rangen der overleden deelgenooten. De Directie meende evenwel Z.Exc. eene dergelijke wijziging te moeten ontraden, omdat daardoor het karakter van het fonds, als zijnde eene instelling van onderling hulpbetoon, zou worden aangetast.

Dat deze zienswijze niet algemeen gedeeld werd bij de deelgenooten, die over het algemeen niet ingenomen zijn met den bestaanden toestand, bleek uit de December-aflevering 1911 van „de Militaire Spectator”, waarbij in een opstel van den Luitenant-Kolonel Kwartiermeester M a r k e l b a c h deze tot de conclusie komt: „eene afdoende verbetering is, naar mijne overtuiging, slechts op ééne wijze te verkrijgen, nl. door de instelling van een pensioenfonds voor Weduwen en Weezen bij de Wet. Alléén daardoor is een einde te maken aan een dilettantisme, hetwelk op dit gebied slechts verwarring sticht.”

Daarop werd door den Min. van Oorlog d^o. 23 Oct. 1912 eene commissie ingesteld: „om te onderzoeken of de belangen der officieren wellicht ook beter en goedkooper zouden worden gediend door eene andere wijze van verzorging van weduwen en weezen dan door de bestaande Inrichting der Weduwen- en Weezenkas geschiedt.”

Deze commissie bestaande uit de H.H. J. C. Mulder, Directeur van het Pensioenfonds voor Weduwen en Weezen van Burgerlijke Ambtenaren, Prof. Dr. A. I. I. Muller, mede-directeur der Levensverzekering-Mij. Kosmos en Prof. Dr. R. H. van Dorsten, Hoogleeraar aan de Hoogere Handelschool te Rotterdam, Voorzitter van de Vereeniging van Wiskundige Adviseurs in Nederland, bracht op 7 Jan. 1914 haar rapport uit, waarvan de conclusie luidt: „geheel kan de commissie zich vereenigen met de uitgesproken meening, dat slechts door de instelling van een pensioenfonds voor Weduwen en Weezen van Officieren bij de Wet, afdoende verbetering en zekerheid voor de toekomst is te krijgen. In verband met het vorenstaande heeft de commissie het niet tot hare taak gerekend voorstellen te doen tot wijziging der grondslagen van de Weduwen- en Weezenkas.”

Dit rapport, dat in Mei 1914 aan de leden werd medegedeeld en dat door de Directie der Kas aan eene nauwgezette overweging werd onderworpen, gaf aanleiding tot een schrijven aan den Min. van Oorlog, om onder meer tot overeenstemming te geraken ten aanzien van de grondslagen, waarop eventueel een Rijkspensioenfonds voor de Weduwen en Weezen zoude behooren gegrondvest te worden.

Het is bevreemdend, dat nu toch in October 1916 op nieuw wijzigingen in den bestaanden toestand worden voorgesteld, hoewel uit het voorgaande genoegzaam blijkt, dat langs dien weg geene deugdelijke verbetering is te verkrijgen, zooals dit naar de uitspraak van zoovele mannen, doorkneed op het gebied van verzekering niet mogelijk is.

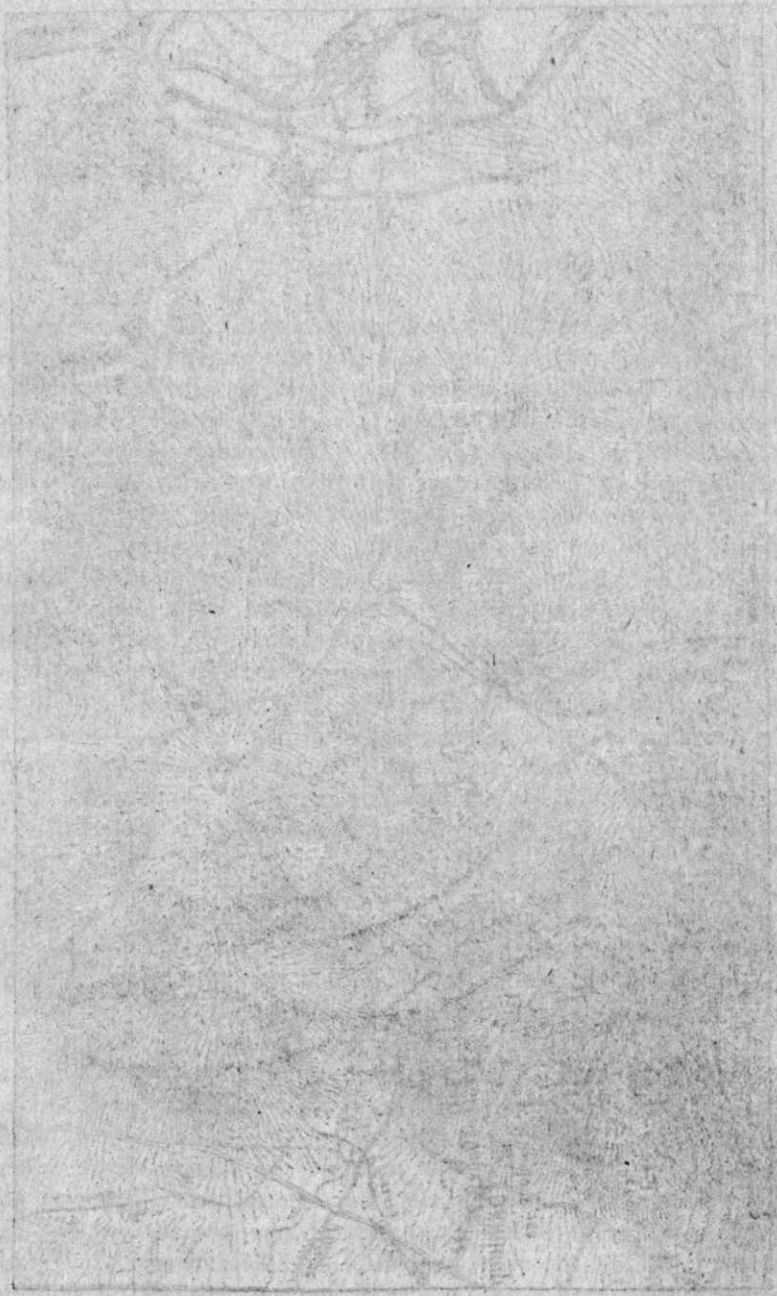
Het is daarom nu de tijd, dat aan het voortdurend sukkelen een einde gemaakt wordt en dat het fonds worde opgeheven.

Terwijl bij de Wet pensioenfondsen zijn opgericht voor Weduwen en Weezen van Burgerlijke ambtenaren bij Rijk en Gemeenten, voor de mindere militairen bij 's Rijks zee- en landmacht en voor de geëmployeerden bij 's Rijks Magazijnen behoort de Staat een reeds lang bestaand verzuim te herstellen en ook een Weduwen- en Weezenfonds voor de Officieren der Landmacht in het leven te roepen.

Het is hier niet de plaats om de technische uitvoering daarvan te bespreken, maar alleen op het groote principe de aandacht te vestigen.

Om daartoe te geraken, is het niet voldoende tijdschriftartikelen of brochures te schrijven; maar van het Korps Officieren behoort, langs wettigen weg eene krachtige actie daarvoor gevoerd te worden. Thans is het de tijd, om dezen eisch van sociale rechtvaardigheid in vervulling te brengen.

Mogen deze regelen daartoe bijdragen om de Officieren tot zulk eene actie te brengen, en ieder voor zich tot de overtuiging gebracht worden: „Tua res agitur.”

Schets I.

De Grootte Europeesche Krijg

van 1914—1916.

(Afgesloten 10 November.)

HET WESTFRONT.

Wel mogen de Franschen met voldoening terugzien op de in deze verslagmaand bereikte resultaten. In één forschen stoot wisten zij bij Verdun schier alle punten te herwinnen, die de Duitschers hun ten koste van de bloedigste offers in een onafgebroken strijd van vier maanden hadden ontnomen. Nadat in alle stilte de voorbereidingen voor den aanval waren getroffen, stortten zich op 25 October de Fransche troepen met onweerstaanbaar élan op de verraste Duitschers, die in een strijd van enkele uren gedwongen werden tot ontruiming van de steengroeve van Haudromont, het dorp en het werk Douaumont — eens door de Duitschers, die het veroverden, genoemd „de hoekpijler van het verdedigingsstelsel van Verdun” — het Caillettebosch, het dorp en het werk Thiaumont, het Chapitre-bosch, het Fuminbosch, het Chenois-bosch en de batterij van Damloup, terwijl het fort Vaux aan 3 zijden door hen ingesloten, 6 dagen later door de Duitschers moest worden ontruimd. Den 3^{den} November, 2 dagen na de ontruiming, namen de Franschen ook van dit werk bezit, terwijl hun op 5 November de dorpen Vaux en Damloup weder in handen vielen. (Schets 1.)

Aan het Somme-front blijven de geallieerden met succes hun operatiën voortzetten, bij elk gecombineerd groot offensief de Duitschers een eind terugdringend en dan weer de eerstvolgende dagen benuttend om door plaatselijke aanvallen het noodige verband te brengen tusschen de vermeesterde gedeelten, deze te versterken en door eene geweldige artillerie-voorbereiding den volgenden grooten stoot voor te bereiden. Van een beslissenden invloed zijn deze operatiën echter in geen een deele. De Duitschers van hun zijde trachten door forsche tegenaanvallen het verloren terrein te herwinnen, slagen daarin hier en daar, maar moeten per slot van zaken toch als de eerstvolgende groote aanval van de tegenpartij zich ontketent, achteruit naar nieuw voorbereide stellingen. Alles wijst er op dat zij er voorloopig van hebben afgezien op het Westfront eene beslissing te bevechten en slechts zooveel troepen in Frankrijk hebben gelaten als noodig is om door eene actieve verdediging den vijand in bedwang te houden. Daarentegen schijnen alle troepen, die aan andere fronten konden wor-

den onttrokken onder aanvoering van de uit dezen oorlog meest bekende veldheeren, zooals Mackensen en Falkenhayn, te zijn samengetrokken tegen Roemenië. Bij de behandeling van de operatiën in den Balkan zal hier nader op worden teruggekomen.

Van de groote Engelsch-Fransche offensieven in het Somme-gebied noemen wij:

a. dat op 12 October, waarbij de Engelschen aanvallen tusschen Le Sars en Gueudecourt en N.O. van Thiepval en eenige vorderingen maken tusschen Gueudecourt en Lesboeufs, maar elders den krachtigen tegenstand der Duitschers niet vermogen te breken. In aansluiting hiermede trachten de Franschen van uit de linie Morval—Bouchavesnes vooruit te komen. Niet alleen weten de Duitschers dit te beletten, maar den volgenden dag gelukt het hun zelfs enkele loopgraven te heroveren aan den zoom van het bosch van St. Pierre Vaast. Meer succes hebben de Franschen echter bezuiden de Somme, waar zij op 12 October doordringen tot aan den zoom van Ablaincourt en op 15 October verdere vorderingen maken tusschen deze plaats en Générumont en tusschen Berny en Santerre en Chaudrus. Dienzelfden dag gelukt het hun benoorden de Somme Saily-Saillisel binnen te dringen.

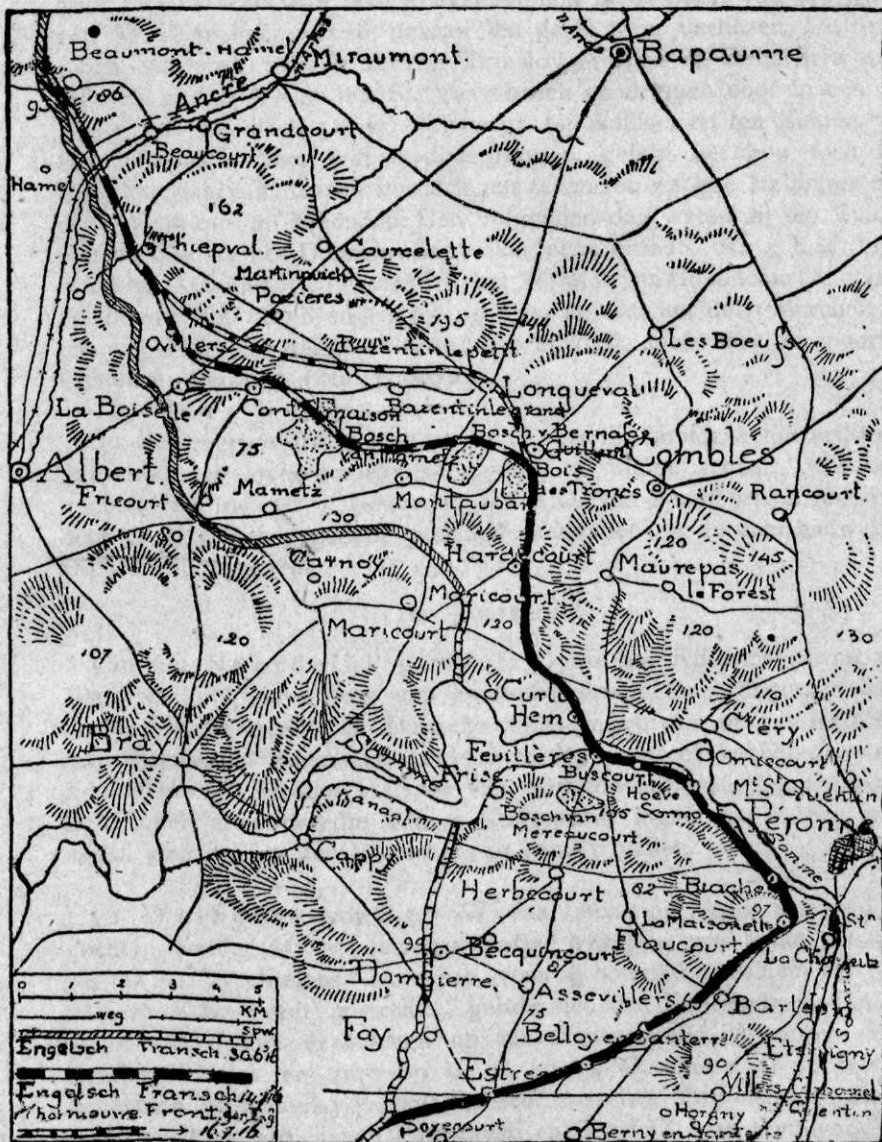
b. op 18 October een Fransch-Engelsche aanval bij Lesboeufs—Rancourt en bij Lesars—Gueudecourt. De Franschen weten daarbij ook het resteerende gedeelte van Saily-Saillisel in handen te krijgen en tegen alle heroveringspogingen der Duitschers te behouden. Ten Zuiden van de Somme nemen zij de 1e Duitse linie tusschen Maisonnette en Biaches. De Engelschen behalen eenige terreinwinst tusschen den weg Albert-Bapeaume en Lesboeufs. Na eenige mislukte aanvallen op de eerstvolgende dagen tusschen Le Sars en Eaucourt l'Abbaye gelukt het hun ten slotte op 22 October nieuwe voordeelen te behalen in de richting van Grandcourt en Pys. Middelerwijl trachten de Franschen tusschen 18 en 22 October tevergeefs hunne liniën te brengen voorbij den weg Saily—Rancourt; op 23 October echter slagen zij er in opnieuw vooruit te komen N.W. van Morval en ten N.W. van Saily, waar zij hoogterug 128 geheel bezetten.

Ten Zuiden van de Somme heroveren de Duitschers eene schans N. van het bosch van Blaise (tusschen Maisonnette en Biaches) maar verliezen het Sterrebosch, terwijl de Franschen Chaulnes van uit het W., Z. en N. insluiten. Op 23 October zijn de Duitschers genoodzaakt terug te trekken op eene ten O. van het bosch van Ambos gereed gemaakte stelling.

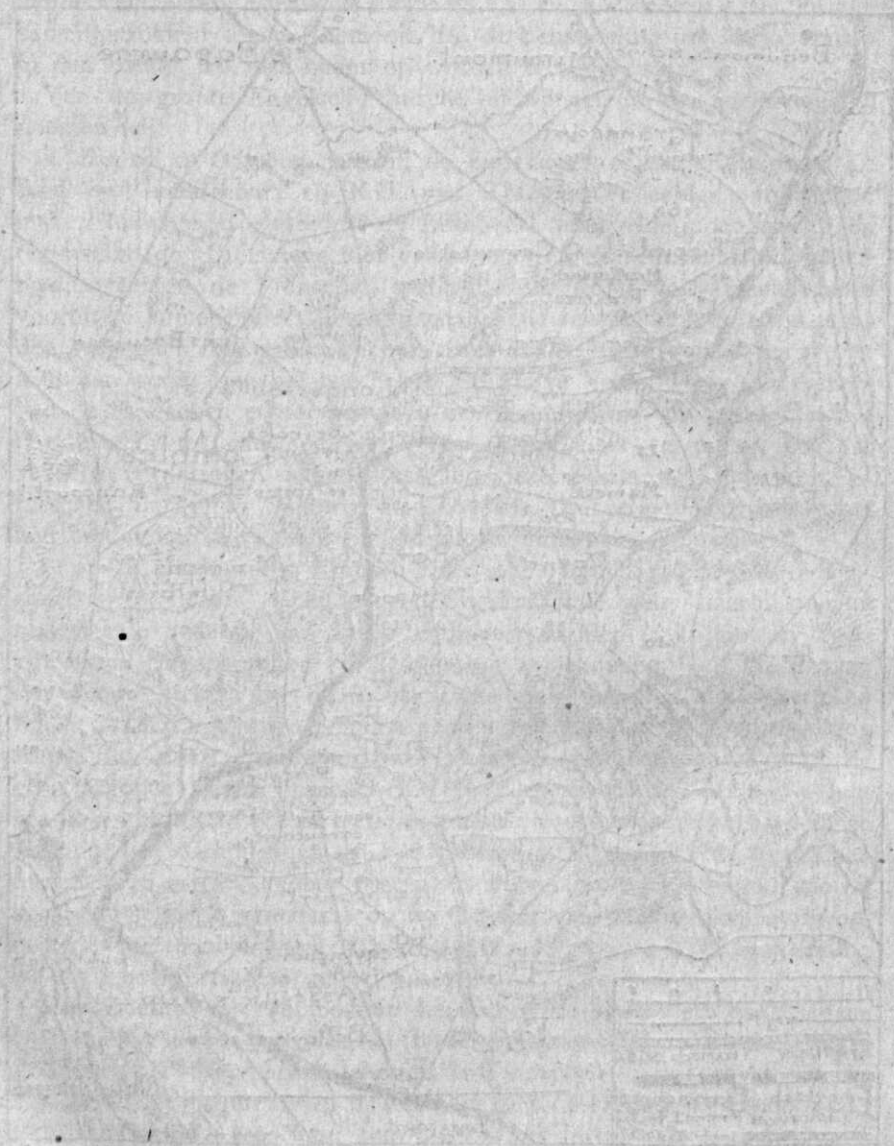
De eerstvolgende dagen kenmerken zich door herhaalde, hier en daar met succes bekroonde plaatselijke tegenaanvallen der Duitschers.

c. op 1 November vermeesteren de geallieerden opnieuw Duitse stellingen ten N.O. van Lesboeufs en aan den W.lijken zoom van het bosch van St. Pierre Vaast en brengen hun eigen linie vooruit tot eene rechte lijn van den O. rand van Saily-Saillisel tot aan het beginpunt van den weg Lesboeufs—Transloy.

Schets 2.

d op 5 November brengt een hernieuwd offensief over het geheele $\pm$ 20 K.M. lange front van Le Sars tot Bouchavesnes de geallieerden weer enkele honderden meters vooruit. Daarbij nemen de Engelschen bezit van verscheidene hooggelegen punten in de buurt van den heuvel van Warlencourt, die zij daarna ten deele weer verliezen. De Franschen vorderen tot ten Z. van Transloy, werpen de Duitschers weer uit een gedeelte van het St. Vaast bosch en dringen door in een gedeelte van Saillisel. Op 7 November bij Saillisel en ten Zuiden van bedoeld bosch weer wat teruggedrongen, gelukt het hun toch ten Noorden daarvan nieuwe vorderingen te maken en hun stellingen aan den Westrand te behouden. Den volgenden dag weten zij ten Zuiden van de Somme het Deutsche front over eene breedte van 4 K.M. in te drukken, Ablaincourt, Pressoir en het kerkhof van Gomiécourt te nemen en hunne linie te brengen tot op 1500 M. van het dorp Marchelepote en van Pressoir, waardoor deze nu evenwijdig loopt met de spoorlijn Chaulnes—Péronne. (Zie schets 2.)

Op de overige frontgedeelten in Frankrijk hoofdzakelijk artilleriegevechten en overrompelingspogingen op kleine schaal. Daaronder noemen wij de op 1 November ten N.O. van Festubert en Messines door de Engelschen gedane geslaagde aanvallen op de daar aanwezige Deutsche loopgraven.

HET OOSTFRONT.

Van het Noordelijk gedeelte van het Russische front valt alleen melding te maken van herhaalde vruchteloze pogingen in de eerste Octoberweek van Deutsche zijde gedaan om op het Rigafront den Russischen weerstand te breken. Meer succes hebben zij op 10 November bij Skrobowa (N.O. van Baranowitsj) waar het Russische front over eene breedte van 4 K.M. wordt ingedrukt en een groot aantal gevangenen den Duitschers in handen vallen.

In Wolhynië wordt ten W. van Luck nog steeds verwoed gevochten, zonder dat er noemenswaardige wijziging komt in den toestand. Na tal van vruchteloze aanvallen, waarbij somtijds zelfs over een front van 20 K.M. wordt gestreden, gelukt het den Russen op 5 October kleine voordeelen te behalen op het frontgedeelte Wladimir—Wolhynski—Boltsjak en deze op 9, 16 en 31 October door succesvolle gevechten bij Zafotsy, Sjelof, Doebrof, tusschen Swiniuchy en Korytnitza en in de streek van Postomysti en Otzef (Z. van Swiniuchy) uit te breiden.

Tegenover deze voordeelen staat een tegenslag ten O. van Witomiz, waar de Duitschers onder generaal-majoor Ditfurth zich op 2 November meester maken van de vooruitgeschoven Russische verdedigingswerken op den linker Stochod-oever. Weliswaar gelukt het den Russen den volgenden dag een gedeelte van het verloren terrein te

herwinnen, maar op 7 November zien zij zich andermaal ten N.O. van Werchy teruggeworpen uit het daar op den linker Stochod-oever bezet gehouden bruggehoofd.

Nog minder fortuinlijk zijn de Russen in Gallicië, waar niet alleen hun herhaalde pogingen om vooruit te komen telkens mislukken, maar waar zij zich bovendien op 18, 22 en 31 October op den Westelijken oever van de Narajofka successievelijk genoodzaakt zien hun stellingen prijs te geven N.W. van Skomorochy, bij Swistelnichy, Molochow, W. van Tolw Krasnolesie en in het bosch van Witsjestjof. Tevergeefs beproeven zij middels verbitterde tegenaanvallen ten Z van Brzezany, bij Lipricca Dolna en O. van Swistelnichy het verloren terrein te herwinnen. Telkens werden zij met zware verliezen teruggeslagen.

In de Karpathen blijven de Russen vorderingen maken ten Z. van Dorna Watra in de dalen der rivieren Dorsek en Poenia en in de streek ten W. en ten Z. van den berg Rauwentata waar zij op 8 November waren doorgedrongen tot Belbor en Holly (dal van den Gouden Bistrica). Enkele van deze voordeelen worden hun op 10 November ontnomen door een tegenaanval der Duitschers bij de dorpen Hollo, Toldiesz en Poetna (dal van den Gouden Bistrica).

HET ITALIAANSCH FRONT.

Bij het afsluiten van het vorig verslag werd melding gemaakt van een door de Italianen ondernomen hernieuwd offensief op grooten schaal in de Karst, dat toen nog niet was geëindigd. Dit op 9 October begonnen offensief duurde tot en met den 12den d.a.v. en strekte zich uit van het meer van Doberdo over San Grado di Merna (Z. van den Wippach) en van de Wippach tot het benoorden die rivier gelegen St. Peter. Daarbij gelukt het den Italianen de Oostenrijksche stellingen te bezetten tusschen de Wippach en hoogte 208 (W.Z.W. van Novavilla), door te dringen ten Z. en ten O. van Oppachiasella en bezit te nemen van het plaatsje Novavilla.

Nu volgt voor de Italianen op dit gedeelte weer eene rustperiode, welke zij benutten om het veroverde terrein te versterken en de geleden verliezen aan te vullen. De Oostenrijkers trachten middelerwijl tevergeefs door tegenaanvallen ten O. van den Vertoibizza, ten Z. van Novavilla en bij het meer van Doberdo het verloren terrein te herwinnen.

Op 2 November hervatten het 2e en 3e Italiaansche leger het offensief, dat met groote onstuimigheid wordt voortgezet tot en met den 4den d.a.v. Dit offensief stelt de Italianen achtereenvolgens in het bezit van Lokrica, de hoogten Veliki Hriba (hoogte 343) en hoogte 376 (ten O. van hoogte 343), den Me. Pecinka, hoogte 308, versterkingen op de Westelijke hellingen van den Tivoli, den San Marco en op de hoogten

ten O. van de Verboizza (zijrivier van de Wippach), hoogte 291 (N. van Castagnevizza).

Na weder een week van rust volgt op 11 November weder een nieuw offensief, waarbij de Italianen tusschen den Falti Hrib en Castagnevizza hun front $\pm$ 800 M. meer naar het Oosten weten vooruit te brengen.

Uit het gebied der Karnische Alpen valt ditmaal alleen melding te maken van een mislukten Oostenrijkschen aanval op 12 October op de Italiaansche stellingen op de Busa Alta (boven-Vanoi).

Meer actie is er in de Trentino-Alpen. Hier nemen de Italianen op 11 October op den Pasubio (Cosmagno-gebied) een dicht net van loopgraven en versterkingen, zoomede de geheele hoogtereeks van de Merle. De eerstvolgende dagen hunne vorderingen voortzettende, bezeten zij op 18 October de Lora (in de Vall'arsa), breken den tegenstand der Oostenrijkers tusschen Cosmagnon en Boite en vallen de stellingen ten Noorden van den Pasubio aan, om welks bezit nog steeds verwoed wordt gevochten. Op 28 October nemen de Italianen ten Z van het ravijn van de Roppio Mori (Rio Cameras Etsch) het dorp Sano.

In het Travignolo-dal gelukt het hun na meerdere vergeefsche aanvallen zich op 4 November meester te maken van het zgn. Observatorium op de Zuidelijke hellingen van de Ca. di Bocche. Zij worden daar echter onder een zoo vernietigend vuur genomen, dat zij ter voorkoming van verdere verliezen het punt op 8 November weer ont-ruimen.

DE BALKAN.

In het vorige verslag zagen wij hoe het Roemeensche operatie-plan op eene volslagen mislukking is uitgelopen, en zulks als gevolg van het feit, dat de Roemenen, die gerekend hadden tijdig en voldoende steun te zullen ontvangen van Russische en Fransche zijde, vrijwel op zich zelf aangewezen, niet in staat zijn geweest het hoofd te bieden aan de krachtige aanvallen zoowel uit het Westen als uit het Zuiden door de vereenigde Duitsch-Bulgaarsche legers op hen gericht. Het Roemeensche plan ging uit van de veronderstelling, dat het den Russen zou gelukken over de Karpathen te trekken en in Gallicië door te breken. Verder werd aangenomen, dat bij Reni een Russisch leger zou klaar staan van voldoende sterkte om in vereeniging met het daarvoor beschikbaar gehouden Roemeensche contingent door de Dobroedzja op te rukken naar Konstantinopel. Eindelijk werd verwacht dat een opmarsch van Generaal Sarrail van uit Saloniki naar het Noorden krachtig mede zou werken om den vijand het concentreeren van eene overmacht tegen Roemenië te bemoeilijken. Geen van die veronderstellingen is in vervulling gegaan. In de Karpathen schieten de Russen slechts zeer langzaam op; het Russische leger in de Dobroedzja bleek absoluut onvoldoende om het vijandelijke leger dat daar

zelf het initiatief nam tot den aanval, het hoofd te bieden. Sarrail eindelijk, in zijne actie bemoeilijkt door de binnenlandsche verwickelingen in Griekenland, kon eerst laat tot het offensief overgaan en toen niet met die kracht, welke noodzakelijk zou zijn geweest om merk-baren invloed uit te oefenen op den door de Roemenen te overwinnen weerstand.

Te erger deden zich de gevolgen van deze misrekeningen gevoelen, toen bleek, dat het offensief der geallieerden in Frankrijk niet bij machte was den Duitschers te beletten versterkingen van daar naar den Balkan te sturen.

Deze terecht inziende, dat zij met alle macht het gevaar moesten keeren te worden afgesneden van hun bondgenooten in den Balkan, brachten alle troepen, die zij mogelijkerwijze aan andere fronten konden onttrekken, aangevoerd door generaals, die elders reeds blijk hadden gegeven van bekwaamheid en doortastendheid tegen Roemenië in het veld. Mocht het gelukken dit land hetzelfde lot te doen ondergaan als Servië, dan zou hiermede niet alleen het gewenschte verband worden behouden met Turkije en Bulgarije, maar bovendien zou naast de bevrediging van de volksopinie, welke Roemenië voor zijn z.g.n. trouwbreuk wenschte te straffen, in de in bedoeld land aanwezige rijke voorraden een zeer welkome aanvulling worden gevonden van de steeds meer slinkende levensmiddelen en metaalvoorraden in de middenrijken.

Intusschen zoover is het, gelukkig voor de geallieerden, nog niet. Weliswaar valt ook uit de eerste helft van deze verslagmaand voor de Roemenen melding te maken van ernstige tegenslagen, daarna schijnt de kans echter weer eenigszins te keeren en gelukt het hun op sommige punten weer voordeelen te behalen, en aldus 's vijands opmarsch zeer belangrijk te vertragen.

In herinnering zij gebracht, dat in de Dobroedzja de Duitsch-Bulgaarsche opmarsch einde September tot staan kwam voor de zeer sterke stelling door de Roemenen en Russen ingenomen in de lijn Topraisar—Cobadin—Rasova, aangeleund in het Westen aan den Donau en in het Oosten aan de Zwarte Zee bij Tuzla. Daarin vormden de zwaar versterkte plaatsen Topraisar en Cobadin zeer sterke steunpunten. In het midden was de verdediging opgedragen aan Russische troepen, op de vleugels aan Roemenen. Op 19 October werd deze linie na eene korte artillerie-voorbereiding door de Duitsch-Bulgaarsche troepen onder het bevel van veldmaarschalk Mackensen aangevallen en in merkwaardig korten tijd genomen. Oprukkende uit de lijn Tatlageac (aan de kust)—Cavaelar—Enigea—Westrand van Briu Bociu gelukt het den aanvaller het eerst den rechtervleugel der verdedigers in te drukken, en ziet hij zich bij het vallen van den avond reeds in het bezit van de linie hoogte 39—hoogte 70—hoogte 74 (ten Z. van Tuzla)—hoogten Z. van Muratanu Bulus. Den 20sten ontruimt de verdediger de streek ten Z van Tuzla, welke plaats den aanvaller in handen valt; des avonds houdt hij bezet de linie Z. van Topraisar—Osmancar—Cogsar—

N. van Cogargea—Patrilui—Ghiel Bassu. Den 21sten eindelijk gelukt het de steunpunten Topraisar en Cobadin te vermeesteren en den vijand tot een overhaasten terugtocht te dwingen. Dank zij de energieke vervolging, welke dadelijk wordt ingesteld, wordt den Roemenen de gelegenheid ontnomen Constanza te verdedigen en valt deze plaats den volgenden dag den Bulgaren en Duitschers in handen. Op dien dag bereikt hun rechtervleugel de lijn Islam Tepe—Alacap. Dank zij middekerwijl aangekomen Russische versterkingen gelukt het den volgenden dag bij Megidia de vervolging een tijdje te stuiten. Des nachts wordt echter na een hevig gevecht ook deze plaats genomen. Intusschen zijn meer Westelijk de Duitschers en Bulgaren in het bezit gekomen van de hoogten ten N.O. van Rasova en Hosu Juk en is een begin gemaakt met het bombardement van het station en de brug van Cernavoda.

Den 24sten October trekt de Roemeensche linkervleugel terug op Camamwrat. Medzjidia en Rasova vallen den Duitschers na hevigen strijd in handen. Den 25sten bezetten zij Cernavoda, nadat de Roemenen de daar aanwezige brug hebben doen springen. Den 26sten eindelijk zijn de Roemenen in vollen aftocht op Tulcea, Braila en Hirsova. Daags daarna wordt Hirsova door de Bulgaren en Duitschers bezet, terwijl zij eindelijk op 28 October de lijn Ostrovo—Badadag-gebied bereiken. Verder wordt tegen de verwachting in de vervolging niet voortgezet, ofschoon de kansen schoon waren om de restanten der verslagen Roemeensch-Russische legers in den hier door den Donau gevormden hoekzak te drijven en te vernietigen, voordat zij de overzijde hadden kunnen bereiken.

Nu werd dien legers de gelegenheid gelaten zich te herstellen van de hun toegebrachte slagen en zien wij dan ook alras weer teekenen van een herlevenden offensieven geest. Op 2 en 5 November wordt Constanza door een Russisch eskader gebombardeerd. Op 8 November wordt een aanvallende beweging der Russen en Roemenen in Z.lijke richting ingeleid; den 9den hernemen zij Hirsova, den 10den het station Dunarea ten W. van Cernavoda, Muslui en de hoogten Z. van Delschem Z.W. van Kasundja.

De bezetting van één der eilanden ten O. van Silistria op 28 October en van het Donau-eiland Dinu en een punt op den tegenoverliggenden Roemeenschen Donau-oever op 3 November wettigen het vermoeden, dat binnen afzienbaren tijd de Duitschers en Bulgaren zullen trachten over den Donau Roemenië binnen te vallen.

In Zevenbergen bezetten de Oostenrijkers op 11 October opnieuw Csik Szereda. In het Maros-dal zien de Roemenen zich door een omfattenden aanval van den vijand genoodzaakt terug te trekken. Ook aan den weg Csik Szereda—Gyimes-pas worden zij achteruit gedrongen. Op 23 October is geheel Zevenbergen door hen ontruimd. Bij hun pogingen om langs de dalen van de Trotuz en diens zijrivieren

de Uza en de Oituz Roemenië binnen te dringen ondervinden de achtervolgers echter heftigen weerstand. Alle aanvallen in de laatste helft van October ondernomen op de Roemeensche stellingen in die dalen mislukken niet alleen, maar hebben tot resultaat, dat de Roemenen bij hun tegenaanvallen den aanvaller weer achteruitdrijven. Zoo wordt deze op 20 October in het Oituz-dal weer op de grens teruggeworpen en in het Uzul-dal op 26 October achteruitgedrongen tot aan den Nasoliheuvel; op 28 October gelukt het den Roemenen die zich twee dagen tevoren bij Uz en Patros eenige punten hadden zien ontnemen, Piskoel Cupin weder te heroveren.

In het dal van de Bistritz worden de Duitsch-Oostenrijksche troepen op 21 October evenzeer gedwongen naar de grens terug te trekken, en op 26 October slagen de Roemenen er in met overschrijding dier grens den berg Kerelharus ten Z. van Bicaz te bezetten.

Naar uit verschillende berichten valt op te maken wordt begin November de verdediging van het Noordelijk gedeelte der Roemeensche grens over een front van $\pm$ 112 K.M. door de Russen overgenomen, waardoor de Roemenen in staat worden gesteld beter het hoofd te bieden aan de steeds in kracht toenemende aanvallen der Duitschers langs de meer Zuidelijk gelegen toegangswegen.

Daardoor gelukt het hun in het Buzeu-dal, waar zij den 21sten October hadden moeten terugtrekken op Gara Spiritualui op 3 November de bergen Siruil en Tatarumic te heroveren. De Russen zelf behalen eenige terreinwinst in het terrein bij den Tolgyes-pas.

Bezuiden Kronstadt weten de Roemenen geruimen tijd het hoofd te bieden aan de verwoede aanvallen van de tegenpartij op den Predeal en op den Roode Toren-pas. 23 October gelukt het deze echter de stelling bij Predeal te nemen en den tegenstand bij den Zuidelijken uitgang van den Roode Toren-pas te breken. Den vijand vervolgende, gelukt het den Duitsch-Oostenrijksche troepen door te dringen in het Parazugar-dal, waar zij, na verscheidene Roemeensche stellingen te hebben genomen, op 6 November zich in het bezit zien van de hoogte Omu (Z.W. van Predeal). Dank zij het vrijkomen van troepen uit het Noorden zijn de Roemenen in staat op 10 November d.a.v. tot den tegenaanval over te gaan in de richting Predeal met bedreiging van omvatting van 's vijands linkervleugel.

Ten Z.O. van den Roode-Toren-pas zijn de Duitschers en Oostenrijkers op het eind van de eerste November-week genaderd tot bij Spini. Met meer succes treden de Roemenen op in het Olt-dal. Na op 14 October te zijn teruggedreven tot bij Rugar, hernemen zij twee dagen later het offensief, heroveren Stana, Gluovad, Cidiva, Dobronu, Redji, Civca en Streatulu, slaan de eerstvolgende dagen alle tegenaanvallen van den vijand op den berg Robu af en drijven hem op 25 October nog verder naar het Noorden. Begin November keert echter ook hier de oorlogskans in hun nadeel en zien zij zich weder de plaatsjes Rakovica en Titechti ontvallen.

In het Jiul-gebied beproeven de Duitsch-Oostenrijksche troepen in de eerste October-week tevergeefs Cameni en de hoogten ten W. van de Jiul te nemen. 14 October nemen de Roemenen zelf het offensief en nemen stormenderhand den Sigleul Mix en den Muncelul Mix en slagen er de volgende dagen in den vijand in de richting van Tirgu Tired Jeuliu naar het grensgebergte terug te dringen.

Bij den Vulkaan-pas gelukt het den Roemenen den bergkam bewesten dien pas medio October te bezetten en te behouden.

Bij Orsova slagen de Duitsch-Oostenrijksche troepen er eind October in zich in het bezit te stellen van de domineerende hoogten ten Westen van die plaats, welke daarna herhaaldelijk tevergeefs door de Roemenen weder worden bestormd.

In Macedonië blijven de geallieerden vorderingen maken, doch in een zoo langzaam tempo dat de Roemenen daardoor in 't geheel niet worden ontlast.

Tengevolge van in de helft van de maand October bevochten successen houden zij tegen het einde van die maand bezet: op den rechtervleugel (Engelsche front) het geheele terrein tusschen den linkeroever van de Stroema en den spoorweg naar Haznatar tot bij Seres, terwijl bij Prosnik die spoorbaan zelfs naar het Oosten overschreden is; in het centrum (Franschen) de Bulgaarsche stellingen ten O. van Gjevveli; op den linkervleugel (Serven) Brod en Vasielo.

Op den linkeroever van de Stroema bezetten de Engelschen begin November verder Barkli Dzoema, Prosenik Altitza en Koemli en naderen den Rupel-pas tot op een paar K.M. Ten Z.W. van het Prespa-meer bezetten de geallieerden voorts de linie van Zwesda en de dorpen Goloborda en Laisika en ten Westen van dat meer de plaatsjes Swerna en Laifsa.

In Griekenland braken de binnenlandsche onlusten welke wij bij het afsluiten van het vorig verslag voorzagen, inderdaad uit. Eene sterke partij, welke zich ten doel stelt de Bulgaren uit het Grieksch gebied te verdrijven en aan welks hoofd zich de bekende oud-minister Wenizelos plaatste, stelde zich tegenover de regeering, welke met den koning aan het hoofd eene onthoudingspolitiek voorstaat. De geallieerden zagen zich met het oog op den door een en ander geboren onzekeren toestand gedwongen in het belang hunner veiligheid de uitlevering te eischen van de Grieksche vloot, welke plaats had op 13 October. Verder namen zij het telegraafnet onder hun toezicht.

DE ANDERE FRONTEN.

In Armenië geen veranderingen van beteekenis. In het kustgebied nemen de Turken in de eerste October-week de hoogten bij Seg Dsjniardjik.

In de streek van Erzindjan doen de Turken hardnekkige aanvallen op het Sudin Dag-gebergte (Z.O. van Erzindjan), welke alle worden afgeslagen.

Eene ten Noorden van het Wan-meer opdringende bende Koerden wordt 24 October bij Dazy door de Russen verslagen en teruggedreven.

Ten Zuiden van Ognot worden begin October Turksche aanvallen op de fronten Sighi—Koldan—Goeldar—Melihan en Hozarsjah—Tsjermoesj—Sjaniran—Kandos bloedig afgeslagen.

Medio Augustus worden ten Oosten van Sakkys de Russen teruggedreven in de richting Azerbeidzjan. Begin November vermeesteren zij echter weer sterke domineerende punten in het Tatava Tekaja-dal.

Eind October nemen de Russen Bidjar ten N.W. van Hamadan en werpen de Turken uit de dorpen Achmetabad, Indjibatsje, Utsjtepe, Hatamabad Kand Mazreh, Koeridzjan en Moran. Bij Bidjar worden zij echter begin November verslagen en moeten terug naar Vialui en de rivier Sjirin Boelag.

Aan den Euphraat geen wijziging.

In Egypte nemen de Engelschen medio October eene sterke Turksche stelling bij Moghara, 85 mijl ten O. van Ismailla; de eerstvolgende dagen vegen zij verder de oasen van Dakla en Baharia schoon.

In Duitsch Oost-Afrika gelukte het den Belgische troepen onder Generaal Tombeur het gebied van de Victoria-, Nijasa- en Tanganjika-meren geheel van Duitschers te zuiveren. Deze trokken na den val van Tabora naar het ongezonde moerasgebied Mehangi, waar zij langzamerhand door de troepen der geallieerden worden ingesloten. Tevergeefs trachten zij in de richting Iringa en Ngominji door de Engelsche colonnes heen te breken. Bij Neu Iringa doen zij heftige aanvallen op de afdeelingen van Generaal Van Deventer, terwijl zij meer Zuidelijk slaags raken aan de Ruhudje-rivier met de troepen van Generaal Northey, die hun eene nederlaag toebrenge.

In Arabië geen wijziging in den toestand.

d'A.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 26 November).

NEDERLAND. De IJmuider visschers varen uit in convooi.

De Duitsche regeering heeft verontschuldigen aangeboden voor het wederom varen van een Zeppelin over Nederlandsch gebied. Over de Blommersdijk is nog geen definitief bevredigend antwoord binnen gekomen, niettegenstaande het rapport van de U 53 reeds lang bekend moet zijn.

De „Times” van 11 November berichtte, dat de onderhandelingen van de Britsche regeering met het Nederlandsch Landbouw-Exportbureau tot een goed einde waren gebracht, ofschoon de moeilijkste kwesties eerst op het laatste oogenblik waren geregeld. Verscheidene Duitsche bladen, o a. de Franfurter Zeitung en de Kölnische Zeitung, uitten zich hoogst onaangenaam, zelfs in dreigenden toon, tegenover ons land in verband met deze overeenkomst. In den Rijksdag werd aangedrongen op represaille-maatregelen tegen de oprichting van een zoogenaamd Engelsch geldsyndicaat, dat bestemd zou zijn om hier te lande de beschikbare levensmiddelen op te koopen.

Men tracht voor Duitsche rekening den aankoop van visch te centraliseeren; de maximumprijzen worden vastgesteld door de daarvoor opgerichte Vereeniging van Vischexporteurs.

De Nederlandsche pers uitte zich vrij ontstemd over het opbrengen der „Koningin Regentes” naar Zeebrugge, die niet werd losgelaten. Aangezien de „Koningin Regentes” geen contrabande vervoerde, ligt vooralsnog de grond voor dit in beslag nemen in het duister.

1 November heeft tusschen Nederlandsche en Portugeesche overheden op het eiland Timor de wederzijdsche overdracht plaats gehad van de landschappen, bedoeld in de artikelen 1 en 2 van het met Portugal gesloten grensverdrag van 1904. Het landschap Maucatar is overgegaan in Portugeesche handen, terwijl de Nederlandsch-Indische regeering de landschappen Noimoeti, Tahakay en Tamiru Ailala heeft overgenomen.

Uit de memorie van toelichting op het wetsontwerp tot het aangaan van eene nieuwe geldleening van 125 millioen gulden blijkt dat de crisisonkosten op gemiddeld 25 millioen gulden per maand worden berekend.

De regeering vreest binnenkort steenkolen nood voor ons land; wanneer niet de uiterste spaarzaamheid worde betracht.

BELGIË. Einde October werden uit bijna alle gemeenten in het westen

van België de ondersteunde werkloozen naar Duitschland weggevoerd.

Wolff verdedigt dezen maatregel op grond van den onwil van een groot deel der bevolking om te arbeiden. Meer dan 1,3 millioen Belgen zouden van ondersteuning leven. De Amerikaansche regeering heeft over dezen maatregel om inlichtingen verzocht te Berlijn. Kardinaal Mercier heeft bij den Gouverneur-Generaal geprotesteerd, terwijl de koning der Belgen persoonlijke brieven hierover heeft geschreven aan den Paus, den koning van Spanje en president Wilson. Ook de Belgische regeering heeft aan de onzijdige mogendheden een protest gezonden tegen deze wegvoering van burgers, die tot dwangarbeid worden genoodzaakt.

Op bevel van den Gouverneur-Generaal is met gedeeltelijke wijziging der Koninklijke Besluiten van 17 October 1910 en 23 Maart 1912 eene bestuurlijke scheiding voor het onderwijs ingesteld; de eene afdeling is belast met het beheer van het onderwijs voor Vlaanderen en het Duitsche taalgebied, de andere afdeling voor het Fransche taalgebied.

De XXme Siècle, bekend om zijne annexionistische campagne, verschijnt sedert begin November te Parijs.

Bij besluit van 20 Nov. j.l. zou de maandelijksche oorlogsschatting van 40 millioen tot 50 millioen francs zijn verhoogd.

Kolonel Malfeyt gaat tegen het eind van deze maand naar Afrika als koninklijk commissaris in het door Belgische troepen bezette Duitsche gebied.

DUITSCHLAND. Von Stein is tot Minister van Oorlog benoemd.

De sympathie in Duitschland, met de verklaring tot het herstel van Polen op 5 November j.l., is niet algemeen. De vrijzinnige bladen achten dezen maatregel een gevaar voor eene toenadering tot Rusland ook met het oog op de verhouding in de toekomst; de conservatieve elementen hadden gehoopt op eene annexatie; de Poolsche partij neemt zooveel mogelijk terughouding in acht. Van Pruisisch Polen wordt niet gerept. De Pruisische Minister van Binnenlandsche Zaken heeft, in het Huis van Afgevaardigden, op eene desbetreffende vraag geantwoord, dat er geen kwestie van kan zijn, dat een duim breed Pruisisch gebied ten behoeve van het Koninkrijk Polen zal worden afgestaan. In de Entente-pers worden deze maatregelen verklaard als een middel om de Polen als soldaten te kunnen oproepen, hetgeen wel eenigszins wordt bevestigd door hetgeen in het Poolsche „Verordnungsblatt” omtrent de oprichting van een Poolsch legioen o. m. is bepaald. „Om het Poolsche leger volgens de bestaande bepalingen van het volkenrecht de eigenschap van een leger van een oorlogvoerenden staat te verzekeren, is het noodig, het, voor wat de opperste leiding en de rechtsverhouding aangaat, tijdelijk aan het Duitsche leger toe te voegen.”

Gelijk in België wordt ook in Polen arbeidsdwang ingevoerd.

De overdreven toepassing der censuur en de willekeur bij het stellen in verzekerde bewaring hebben in den Duitschen Rijksdag tot heel wat

klachten aanleiding gegeven. Een bemiddelingsvoorstel om willekeur bij den bestaanden staat van beleg tegen te gaan, is met algemeene stemmen aangenomen.

De „Deutschland” heeft 1 November opnieuw Amerika bereikt, is bij zijn vertrek echter in aanvaring gekomen, moest in de haven terugkeeren en is volgens latere berichten 21 Nov. j.l. weer vertrokken.

In den Rijksdag is medegedeeld, dat vrijlating van burgerlijke gevangenen door den tegenstand der vijanden is mislukt. Mocht zij nog gelukken, dan is de Duitsche regeering bereid de verplichting te aangaarden, om de terugkeerenden niet bij de weermacht in te deelen.

Ondanks het uitleveringsverdrag van Januari houdt Frankrijk een aantal Duitschers, voornamelijk Elzas-Lotharingers, vast. Als vergeldingsmaatregelen zijn een aantal Franschen uit de bezette streken geïnterneerd. Met Engeland is overeengekomen om de leeftijdsgrens (voor de uitwisseling van gevangenen) van 55 tot 45 jaar te verlagen. De invaliden en burgerlijke gevangenen worden naar hun vaderland, de half-invaliden naar Zwitserland gezonden. Over de ten hemel schreiende misstanden in buitenlandsche gevangenkampen, met name die van Charreuse en Prèsepuy is een omvangrijk bewijsmateriaal verzameld, dat eerlang aan de Fransche regeering, om verbetering te eischen, zal worden toegezonden.

Het hooger beroep van Liebknecht is door het Hoog Militair Gerechtshof verworpen.

9 November hield de Rijkskanselier opnieuw eene rede. Het is een antwoord op de rede van Grey in het Lagerhuis. Als nieuw kan worden vermeld de mededeeling, dat de Russische regeering in 1912 een bevel zou hebben uitgevaardigd, waarin eene zinsnede voorkomt woordelijk luidende als volgt: „te allerhoogste plaatse is bevolen, dat de afkondiging van de mobilisatie tevens de afkondiging van den oorlog tegen Duitschland is.”

De toon over de onzijdigen was niet erg welwillend.

Ook besprak von Bethmann Holweg de reeds door Grey en Wilson geopperde mogelijkheid van een wereldvredesbond. Hij acht een herstel van den wereldvrede niet mogelijk bij de bestaande plannen der Entente, die Konstantinopel en Gallipoli voor Rusland hebben bestemd, Klein-Azië onderling willen verdeelen en Elzas-Lotharingen bij Frankrijk willen inlijven. Duitschland is te allen tijde bereid om toe te treden tot een volkerenbond, ja, zich te stellen aan het hoofd daarvan, om een vredesverstoorder in toom te houden, doch wil geen wereldbond, die zich ten doel stelt om de vrije ontwikkeling van het Duitsche volk te belemmeren. Hanotaux bespreekt dit onderwerp in de „Revue des deux Mondes” van November.

Prof. Dr. Thiess, uit Keulen, tegenwoordig leider van de afdeeling volkshuishoudkunde in het oorlogsvoedingsbureau, heeft in eene vergadering van militaire artsen gesproken over de organisatie van de volksvoeding in het derde oorlogsjaar. Hij beoordeelde den toestand

als vrij gunstig en deelde mede, dat zonder de aanvoeren van Roemenië, de oogst toereikend was tot half September 1917. Particuliere berichten melden echter dikwijls groot gebrek aan levensmiddelen,

1 December wordt eene veetelling gehouden.

De „Tems” van 2 November gaf een overzicht van de Deutsche militaire organisatie. Van 1 Juli tot 1 September zoude het aantal divisiën van 181 tot 203 zijn opgevoerd, voor een deel echter, door van de bestaande divisiën van 4 regimenten, 1 regiment te onttrekken. De lichte '17 zou gedeeltelijk reeds in de voorste linie zijn. Openlijk erkent thans de „Times”, dat in de aanvulling van het Deutsche leger nog voldoende kan worden voorzien. De reserves in het binnenland worden op niet minder dan 2 miljoen geschat.

De brief, die von Hindenburg 27 Sept. j.l. richtte tot den Rijkskanselier en waarin hij te kennen gaf, dat z. i. de toonaangevende mannen van den landbouw niet voldoende beseffen, dat Duitschland om zijn bestaan vecht, dat er niet te veel bedacht en overwogen moet worden, doch meer krachtadig gehandeld, is half November gepubliceerd. De stem van von Hindenburg schijnt te hebben ingeslagen.

Voor alle aangelegenheden behorende tot de werkverschaffing en voeding der arbeiders, de verschaffing van grondstoffen, wapens en munitie is op het ministerie van oorlog een oorlogsdienst ingesteld, een soort munitiedepartement. Om verder op de meest economische wijze alle arbeidskrachten der bevolking van den 17 tot 60-jarigen leeftijd te benutten is een wetsontwerp voor de algemeene burgerlijke arbeidsplicht ingediend. Aan het hoofd van deze kolossale organisatie staat Luitenant-Generaal Gröner, aan wien Dr. Kurt Sorge, een groot industrieel, directeur van de Grusonwerke in Maagdenburg, als chef van den staf is toegevoegd. Tot de onderafdeelingen behoren o. m. het „Waffen- und Munitionsbeschaffungsamt” (Wumba), de „Feldzeugmeisterei”, het „Kriegsarbeits- und Ersatzamt”, de „Kriegsrohstoffenabteilung”, de „Abteilung für Ein- und Ausfuhr” en ten slotte de „Abteilung für Volkswirtschaft und Volksernährung”.

Wolff berichtte 15 November: „Het toenemende belang van den oorlog in de lucht heeft het gewenscht gemaakt, alle middelen voor den luchtstrijd en voor den afweer van aanvallen uit de lucht van het leger te velde en in het vaderland in één dienstverband te vereenigen, dat ook de vervaardiging en verbetering dezer krijgsmiddelen omvat. Aan het hoofd van dezen tak van dienst wordt een commandeerend generaal der luchtstrijdkrachten gesteld. De waarneming van deze functie is aan den Luitenant-Generaal Höppner, tot dusver bevelhebber van eene reserve-divisie, opgedragen.

Von Jagow is als Staatssecretaris van Buitenlandsche Zaken afgetreden en vervangen door Zimmermann. Voortaan zullen 2 onderministers hem ter zijde staan. Zimmermann wordt als eene beproefde kracht beoordeeld, die volkomen op de hoogte is van alle diplomatieke aangelegenheden.

Men verwacht dat von Stumm, die volgens de Vossische Zeitung verzoeningsgezind is jegens de westelijke mogendheden als onderminister belast zal worden met de afdelingen „politiek” en „rechtsaangelegenheden”, von den Busche met de afdelingen „handel” en „inlichtingen”.

Von Wedel, eertijds consul-generaal te Boeda Pest is benoemd tot gezant in Oostenrijk-Hongarije.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. Keizer Franz Jozef is 21 November te Schönbrunn overleden in den ouderdom van 86 jaar.

De Wiener Zeitung bevatte de publicatie van een brief van Keizer Franz Jozef aan von Koerber, den Oostenrijkschen Minister-president, waarin de Keizer zegt, dat het zijn wil is, op het oogenblik, waarop de nieuwe staat Polen ontstaat, hand in hand met deze ontwikkeling ook aan Galicië het recht te verleenen, zijne landszaken, binnen de eenheid van het rijk, zelfstandig te regelen. Von Koerber krijgt de opdracht, in dezen geest wetsontwerpen voor te leggen.

De inschrijving op de vijfde Oostenrijksche oorlogsleening wordt opengesteld van 20 November tot 16 December. De koers van uitgifte is nog niet vastgesteld. Uitgegeven worden $5\frac{1}{2}\%$ 40-jarige obligatiën. Ook in Hongarije zal eene 5e leening worden uitgegeven.

Er is een departement van volksvoeding opgericht onder Oskar Rohstein.

Volgens een Havasbericht is in Moravië, Bohemen, Dalmatië, Triëst enz. de Duitsche taal alleen geldig verklaard. Dit zou in strijd zijn met artikel 19 van de grondwet.

Tengevolge van de troonswisseling komt in Oostenrijk de kwestie der bijeenroeping van den Rijksraad op den voorgrond, want volgens de grondwet moet de nieuwe keizer voor de beide Kamers van den Rijksraad de eed op de constitutie afleggen. De Rijksraad is sedert Juni 1914 gesloten geweest.

De troonopvolger was, nog voor het overlijden van den Keizer, tot Generaal-Veldmaarschalk en Groot-Admiraal bevorderd. Keizer Karel I Franz Jozef is 29 jaar. Hij wordt beschreven als een man, van wien frissche kracht kan uitgaan. In 't algemeen verwacht men van Keizer Karel dat hij de Oostenrijksch-Hongaarsche politiek in nieuwe banen zal leiden. Van beteekenis is, dat men hem den wil toeschrijft om meer dan zijn voorganger, in verbinding te treden met de politieke leiders der monarchie.

Voor de toekomstige erfopvolgingen wordt verwezen naar de Mil. Spect. 1914, blz. 613.

ITALIË. Tengevolge van de onlusten in Abessinië worden in enkele bladen de koloniale aanspraken van Italië te berde gebracht. Men wenscht eene nieuwe overeenkomst met Frankrijk en Engeland, voor het geval Abessinië als staat te gronde zou gaan.

In verband met de reis van generaal Porro naar Parijs betoogt de *Corriere della Sera* dat de tijd nog niet gekomen is voor Italië om troepen af te zonderen voor het westfront.

Ook in Italië zal het eten van vleesch gedurende twee dagen per week verboden worden.

Nieuwe belastingplannen zijn in bewerking, die 200 millioen Lire per jaar meer moeten opbrengen.

Naast de z.g. socialistische partij voor neutraliteit treden ook in andere partijen de voorstanders van een vrede meer naar voren.

De Romeinsche correspondent van de *Temps* zegt hiervan: „plus les Français connaîtront les difficultés intérieures contre lesquelles doivent se débattre le gouvernement et le majorité du peuple d'Italie, plus ils admireront l'effort et la volonté vraiment héroïques de cette nation.”

FRANKRIJK. De maandelijksche invoer in Frankrijk is van 2800.000 ton voor den oorlog in Juli 1916 reeds tot 5 millioen ton gestegen. De spoorwegen zijn overladen, de *Dépeche* voorspelt stremming, wanneer de regeering niet oogenblikkelijk maatregelen neemt om meer gebruik te maken van de waterwegen. Bij de behandeling van de transportcrisis in de Fransche Kamer, is van regeeringswege medegedeeld, dat zich een tiende gedeelte van het rollend materieel der Fransche spoorwegen in handen der Duitschers bevindt. De regeering vereenigde zich ten slotte met een voorstel van Rabier om de leiding van het vervoerwezen in één hand te brengen. Van de transportcrisis is gebrek aan steenkool een der eerste gevolgen.

Het wetsontwerp tot keuring der lichte 1918 is door den rapporteur der legercommissie gunstig beoordeeld. Volgens berichten uit Zwitserland was de critiek in de Kamer over de verwoesting van het Fransche volk zoo heftig, dat de regeering gedwongen werd deze critiek in een comité generaal verder te behandelen.

Een wetsontwerp is ingediend om alle dienstplichtigen boven de 45 jaar, dat zijn dus thans de lichten 1887, 88, 89, 90 achter het operatiegebied te gebruiken of werkzaam te stellen in de fabrieken.

De Fransche regeering heeft besloten tot het vaststellen van 2 dagen, waarop vleesch verboden is.

Men brengt de zending van Generaal Roques naar Italië en Griekenland in verband met een beroep, van Fransche zijde, op versterking van Italiaansche hulp. Frankrijk zou daardoor gedeeltelijk kunnen worden ontlast.

De ministerraad heeft in zijn zitting van 23 Nov. besloten eenheid te brengen in den militairen en burgerlijken proviandeeringsdienst Joseph Thierry, onder-staatssecretaris van het Min. v. Oorlog wordt met de leiding belast.

Ongeveer 20.000 Franschen, voor 't meerendeel vrouwen en kinderen uit het bezette gebied van Frankrijk, die wegens hun behoefstigen toe-

stand daar niet kunnen blijven, zullen over Zwitserland naar Frankrijk worden teruggezonden.

De aangevraagde credieten voor het eerste kwartaal van 1917 belopen ruim 8.5 milliard francs. De oorlogsuitgaven zullen daarmee tot 72 milliard stijgen.

De jongste leening heeft 10.850 millioen opgebracht, zijnde 5 milliard minder dan de opbrengst der eerste leening in December 1915. De conversies niet medegerekend, bedroegen de inschrijvingen in baar geld slechts 5 milliard, terwijl de maandelijksche oorlogskosten, waarin ook de gewone staatsuitgaven begrepen zijn, thans op 2846 millioen frs. worden aangenomen zonder de geregelde inschrijvingen op de z.g. „obligations” en de „bons de la défense”, welke o.a. in September 1150 millioen frs. opbrachten, zou de financiering van den oorlog onmogelijk zijn. De bevolking heeft eene bijzondere voorliefde voor tijdelijke belegging. De regeering kan echter veel eerder voor financieele moeilijkheden komen te staan dan b.v. in Duitschland, waar de schuld niet wordt geconsolideerd, doch van te voren leeningen worden aangegaan op langen termijn. Gedurende den oorlog behoeft men in Duitschland daarom geen moeilijkheden te vreezen.

9 November is te Parijs een congres gehouden van de „Ligue des Droits de l'homme”. Het programma aldaar vastgesteld komt op het volgende neer: van een vernietiging van den tegenstander wordt niet gesproken, een duurzame vrede moet berusten op volkenrechterlijke waarborgen; aan een internationaal gerechtshof moet de beslechting van elk geschil worden opgedragen; de oprichting van een internationale strijdmacht om onwillige staten te bedwingen zal noodzakelijk wezen; zonder den volkswil mag bij den a.s. vrede geen gebied worden geannexeerd of gelaten; de annexatie van Elzasz Lotharingen in 1871 moet derhalve ongeldig worden verklaard (dit klinkt zeer subjectief Fransch).

ENGELAND. Met tracht de z.g. Volunteers der Volunteerregiments voor den geheelen duur van den oorlog te binden. Zij zullen alsdan van rijkswege worden gekleed en uitgerust. De Volunteer Force moet geleidelijk de taak der Home-defence op zich nemen. Niet onwaarschijnlijk zullen dan het volgend voorjaar de nog in Engeland aanwezige „second line territorial divisions”, waaruit thans volgens de „Truth” nog te veel voor de aanvulling wordt geput, voor den dienst over zee beschikbaar komen.

De voortdurende prijsstijgingen en het gebrek aan sommige levensmiddelen eischen dringend voorziening; de regeering tracht verbetering in den toestand te krijgen door de benoeming van een „foodcontroller”. Bij de critiek in het Lagerhuis, richtte Simon zijne beschuldigingen uitsluitend tegen het Ministerie van Oorlog, dat stelselloos mannen inlijfde bij het leger zonder rekening te houden met andere eischen. Churchill pleitte voor bewapening van alle koopvaarders. Over het

algemeen echter werden de regeeringsplannen met sympathie begroet. Bezuinigingsmaatregelen worden ingevoerd.

Uit de beraadslagingen in het Hoogerhuis bleek, dat men eene verscherping van den duikbootenoorlog verwachtte. Het optreden der Duitsche vloot in het Kanaal verwekte ontstemming.

Voor gebrek aan scheepsruimte is men niet bevreesd.

Sedert het uitbreken van den oorlog zijn $2\frac{1}{4}$ millioen ton verloren gegaan, terwijl jaarlijks een aantal schepen 2 millioen ton metend van stapel kan loopen.

In zijne rede in den Gildenhof op 9 November j.l. over Griekenland sprekende, verklaarde Asquith dat de schijnbaar krasse maatregelen der bondgenooten alleenlijk waren ingegeven door de noodzakelijkheid om te verhoeden, dat Athene het brandpunt van Duitsche propaganda en kuiperij zou worden of liever zou blijven.

In het antwoord op de nota van de Vereenigde Staten, waarin bezwaren werden geopperd tegen de zoogen. Zwarte Lijst als een willekeurige inmenging in den handel der neutralen, herhaalt Grey, dat het verbod om handel te drijven met zekere personen in vreemde landen eene wettelijke bepaling van louter binnenlandschen aard is en slechts toepasselijk op personen in het Vereenigde Koninkrijk. Betoogd wordt o.a., dat deze maatregelen geenszins bevorderlijk zijn voor den Engelschen handel en dat nog een lange bittere strijd voor de borst staat, die het gebruik van alle wettige middelen ter overwinning van den vijand noodzakelijk maakt.

Sir Bryan Mahon is tot opvolger benoemd van Sir John Maxwell als bevelhebber der troepen in Ierland.

Volgens de openbaar gemaakte statistieken bedraagt het aantal nog in Ierland beschikbare mannen 161.000.

De algemeene dienstplicht in Australië is met eene zeer kleine meerderheid afgestemd (ca. 68.000 stemmen op $2\frac{1}{4}$ millioen kiezers).

Hughes, de Canadeesche Minister van Militie is afgetreden. Hij kon zich niet vereenigen met de benoeming van eenen afzonderlijken minister voor de overzeesche troepen.

De Duitsche troepen in Oost-Afrika zijn thans teruggedrongen tot een beperkt gebied in het Z.O. der kolonie; de kust en de achterwaartsche verbindingen zijn in Engelsche handen.

Op de Afghaansche grens tegenover Chubkadr wordt gevochten.

RUSLAND. Het is duidelijk, dat men in Rusland niets wil weten van een door Duitschland en Oostenrijk hersteld Polen. Pers en regering uiten zich in denzelfden geest, dat dit een machtsmisbruik is met het uitsluitend doel om een half millioen soldaten te kunnen werven. De Russische regering heeft het onwrikbaar besluit hernieuwd, twee jaren geleden door Z.M. den Keizer aangekondigd, om Polen zelfbestuur te geven. Briand en Asquith hebben telegrafisch hunne bijzondere instemming hiermede betuigd.

De diplomatieke vertegenwoordigers van Rusland hebben opdracht gekregen om aan de regeeringen, bij wie zij geaccrediteerd zijn, te verklaren, dat de Russische regeering de Duitsch-Oostenrijksche proclamatie van nul en geener waarde beschouwt en dat de inwoners gebonden blijven door den eed van trouw, die zij aan den Tsaar hebben gezworen. Voorloopig wordt een raad van state in Polen ingesteld, bestaande uit 20 leden gedeeltelijk gekozen door de afgevaardigden van de Kreis- en stadsbesturen, gedeeltelijk benoemd door den Gouverneur-Generaal.

Uit de verklaringen van Minister Bark half October afgelegd blijkt, dat in het 1ste oorlogsjaar de totale oorlogskosten hebben bedragen 6087 millioen Roebel, in het 2de oorlogsjaar 11640 millioen Roebel, terwijl de totale uitgaven voor het jaar 1916 begroot worden op 12870 millioen Roebel. De binnenlandsche leeningen brachten het eerste jaar 2882 millioen Roebel op, het tweede jaar meer dan 5 milliard Roebel. Binnenkort zal opnieuw eene binnenlandsche leening van 3 milliard worden uitgeschreven.

De Minister-president Stürmer is als zoodanig afgetreden en vervangen door Trepof. De Ententepers verwijt Stürmer dat hij niet geheel doof bleef voor de pogingen van Duitsche zijde om met Rusland eenen afzonderlijken vrede te sluiten. Zij beschouwt de personenwisseling in het kabinet een waarborg voor de toekomstige politiek van Rusland en een kaakslag voor den Duitschgezinden invloed.

De lichtung 1918 is onder de wapenen geroepen.

DENEMARKEN. In verband met de onderhandelingen, die tusschen Denemarken en Duitschland worden gevoerd, over de personen in Noord-Sleeswijk, wier nationaliteit twijfelachtig is, door het ministerie van Binnenlandsche Zaken in Denemarken een wetsontwerp ingediend, dat aan, in het buitenland geboren kinderen uit Deensche ouders, het staatsburgerschap zal verleenen. Deze wet zal tevens terugwerkende kracht hebben. De in Sleeswijk-Holstein wonende personen, uit Deensche ouders geboren zullen dan niet voor den Duitschen krijgsveld kunnen worden opgeroepen.

Denemarken zal een 5% staatsleening uitgeven van kr. 75 millioen.

De Rijksdagcommissie, die tot onderzoek van het vraagstuk van den verkoop van Deensch West-Indië is ingesteld, heeft haar verslag uitgebracht.

De meerderheid, die uit leden van de linkerzijde, radicalen en sociaal-democraten bestaat, bepleit de aanneming van het wetsontwerp. Een conservatief lid verdedigt eenigszins den verkoop, zeven andere conservatieven stellen voor, het voorstel tot verkoop van de eilanden te verwerpen.

Dit voorstel zal op 14 December, aan een referendum van alle mannelijke en vrouwelijke kiezers in het geheele land onderworpen worden.

ZWEDEN Volgens de Daily Chronicle zou Wallenberg, de Minister van Buitenlandsche Zaken, aan een correspondent o. m. hebben verklaard, met de bedoeling om zulks te publiceeren: „Zweden heeft steeds de vriendschappelijkste gevoelens tegenover Engeland gekoesterd en die gevoelens zullen aanhouden. Indien Engeland tijdens dezen oorlog Zweden verplicht had van zijne belangen kennis te nemen en meer op zijne edelmoedigheid te vertrouwen, dan zou de loop der gebeurtenissen veel gemakkelijker zijn geweest. Er is echter eene andere lijn gevolgd. Wij hopen intusschen, dat wij nu op het punt gekomen zijn, dat tal van moeilijkheden uit den weg geruimd zullen worden. Men moet bedenken, dat Zweden niet gedwongen, niet door druk overheerscht kan worden. Dat kan men van eene natie als Zweden niet verwachten en afgezien van andere overwegingen moet men bedenken, dat Zweden een land is met eene bevolking van zes millioen inwoners.

De Zweedsche commissie, die is aangewezen om in Engeland over den in- en uitvoer te onderhandelen, bestaat uit Wallenberg, directeur van een bank en broeder van den Minister van Buitenlandsche Zaken, Frisell, Hellener en Westman; deze laatste heeft als kanselarijraad deelgenomen aan de Scandinavische conferentie.

NOORWEGEN. Sedert het vorig verslag is in de verhouding van Noorwegen en Duitschland schijnbaar ontspanning gekomen, te meer daar nu gebleken is, dat Engelsche duikbooten reeds in den loop van het jaar de Noorsche soevereiniteitsrechten hadden geschonden. De Noorsche regeering schijnt te Berlijn voldoende te hebben aangetoond, dat er van een in het bijzonder tegen Duitschland genomen maatregel geen sprake kan zijn. De regeering schijnt haar standpunt te handhaven. In het algemeen is de toon van de Duitsche pers tegenover Noorwegen onaangenaam, ofschoon men verwacht, dat het Noorsche antwoord een grondslag kan vormen voor nadere besprekingen. Inderdaad zal de Noorsche uitvoerpolitiek wel de steen des aanstoots zijn voor den Duitschen toorn.

De onderhandelingen, die langer dan een maand in Engeland tusschen de Engelsche en vertegenwoordigers van de Noorsche importeurs en den Noorschen staat gevoerd zijn, zijn nu geëindigd. Het Morgenblad deelt mede, dat volgens uitlatingen van den approviandeeringsdirecteur Pedersen, invoerovereenkomsten zijn gesloten voor graan, koloniale waren, vetten en veevoeder. Bovendien is het vraagstuk van den regeeringsinvoer geregeld. De overeenkomsten zijn geldig voor een jaar, te beginnen met 1 November.

ZWITSERLAND. Zwitserland is opnieuw in moeilijkheden. Nauwelijks is de overeenkomst met Duitschland bekrachtigd (zie vorig verslag), waarbij in zekeren zin indirect aan de eischen der Entente is toegegeven, of deze zoekt zeer beleefdelyk om gelijke behandeling op grond van art. 5. Het gaat hier om eene herziening van het S. S. S.

verdrag; de geallieerden verlangen o.a. dat geen oliën of vetten verstrekt zullen worden aan fabrieken, die oorlogsmateriaal naar Duitschland leveren, en dat de electricische fabrieken aan den Zwitserschen Rijnsoever geen electricische kracht meer zullen leveren aan de fabrieken op den Duitschen Rijnsoever, wijl de kabels door de Entente-landen geleverd werden. In haar antwoord erkent de Zwitsersche regeering in beginsel den eisch van gelijke behandeling, vermeent echter dat Londen en Parijs zwaardere eischen gesteld hebben aan de Zwitsersche nijverheid dan Berlijn, waarom het stellen van meerdere eischen niet redelijk is. De regeering ontkent de rechtmatigheid der eischen, doch verklaart zich bereid over de zaak nader te onderhandelen. Waarschijnlijk reeds als bedreiging heeft Frankrijk met 15 Dec. a.s. den uitvoer van machineolie verboden, enkele bladen o.a. de Echo de Paris, pleiten voor toegevendheid tegenover het vriendschappelijk gezinde Zwitsersche volk.

Uit een en ander blijkt, hoe de regeling van eene moeilijkheid naar eene zijde steeds de kiem van eene moeilijkheid naar de andere zijde in zich draagt.

De Bondsraad heeft besloten, zich te vereenigen met het voorstel, waarbij 2 personen aan den Bondsraad worden toegevoegd. In December zal de definitieve beslissing volgen.

In het vijfde neutraliteitsrapport deelt de regeering o.m. mede dat eene groote hoeveelheid graan nog opgestapeld ligt in de havens van Genua, Marseille en Cette, maar dat het vervoer naar Zwitserland vertraagd is omdat de Fransche regeering minder Zwitsersche wagens wil doorlaten dan voorheen. Aan de dagelijksche behoeften kan ternauwernood worden voldaan.

De uitgaven voor de mobilisatie waren op 13 November j.l. in totaal 471.313 000 frs., voor voedsel der bevolking was 232 915.000 frs. besteed, zoodat de totale crisisuitgaven tot 704.258.000 frs. klimmen.

Weldra zal eene 6e leening worden uitgeschreven.

PORTUGAL. De Neue Zürcher Zeitung vermeldde 5 November, dat het eerste Portugeesche contingent in Bordeaux zou zijn geland. Het bericht moet onder groot voorbehoud worden aanvaard.

SERVIË. De Serviërs hebben Monastir op de Centralen heroverd. Zoowel in de Dobroedsja, waar ruim 8000 Serviërs, herkomstig van de vroegere Timokdivisie, met de Russen samen in eerste linie streden, als op het Macedonische front hebben de Serviërs het beste en het zwaarste werk verricht. Het dappere overschot der Servische weermacht heeft met zeer zware verliezen overal de spits moeten afbijten.

BULGARIJE. In de troonrede, waarmede Radoslaw of de derde gewone zitting van de 17de nationale vergadering geopend heeft, wordt medegedeeld, dat aan de goedkeuring der Sobranje zal worden onder-

worpen „drie voorloopige twaalfden van de begroting voor 1916, de begroting voor het jaar 1917 en de maatregelen in verband met de oorlogsbehoeften en het beheer van het rijk en de pas bevrijde gebieden”.

ROEMENIË. De militaire toestand heeft zich zeer ten nadeele van de Roemeniërs ontwikkeld; het grootste deel der Dobroedsja is door het leger van Generaal von Mackensen bezet en het leger van Generaal von Falkenhayn is door de Zevenburgsche Alpen naar de Wallachysche vlakke doorgebroken, waar het volgens de laatste berichten voeling heeft gekregen met afdeelingen van de Centralen, die op verscheidene punten den Donau zijn overgetrokken. West-Wal-lache is daarmee in het bezit der Centralen.

GRIEKENLAND. Uit het „neutrale” Griekenland komen steeds nieuwe verrassingen. De Entente heeft aan de Grieksche regering den eisch gesteld, dat aan de Duitsche, Oostenrijksche, Turksche en Bulgaarsche gezanten de paspoorten moesten worden toegezonden. Hoewel de koning geweigerd heeft, de verantwoordelijkheid op zich te nemen, zijn de genoemde gezanten gedwongen, zich 22 November in te schepen. De geallieerden beroepen zich voor dit optreden op eene beschuldiging van spionage van de Duitsche legatie, en op de verklaring door den Duitschen gezant, dat schepen, die naar Saloniki recruten overbrengen, door Duitsche duikbooten in den grond geboord zullen worden.

De Grieksche regering heeft den eisch tot uitlevering van alle krijgsvoorraden aan de Entente geweigerd, daar dit onvermijdelijk zou leiden tot eene oorlogsverklaring van de zijde der Centralen; de Entente heeft reeds 191 moderne kanonnen in Oud-Griekenland genomen, terwijl de aan de Duitschers en Bulgaren in Macedonië overgegeven kanonnen onbruikbaar waren.

Volgens Reuter omvatte deze eisch van admiraal Fournet 18 batterijen veldartillerie, 16 bergartillerie, 40.000 Mannlicher geweren, 140 mitrailleurs, 50 motorvrachtwagens en eene aanzienlijke hoeveelheid munitie.

De Grieksche kamer is 14 November bijeengeroepen; de 120 aanwezige afgevaardigden gingen daarna voor onbepaalde tijd uiteen, omdat het door de wet vereischte aantal leden niet aanwezig was.

Na een conflict van een bataljon Venizelisten, dat van Verzia naar Saloniki op weg was, met regeringstroepen van Ekaterini, is deze plaats door de revolutionairen bezet.

De Grieksche regering heeft toegestemd in de eischen van de Entente-ministers om volle vrijheid toe te staan aan ambtenaren en officieren, die zich bij de revolutionairen aansluiten, mits de officieren eerst hun ontslag nemen.

Het torpedeeren van de Angeliki en andere Grieksche stoomschepen door de Duitschers heeft ontstemming verwekt.

Niettegenstaande het protest der Grieksche regering heeft Admiraal

Fournet op de lichte vaartuigen van de Grieksche vloot de Fransche vlag doen hijschen; zij zullen met Fransche bemanning gebezigd worden voor bescherming tegen Duitsche duikbooten.

Generaal Roques, de Fransche minister van oorlog, heeft den Griekschen minister-president eene memorie met nieuwe eischen der Entente overhandigd, waarin o.a. het gebruik der Grieksche sporen, uitlevering van eene hoeveelheid artillerie, verbanning van verdachte Duitsche agenten en de bezetting van eene strook gebied door de Franschen tusschen Oud- en Nieuw-Griekenland, om nieuwe botsingen tusschen regeeringstroepen en revolutionaren te voorkomen.

De *Corriere della Sera* bevatte een merkwaardig artikel, waarin beweerd wordt, dat Venizelos fiasco heeft geleden en dat zijn leger te Saloniki niet meer dan 2000 man sterk is.

Venizelos heeft inmiddels aan de Entente verklaard, den strijd tegen de Bulgaren te hebben aangeboden, zonder eenige anti-dynastieke bedoeling.

Uit den loop der zaken in Griekenland mag men wel de gevolgtrekking maken, dat het grootste deel van het volk van Oud-Griekenland achter den koning staat in zijn wensch zijn land buiten den strijd te houden.

25 November heeft admiraal Fournet de Grieksche regeering opnieuw eene nota toegezonden, waarin hij de uitlevering der gevraagde batterijen artillerie eischt en tevens mededeelt, dat hij, zoo dit niet geschiedt, op 1 December de noodige maatregelen zal nemen.

Tegelijk meldt Reuter, dat tengevolge van de oorlogsverklaring van de voorloopige regeering van Griekenland aan Bulgarije Griekenland thans feitelijk in den oorlogstoestand tegenover Bulgarije is gekomen, daar de geallieerden het Driemanschap te Saloniki als de feitelijke regeering van Griekenland beschouwen. De voorloopige regeering verklaarde eveneens den oorlog aan Duitschland, daar dit land schepen torpedeerde, waarop nationale troepen werden vervoerd.

Hieruit blijkt wel, welk een sterke pressie juist thans, nu de Centralen met succes tegen Roemenië optreden, de Entente op Griekenland uitoefent, om dit land nog in den strijd te betrekken.

TURKIJE. De Sultan heeft in de troonrede, waarmede hij het Parlement heeft geopend, verklaard, dat na het afschaffen der capitulatiën de regeering met Duitschland overeenkomsten heeft gesloten over de wederkeerige rechtsbetrekkingen op den grondslag van het Europeesche volkenrecht, die ter goedkeuring aan de Kamer zullen worden aangeboden. Hoessein Adil bei is tot voorzitter der Kamer gekozen.

Het Turksche legerbestuur heeft het plaatsvervangingsstelsel afgeschaft, waarbij aan de dienstplichtigen ruime termijnen zullen worden verleend tot regeling hunner zaken.

De Turksche regeering heeft de Turken van 18 tot 42 jaar in Bosnië en Herzogowina opgeroepen, het getal, dat zal worden ingelijfd, wordt op 80.000 man geschat.

ABESSINIË. De nieuwe regeering, die gesteund wordt door de Entente, heeft in den veldslag nabij de hoofdstad Addis Abeba de overwinning behaald. Ras Michiel, de vader van den verdreven keizer Lieds Jassoe, is gevangen genomen.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. President Woodrow Wilson heeft na een uiterst spannenden strijd met Hughes de meerderheid bij de a.s. presidentsverkiezing verworven.

Behalve de zuiver Amerikaansche belangen heeft natuurlijk ook de wereldoorlog sterken invloed op de verkiezing uitgeoefend; de leuze van Wilson: „Peace, Prosperity, Preparedness” heeft hem ten slotte de overwinning bezorgd.

Er is thans in de Vereenigde Staten eene sterke strooming, om meer actieve vredespogingen in het werk te stellen; de bemiddelingsgedachte is door de verkiezingscampagne sterker geworden. Aan Wilson wordt het plan toegeschreven om de oorlogvoerende mogendheden uit te noodigen vertegenwoordigers te zenden naar eene conferentie met het doel te onderzoeken, welke de minimum-vredesvoorwaarden van elk land zijn.

De Amerikaansche zaakgelastigde te Berlijn heeft namens zijne regeering aan den Rijkskanselier medegedeeld, dat het wegvoeren van Belgische arbeiders naar Duitschland een ongelukkigen invloed kan uitoefenen op de meening van de onzijdigen, met name van de Vereenigde Staten.

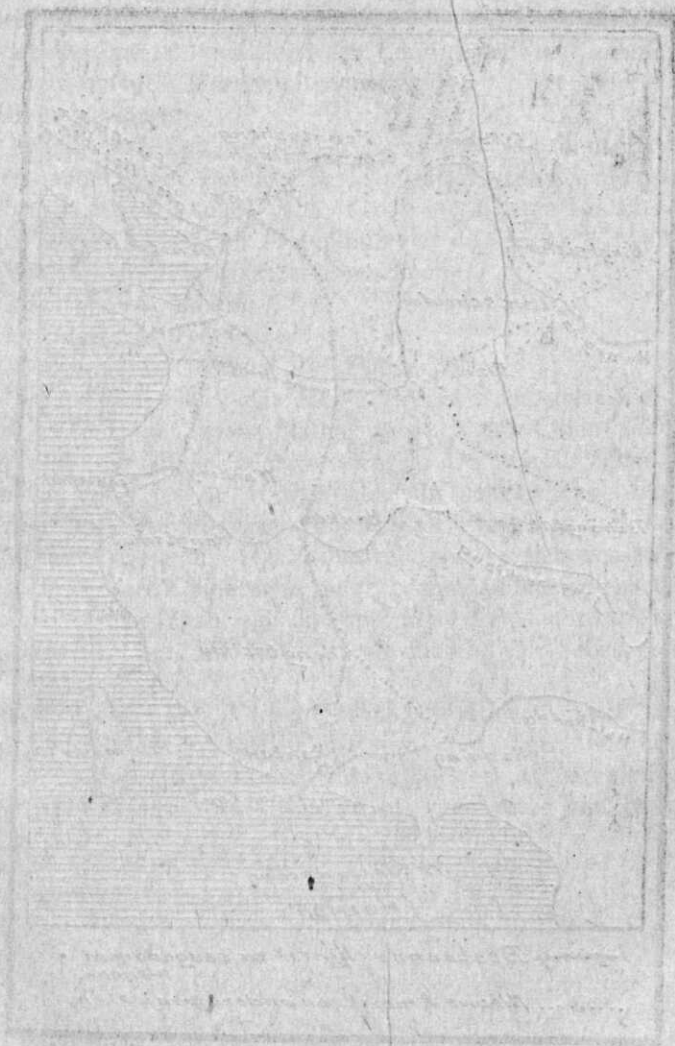
In den loop van deze maand zullen de verkiezingen plaats hebben voor den eersten Senaat op de Philippijnen.

29 Augustus heeft Wilson de wet bekrachtigd, die het gevolg was van het voorstel der vereenigde commissie uit het Huis van Afgevaardigden en Senaat; hierin zijn de onafhankelijkheids- en matigheidsamendementen der senatoren Clarke en Fronna niet belichaamd, doch in den aanhef wordt verklaard, dat het in de bedoeling van het volk der Vereenigde Staten ligt om de souvereiniteit over de Philippijnen los te laten en de onafhankelijkheid van dien archipel te erkennen, zoodra eene duurzame regeering daar kan worden gevestigd. (Verg. Mil. Pol. Maandoverzicht van April j.l.)

MEXICO. Er zijn weer op verschillende plaatsen in Mexico onlusten uitgebroken; behalve Villa, ageeren nu ook zijne partijgangers Zapata, Felix Dias e. a. met hun aanhang tegen de regeering van Carranza, die zich te Queretaro verschanst zou hebben.

De Mexicaansch-Amerikaansche commissie te Washington is uiteengegaan na een protocol te hebben geteekend, waarin tot de terugtrekking van de Amerikaansche troepen uit Mexico wordt besloten. Verder een grensbewakingsmacht ingesteld, samengesteld uit de wederzijdsche legers, die elk aan haar eigen kant van de grens patrouilledienst zal verrichten.

De Amerikaansche troepen zullen uit het Mexicaansche gebied terugtrekken binnen 40 [dagen na de ratificatie van het protocol.

CHINA. Het parlement heeft F e n g k o e o t s j a n g , militair gouverneur-generaal van Nanking, eene krachtige persoonlijkheid, tot vice-president der republiek gekozen.

De leening van £ 1 millioen der Continental and Commercial Bank te Chicago met de Chineesche regeering is 17 November te Washington bekend geworden.

De Frankfurter Zeitung van 9 November j.l. meldt, dat de lengte van het spoorwegnet, dat door de „American International Corporation” zal worden beheerd, 2400 K.M. bedraagt; daartoe bestaat voorloopig het plan aan te leggen en te exploiteeren de lijnen:

1. Fentscheng—Ningsiakse—Lantschoufoe.
2. Hengtschou—Nanning.
3. Hangtschou—Wentschou.
4. Kioengtschou—Oostkust van Hainan.

Uit dit project blijkt, dat niet gestreefd wordt naar invloed in een bepaald gebied, de versnippering over geheel China zal echter het exploiteeren der lijnen zeer verzwaren. De Russen zullen zeker niet ingenomen zijn met de voorgestelde lijn Fengtscheng—Lantschoufoe, aangezien het indruischt tegen het Moezariëffverdrag van 1899 tusschen Rusland en Engeland, volgens hetwelk spoorwegconcessies ten Noorden van de groote Chineesche muur alleen aan Rusland zouden worden toegestaan. Ook Japan zal dit optreden der Amerikanen met leede oogen aanzien. (Vgl. Mil. Pol. Maandoverzicht van Februari 1915.)

JAPAN. De nieuwe „Vereenigde constitutioneele partij” heeft onder leiding van Baron Kato stelling genomen tegen het kabinet Teraoetsji, dat gesteund wordt door de sterk monarchistische genro.

Prins Hirohito is ingehuldigd als kroonprins van Japan.

Overzicht van het Indisch Militair Tijdschrift. (Aug. 1916.)

Het Augustus-nummer begint met eene voortzetting van het artikel van Mr. P. A. F. B l o m betreffende „De herziene rechtspleging bij de Landmacht”.

De Majoor van den Topografischen dienst J. v a n R o o n vervolgt zijn artikel over de wijze van „Terreinvoorstelling op kaarten” en schetst de geleidelijke ontwikkeling der schaduwmethode, waarbij oorspronkelijk uitsluitend „de hoogere bergen zich door donkerder schaduw van de lagere onderscheiden en de hoogste telkens door de grootste donkere afstaken”, doch langzamerhand er naar gestreefd werd door bepaalde verhoudingen tusschen licht en donker ook de juiste helling van het terrein aan te geven. Vooral bekend is de methode van L e h m a n n, verschenen in 1799. L e h m a n n ging uit van de stelling, dat een horizontaal vlak, hetwelk loodrecht wordt belicht, alle stralen opvangt en dus vol belicht wordt. Een schuin vlak vangt minder stralen op en wordt minder belicht, naarmate de helling grooter is. Een verticaal vlak blijft geheel donker.

De L e h m a n n sche methode stelde hoge eischen aan den teekenaar en had het nadeel, dat hoe goed de kaarten ook waren uitgevoerd, zonder schaal de hellingen toch moeilijk te lezen bleven. Om hieraan tegemoet te komen werden verschillende voorstellen tot verbetering dier methode aan de hand gedaan, o a. door den Pruisischen Generaal v o n M u e f f l i n g en door P u e c k e r. Eene overeenkomstige methode van terreinvoorstelling als die van L e h m a n n werd ongeveer te zelfder tijd in Frankrijk gevolgd door den geografischen ingenieur E p a i l l y, wiens methode verbeterd werd door Generaal H a x o.

Al de hier aangestipte methoden zijn te rangschikken onder die van de verticale belichting. Daarnaast valt te vermelden de methode van de schuine belichting, waarbij wordt aangenomen dat de lichtbron in het Noordwesten staat en de lichtstralen het horizontale vlak onder een hoek van 45° ontmoeten. Aangezien deze methode echter geen objectief juiste voorstelling geeft van de hellingen, telt zij zeer vele tegenstanders.

X. stelt in het licht hoezeer de bevorderingskansen bij de verschillende wapens uiteenloopen en breekt in zijn artikel „In den dienst vergrijsd” eene lans voor bevordering tot den majoorsrang na 22 jaren dienst als officier in maximum.

J. Meihuizen geeft interessante statistieken betreffende de criminaliteit der verschillende landaarden in het Indische leger. Deze statistieken ontleend aan de onherroepelijk geworden veroordeelingen in de jaren 1913, 1914 en 1915 ter zake van misdrijven en overtredingen toonen aan, dat zoowel ten aanzien van zoogenaamde militaire misdrijven als van commune misdrijven het Europeesche element verreweg het grootste 0/0 veroordeelden telt. Alleen het 0/0 veroordeelingen wegens aanslagen tegen personen (geen meerderen zijnde) is voor Europeanen en Inlanders ongeveer even groot. De eindconclusie van den schrijver luidt: „de veel en terecht geprezen Amboinees neemt wonderlijk zelden op het beklagdenbankje plaats. De misdadigheid in het Amboineesche contingent verhoudt zich tot die in het Europeesche als 5:48 en tot die in het Inlandsche als 12:30. In tegenstelling met zijn blanken en Javaanschen wapenbroeder, schijnt bij hem mishandeling de meest voorkomende zonde te zijn. En wat Kromo aangaat, hij moge „Buiten” militaire gebreken hebben, op het gebied der criminaliteit in het Leger kan hij eene vergelijking met Jan Fuselier glansrijk doorstaan”.

Naar aanleiding van het artikel van Kapitein Lucardie in de Juni-aflevering I. M. T. geeft de 1ste Luitenant G. P. Cheriex nog enkele toelichtingen op hetgeen hij in het April-nummer van dat tijdschrift schreef over de gemengde compagnie.

I. stelt in „Eenige beschouwingen omtrent de verpleging bij de groote manoeuvres in 1915” de moeilijkheden in het licht waarmede de Intendance bij die verpleging te kampen had voornamelijk ook door gebrek aan eene voldoende hoeveelheid personeel. Blijkens eene noot aan het slot van het artikel is aan dit bezwaar thans grootendeels tegemoet gekomen door uitbreiding van de formatie van het bij een brigade-staf ingedeelde verplegingspersoneel.

P. geeft eene waardeerende bespreking van de denkbeelden door den toenmaligen majoor van den Generalen Staf Van der Weyden ontwikkeld in de Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap (1915—1916, VIe Afl.) en hoopt, dat die denkbeelden de aandacht zullen vinden, die zij verdienen.

„Kan een officier ooit onder het commando staan van een onderofficier?” Aanleiding tot deze vraag vindt de 1ste Luitenant der Infanterie J. H. Goossens in de z. i. onjuiste uitlegging van de bedoeling van de betreffende A. O. door sommige militaire autoriteiten gegeven. Het vraagstuk is zeker belangrijk genoeg om eens en vooral zoodanig te worden geregeld, dat elke twijfel aan de bedoeling der redactie der betreffende bepalingen is uitgesloten.

d'A.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: Handgranaten. De werkplaatsen voor oorlogsmaterieel in Engeland, Rusland, Italië en België, Int. Rev., Oct. De oorlogsvliegtuigen van onze tegenstanders, Int. Rev., Nov.

Amerika (Ver. St. v. Noord-): De electriche lineschepen, M. Woch., No. 53/54. Vliegwezen, M. Woch., No. 60. Nieuwe vliegtuigtypen. Het 40 c.m. geschut op lineschepen. Veld-artillerie-formatiën, M. Woch., No. 62. Vliegtuigafweerkanonnen voor de marine. Motor-trekkracht voor artillerie. Leger-veldkijkers, M. Woch., No. 75. De auto's voor de expeditie tegen Mexico, M. Woch., No. 76/77. Opstijginrichting voor water-vliegtuigen. Onderzeebooten, M. Woch., No. 78/79. Uitbreiding der vloot, Int. Rev., Oct.

Australië: Het expeditieleger, M. Woch., No. 60.

Columbia: Militaire scholen, M. Woch., No. 69/70.

Duitschland: De bataljons tot het in staat van verdediging brengen van terreinen als nieuwe technische troepen. Militaire postduiven, Int. Rev., Nov.

Engeland: De nieuwe onderzeebooten, Int. Rev., Oct. 38 c.m. scheepsgeschut op spoorwagens. Pantserauto's, M. Woch., No. 81. Nieuwe pantsering voor grootere oorlogsschepen. Stalen helmen, M. Woch., No. 82.

Frankrijk: Rijdende desinfectie- en badinrichting, M. Woch., No. 69/70. Amerikaansche vliegers in 't leger, M. Woch., No. 78/79. De Fransche verliezen, Int. Rev., Oct. De nieuwe 29.3 c.m. houwitsers, Int. Rev., Nov.

Italië: De nieuwe mijnwerpers. De vleeschvoorziening van het leger, Int. Rev., Oct.

Japan: Oorlogslieferantiën voor Rusland en de invloed daarvan op Japan, M. Woch., No. 61. Torpedobouw, M. Woch., No. 78/79.

Roemenië: Vliegwezen, M. Woch., No. 78/79. Het leger en de vloot, Int. Rev., Oct.

Rusland: De mobilisatie der vreemde stammen, M. Woch., No. 85/86.

Spanje: Bergingsschip voor duikbooten, M. Woch., No. 82.

Zwitserland: Uitvoer van auto's in 1915, M. Woch., No. 53/54. Leger-vliegwezen, M. Woch., No. 76/77.

Ter aankondiging ontvangen.

De Militaire Veldpost. No. 1. Veertiendaagsch blad voor militairen onder redactie van J. J. L. VAN ZUYLEN, Res. Luitenant der Artillerie. Uitgegeven bij J. MUUSSES, *Purmerend*.

Fundeeringsmethoden door L. ZWIERS, in hoofdzaak bewerkt naar het Duitsch van B. Benzel. 3e herziene en vermeerderde druk. *Amsterdam*, N. V. Uitgevers-Maatschappij voorheen VAN MANTGEM EN DE DOES.

Wiskundig tijdschrift onder redactie van F. J. VAES (*Rotterdam*), met medewerking van vele wiskundigen. 13e Jaargang. Aflevering 1. *Haarlem*, Firma P. VISSER, AZN.

Inleiding tot de studie van het gewapend beton door P. W. SCHARROO, Kapitein der Genie. 2e herziene en vermeerderde druk. *Amsterdam*, N. V. Uitgevers-Maatschappij voorheen VAN MANTGEM EN DE DOES.

De legerorganisatie van Mr. H. P. Marchant, door F. ARONSTEIN, Majoor der Artillerie op non-activiteit. 's *Gravenhage*, 1916. W. P. VAN STOCKUM EN ZOON.

Gids in Justitieele zaken voor zooveel betreft het aanhangig maken van eene zaak bij den Krijgsraad en het verhoor van den officier-commissaris door J. A. MAAS, Kapitein der Infanterie en W. J. M. LINDEN, 1e Luitenant der Infanterie. 's *Hertogenbosch*, C. M. TEULINGS.

Vuurleiding bij de Infanterie. Handleiding voor sectie-commandanten en voor hen, die belast zijn met het geven van onderricht in de vuurleiding, door R. LAGAAY, 1e Luitenant der Infanterie. *Veld (Gld.)*, MAVORS.

Engeland, Denemarken en Griekenland (eene geschiedkundige vergelijking) door Dr. W. GOETZE, *Amsterdam-Rotterdam*, 1916. C. L. VAN LANGENHUYSEN.

De verdediging van Nederlandsch-Indië, door F. C. HERING, Oud-Luit.-Kolonel N. I. L. (Overdruk Indische Gids Nov.-Afl. '16). *Amsterdam*, J. H. DE BUSSY.